

T.C.
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**E-DEVLET VE KAMU HARCAMALARI
TASARRUF ETKİSİ: VEDOP-MERNİS-TAKBİS
UYGULAMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim ÇÜTCÜ

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. A. Atilla UĞUR

GAZİANTEP
ŞUBAT 2010

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**E-DEVLET VE KAMU HARCAMALARI TASARRUF ETKİSİ: VEDOP-
MERNİS-TAKBİS UYGULAMALARI**

İBRAHİM ÇÜTCÜ

Tez Savunma Tarihi: 04.02.2010

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AĞIR

SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf AKAN
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. A.Atilla UĞUR
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Doç. Dr. Arif ÖZSAĞIR (Jüri Başkanı)

Yrd. Doç. Dr. Mehmet AYTEKİN

Yrd. Doç. Dr. A.Atilla UĞUR (Tez Danışmanı)

ÖZET

E-DEVLET VE KAMU HARCAMALARI TASARRUF ETKİSİ: VEDOP-MERNİS-TAKBİS UYGULAMALARI

ÇÜTCÜ, İbrahim

Yüksek Lisans Tezi, İktisat ABD

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. A. Atilla UĞUR

Şubat 2010, 131 sayfa

Sanayi devriminden sonra, özellikle küreselleşme hareketleriyle birlikte ekonomik ve sosyal yapıyı değiştiren etkenlerin başında, hızla ilerleyen bilgi ve iletişim teknolojileri gelmektedir. Politik, ekonomik ve sosyal alandaki değişim, küresel rekabeti arttırmakta ve bu rekabet ise kalitenin yükselmesini sağlamaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki bu değişim ve gelişim, bilginin yeni bir üretim faktörü olarak kullanılmasını sağlamaktadır.

Bilginin önemi ve küresel rekabetteki değeri, devletlerin yönetim şeklini de değiştirmeyi başarmıştır. Kamu yönetiminde e-devlet kavramı, bu değişimin getirmiş olduğu baskıdan dolayı yaygınlık kazanmış ve rekabette önemli bir unsur haline gelmiştir. Kamu harcamalarında tasarruflar yaratılmasını ve birçok kurumsal işlemde kolaylıklar sunan e-devlet uygulamaları, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de hayata geçirilmeye başlanmıştır.

Çalışmanın ilk bölümlerinde bilgi toplumu ve e-devlet kavramları, dünyada ve Türkiye’de e-devlet örnekleri genel olarak anlatıldıktan sonra Türkiye’deki en büyük e-devlet projeleri olan VEDOP, MERNİS ve TAKBİS projeleri incelenmiştir. Bu üç projenin kamu harcamalarındaki tasarruf boyutu, kayıtdışı ekonomi ile mücadeleye ve bürokrasinin azaltılmasına olan katkıları ayrıntılı bir şekilde aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: E-Devlet, E-Dönüşüm, VEDOP, MERNİS, TAKBİS

ABSTRACT**E- GOVERNMENT AND THE SAVING ON PUBLIC EXPENDITURE: VEDOP-MERNIS-TAKBIS APPLICATIONS**

ÇÜTCÜ, İbrahim

M. A. Thesis, Department of Economics

Supervisor: Assist. Prof. Dr. A. Atilla UĞUR

February 2010, 131 Page

Following the industrial revolution, especially together with globalization movements, building of the economic and social factors depended mainly on the fast advancing information and communication technologies. The changes in the political, economic and social sphere has increased the global competition and this has subsequently increased the quality. The changes and the advancing in the information and communication technologies enabled information to be used as a new production factor.

The importance of information and its value in the global competition has forced governments to change their governing approach. As a result of this change, the e-Government concept has increasingly widened in Public governance and has become an important element in competition. E-Government applications have enabled savings in the public expenditure and has simplified many processes in the public services, as a result these have been implemented in Turkey as well as in the rest of the world.

The first part of this article looks at information gathering and E-Government concepts, followed by examples of E-Government applications used in Turkey and used worldwide. The article will then examine the biggest E-Government projects in Turkey; VEDOP, MERNIS and TAKBIS. Finally the article will examine in detail the three projects as to their ability and extent in saving public expenditure, dealing with off record economy and in the reduction of bureaucracy.

Key Words: E-Government, E-Transformation, VEDOP, MERNIS, TAKBIS

ÖN SÖZ

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı değişim gerek ülke ekonomilerini gerekse mikro bazda firmaları ve kişileri birçok alanda etkilemektedir. Bu değişime ve yeniliklere uyum sağlayamayan kurum ve kuruluşlar, rekabette ayakta kalamamakta ve kendilerini geliştirememektedirler.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kamudaki yansımaları ise karşımıza elektronik devlet olarak çıkmaktadır. E-devlet ve bu kapsamda Türkiye’de uygulanan üç büyük proje olan VEDOP, MERNİS ve TAKBİS’in incelendiği çalışmada, e-devletin hedeflerine uygun çalışıp çalışmadığı ve kamu harcamalarında ne gibi tasarruflar yarattığı araştırıldı.

Bu önemli çalışmada, öncelikle anlayışı, hoşgörüsü ve telkinleriyle yardım ve desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. A.Atilla UĞUR’a, kurumlarla yapılan görüşmelerde bizlere Ankara’da rehberlik eden arkadaşım Ekim GEZEK’e, bilgi ekonomisi alanında bizlere yol gösteren Sayın Doç. Dr. Arif ÖZSAĞIR’a, emeğiyle ve sabrıyla tezin başlangıcından sonuna kadar sürekli yanımda olan ve destekleyen eşime ve çalışma boyunca kaynak ve bilgi konusunda yardımcı olan tüm hocalarıma teşekkür ederim.

ŞUBAT 2010
İbrahim ÇÜTCÜ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLoların LİSTESİ	viii
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x
1. GİRİŞ	1
1.1. GİRİŞ.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ ve AMACI.....	2
2. LİTERATÜR	4
2.1. BİLGİ TOPLUMU ve DEVLET KAVRAM.....	4
2.1.1. Devlet Kavramı ve Tanım.....	5
2.1.2. Bilgi Toplumu ve Toplumsal Dönüşümler.....	6
2.1.2.1. Toplumsal dönüşümler.....	6
2.1.2.1.1. İlkel toplumlardan tarım toplumuna geçiş.....	7
2.1.2.1.2. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş.....	7
2.1.2.1.3. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş.....	8
2.1.2.2. Bilgi toplumu.....	10
2.1.3. Bilgi Toplumunun Temel Özellikleri.....	11
2.1.3.1. Bilginin önem kazanması ve bilgi sektörünün doğuşu.....	11
2.1.3.2. Küreselleşme.....	11
2.1.3.3. Kültürel sistemin değişmesi.....	12
2.1.3.4. Gönüllü kuruluşların etkileşmesi.....	12
2.1.3.5. Bilgisayarlaşma.....	12
2.1.3.6. Politik sistemin değişmesi.....	12
2.2. ELEKTRONİK DEVLET (E-DEVLET).....	13
2.2.1. Elektronik Devlet Tanımı.....	13
2.2.2. E-Devleti Zorunlu Kılan Sebepler.....	14

2.2.3. E-Devletin Yapısı.....	15
2.2.4. Geleneksel Devlet-Elektronik Devlet Karşılaştırılması.....	17
2.2.5. E-Devletin Temel Öğeleri.....	20
2.2.5.1. Kamu kurum ve kuruluşları.....	20
2.2.5.2. Kamu çalışanları.....	20
2.2.5.3. Vatandaş (Tüketici, Birey).....	20
2.2.5.4. Firmalar.....	21
2.2.5.5. Diğer kurumlar.....	21
2.2.6. E-Devlet Projelerinin Akış Sistemi.....	21
2.2.6.1. Elektronik ortamda devlet-vatandaş arası ilişkiler (Government to Citizen-G2C).....	22
2.2.6.2. Elektronik ortamda devlet ile işletme arası ilişkiler (Government to Business-G2B).....	22
2.2.6.3. Elektronik ortamda kamu kurumları arasındaki ilişkiler (Government to Government – G2G).....	23
2.2.6.4. Elektronik ortamda devlet ile çalışanlar arasındaki ilişkiler (Government to Employment – G2E).....	23
2.2.7. E-Devlet Uygulamalarına Geçiş Aşamaları.....	24
2.2.7.1. Bilgi aşaması.....	24
2.2.7.2. Etkileşim aşaması.....	24
2.2.7.3. İşlem aşaması.....	24
2.2.7.4. Dönüşüm aşaması.....	24
2.2.8. E-Devlete Geçişte Karşılaşılan Sorunlar.....	25
2.2.9. E-Devlete Geçişte Öncelikli Adımlar.....	26
2.2.9.1. Altyapı çalışmaları.....	26
2.2.9.2. Eğitim çalışmaları.....	29
2.2.9.3. Projelerin finansmanı çalışmaları.....	30
2.2.9.4. Güvenlik politikası çalışmaları.....	31
2.2.9.5. Hedef belirleme çalışmaları.....	31
2.2.10. E-Devletin Amaçları ve Sağlayacağı Yararlar.....	32
2.2.10.1. Maliyetlerin azaltılması ve tasarruf boyutu.....	32
2.2.10.2. Hata oranlarının azaltılması.....	34
2.2.10.3. Şeffaflık ve devlete güvenin artırılması.....	35
2.2.10.4. Demokrasi ve sosyal devlete katkısı.....	35
2.2.10.5. Katılımın artırılması.....	36
2.2.11. E-Devletin Uygulanabilirliğini Belirleyen Faktörler.....	36
2.2.11.1. Ülkenin telekomünikasyon altyapısı.....	36
2.2.11.2. Yasal ve düzenleyici çevre.....	36
2.2.11.3. Mali kaynaklar.....	37
2.2.11.4. Kamu işlemlerinde bilgi teknolojilerinin yeri.....	37
2.2.12. E-Devlet ile Ekonomik Gelişme Arasındaki İlişki.....	37
2.3. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE E-DEVLET UYGULAMALARI.....	40
2.3.1. Dünyada E-Devlet Uygulamaları.....	41
2.3.1.1. Singapur.....	42
2.3.1.2. İngiltere.....	43
2.3.1.3. Finlandiya.....	43
2.3.1.4. Kanada.....	44
2.3.1.5. Amerika Birleşik Devletleri (ABD).....	44
2.3.2. Türkiye’de E-Devlet Uygulamaları.....	45
2.3.2.1. Türkiye’de E-dönüşüm projesi (E-Devlet Ana Kapısı).....	47

2.3.2.1.1. E-Türkiye projesinin amaçları.....	48
2.3.2.1.2.Yıllar itibariyle E-Türkiye projesinin aşamaları...49	
2.3.2.1.3. E-Devlet'in son aşaması: e-devlet ana kapısı.....51	
2.3.2.2. Türkiye'de mevcut durumun değerlendirilmesi.....53	
2.3.2.3. Türkiye'de E-devlet uygulamalarına örnekler.....55	
2.3.2.3.1. Adalet Bakanlığı (UYAP).....55	
2.3.2.3.2.Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM).....57	
2.3.2.3.3. Gümrük Müsteşarlığı (EDI).....57	
2.3.2.3.4. Polis Bilgi Sistemi (POLNET)58	
2.3.2.4. E-Türkiye uygulamalarında karşılaşılan sorunlar...59	
2.4. VERGİ DAİRELERİ OTOMASYON PROJESİ (VEDOP).....60	
2.4.1. Proje Aşamaları.....62	
2.4.1.1. VEDOP I projesi.....62	
2.4.1.2. VEDOP II Projesi.....65	
2.4.1.3. VEDOP III Projesi.....67	
2.4.2. VEDOP'un Amaçları.....68	
2.4.3. VEDOP'un İş Funksiyonları.....69	
2.4.3.1. E-beyanname.....69	
2.4.3.2. E-VDO (Vergi Daireleri Otomasyonu).....69	
2.4.3.3. VEDOS (Vergi Denetmenleri Otomasyonu Sistemi).....69	
2.4.3.4. Çağrı merkezi.....70	
2.4.3.5. VERİA (Veri Ambarı).....70	
2.4.3.6. EMKAS (Elektronik Muhasebe Kayıt Arşiv Sistemi).....70	
2.5. MERKEZİ NÜFUS İDARESİ SİSTEMİ (MERNİS).....71	
2.5.1. MERNİS Projesinin Kapsamı.....72	
2.5.1.1. MERNİS projesinin yönetim şeması.....73	
2.5.1.2. MERNİS proje aşamaları.....74	
2.5.2. Diğer Kamu Kuruluşları ile MERNİS'in İlişkisi ve Toplumsal Dönüşüme Olan Katkısı.....77	
2.5.2.1. Nüfus idareleri yönünden.....77	
2.5.2.2. Vatandaş yönünden.....77	
2.5.2.3.Kamu kuruluşları yönünden.....78	
2.5.3. MERNİS Projesinin Hedefleri,Amaçları ve Getireceği Yenilikleri...80	
2.5.3.1. MERNİS projesinin amaçları.....80	
2.5.3.2. MERNİS projesinin hedefleri.....81	
2.5.3.3. MERNİS projesinin getireceği yenilikler.....81	
2.6. TAPU VE KADASTRO BİLGİ SİSTEMİ PROJESİ (TAKBİS).....83	
2.6.1. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün Görevleri.....84	
2.6.2. Tapu Kadastro Bilgi Sistemi (TAKBİS).....84	
2.6.2.1. TAKBİS'in tanımı.....85	
2.6.2.2. TAKBİS'i oluşturan unsurlar.....86	
2.6.2.3. TAKBİS projesinin amaçları ve hedefleri.....87	
2.6.2.4. Projenin kapsamı ve yapılan çalışmalar.....88	
2.6.2.5. Projenin getireceği yenilikler.....90	
2.6.2.6. TAKBİS II projesi ve içeriği.....91	
3. METERYAL VE YÖNTEM.....93	
3.1. MATERYAL.....93	
3.2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZİ.....95	

3.3. KISITLAR.....	95
4. TARTIŞMA VE BULGULAR.....	96
4.1. TÜRKİYE’DE E-DEVLET SÜRECİ.....	96
4.2. E-DÖNÜŞÜM YOLUNDA TÜRKİYE’DE YAPILABİLECEKLER.....	98
4.3. E-DEVLETİN KAMU HARCAMALARINA TASARRUF ETKİSİ ve ARAŞTIRMA BULGULARI.....	100
4.3.1. VEDOP Projesinin Kamu Harcamalarına Tasarruf Etkisi	100
4.3.1.1. Kayıtdışı ekonomiyi önlemede etkisi.....	100
4.3.1.2. Vergi gelirlerinin artışında ve vergi toplama maliyetindeki etkisi.....	101
4.3.1.3. Cari harcamalar ile personel tasarrufu ve verimliliğine etkisi.....	102
4.3.1.4. Bireysel ve kurumsal mükellefin tasarrufu.....	104
4.3.2. MERNİS Projesinin Kamu Harcamalarına Tasarruf Etkisi.....	107
4.3.2.1. Cari harcamalardaki tasarruf boyutu.....	107
4.3.2.2. Demokrasiye katkısı ve yönetsel tasarruf boyutu.....	108
4.3.2.3. Bireysel tasarruflara ve vatandaşlara etkisi.....	108
4.3.2.4. Diğer kamu kurum ve kuruluşlara etkisi ve ekonomik tasarruf boyutu.....	109
4.3.3. TAKBİS Projesinin Kamu Harcamalarına Tasarruf Etkisi.....	112
4.3.3.1. Cari harcamalarda gerçekleşen tasarruf ve gelir boyutu....	112
4.3.3.2. Diğer kamu ve özel kuruluşlara aktarılan verilerden sağlanan fayda.....	113
4.3.3.3. Çalışan memurların performansından sağlanan fayda.....	115
4.3.3.4. TKGM hizmetlerinin güvenli şekilde sunulmasında sağlanan fayda.....	115
4.3.3.5. Bireysel tasarruflara ve vatandaşlara sağlanan fayda.....	116
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	117
KAYNAKÇA.....	123
ÖZGEÇMİŞ (VITAE).....	131

TABLOLARIN LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2.1. İlkel Topluluklardan Bilgi Toplumuna Toplumsal Gelişme.....	9
Tablo 2.2. Geleneksel / E-Devlet Karşılaştırılması.....	18
Tablo 2.3. E-Devlet Modelinin Siyasi Yönleri.....	38
Tablo 2.4. E-Devlet Modelinin Sosyal Yönleri.....	39
Tablo 2.5. E-Devlet Modelinin Ekonomik Yönleri.....	39
Tablo 2.6. 2008 Yılı Dünya E-Devlet Kullanım Oranları.....	41
Tablo 2.7. 2002–2007 Kamu Bilgi ve İletişim Teknolojileri Yatırımları Tablosu...	48
Tablo 2.8. Hanehalkı Bireylerinin İnternet Kullanma Amaçları.....	54
Tablo 4. 1. Ülkelerin Bilgi Toplumuna Hazır Olma Durumu.....	97
Tablo 4.2. Türkiye'nin Bilgi Toplumuna Hazır Olma Durumu.....	98
Tablo 4.3. Mükellef Gruplarına Göre E-Beyannameler.....	103
Tablo 4.4. Rakamlarla VEDOP Projesi Aşamalar.....	106
Tablo 4.5. Türkiye'de MERNİS Tabanlı Çalışan E-Devlet Projeleri ve Faydaları.....	111

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 2.1. E-Devlet Modelinde Devlet-Vatandaş-İşletme Arakesiti.....	16
Şekil 2.2. Bilgi Sistemlerinin Devlet Modellerindeki Konumları.....	20
Şekil 2.3. Elektronik Ortamda Devlet-Vatandaş-İşletme Etkileşimler.....	22
Şekil 2.4. E-Devlet/ E-Yönetişim Olgunlaşma Modeli.....	25
Şekil 2.5. VEDOP 1'in Kapsam Alanı.....	64
Şekil 2.6. VEDOP II'nin Kapsama Alanı.....	66
Şekil 2.7. MERNİS Projesi Yönetim Şeması.....	74
Şekil 2.8. MERNİS Veritabanının Diğer Kurumlarla İlişkisi.....	79
Şekil 2.9. Nüfus Kayıt Örneği.....	80
Şekil 2.10. TAKBİS'i Oluşturan Unsurlar.....	87

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ALIS	: Arazi Bilgi Sistemi
AB	: Avrupa Birliği
BÜTSİS	: Bütçe Yönetim Bilgi Sistemi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
EDI	: Elektronik Data Interchange
EMO	: Elektrik Mühendisleri Odası
EBTİS	: Elektronik Banka Tahsilatları İşleme Projesi
EMKAS	: Elektronik Muhasebe Kayıt Arşiv Sistemi
ETKK	: Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
GGM	: Gelirler Genel Müdürlüğü
GBT	: Genel Bilgi Toplama
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GÜMBS	: Gümrükler Müsteşarlığı Bağlantı Sistemi
İMİSİS	: İdari ve Mali İşler Yönetim Bilgi Sistemi
İLSİS	: İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri Yönetim Bilgi Sistemi
KGM	: Karayolları Genel Müdürlüğü
KDEP	: Kısa Dönem Eylem Planı
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletme
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme Başkanlığı
MERNİS	: Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MEBSİS	: Milli Eğitim Bakanlığı Bütünleşik Yönetim Bilişim Sistemi
NVİ	: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri
ODTÜ	: Ortadoğu Teknik Üniversitesi
ÖSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
PERSİS	: Personel Bilgi Yönetim Sistemi
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
ROK	: Rapor Okuma Komisyonu
SEÇSİS	: Seçim Sistemi Otomasyonu Projesi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
STÖ	: Sivil Toplum Örgütleri
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
TAKBİS	: Tapu Kadastro Bilgi Sistemi Projesi

TKGM	: Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
TARBİS	: Tapu Arşiv Bilgi Sistemi
TNS	: Taylor Nelson Sofres
TK	: Telekomünikasyon Kurumu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
TSE	: Türk Standartları Enstitüsü
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknoloji Araştırma Kurumu
TBD	: Türkiye Bilişim Derneği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
UBAK	: Ulaştırma Bakanlığı
VEDOP	: Vergi Daireleri Tam Otomasyon Projesi
VEDOS	: Vergi Denetmenleri Otomasyonu Sistemi
VERİA	: Veri Ambarı
YDSİS	: Yurtdışı Eğitim Yönetim Bilgi Sistemi
YÖK	: Yüksek Öğrenim Kurumu
YÖSİS	: Yüksek Öğretim Yönetim Bilgi Sistemi

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1. GİRİŞ

21. yüzyıla girilmesiyle, hayatın birçok alanında dijital devrimler yaşanmış ve bu devrimler toplumun tüm kesimlerinde etkisini göstererek ciddi değişimler meydana getirmiştir. Bu değişimlerin doğal sonucu olarak, bilişim teknolojileri insanların yaşam tarzlarında yenilikler meydana getirerek geleneksel devlet anlayışının sorgulanmasına yol açmıştır. Bilişim teknolojilerindeki hızlı değişim karşısında dünya, küreselleşme hareketleriyle birlikte yeni bir sürece girmiştir. Bilgi toplumu olarak adlandırılan bu süreç, devlet yapısı ve kültürel yaşamı da değişime ve dönüşüme zorlamaktadır. İnternetin artık yaşamımızın olmazsa olmazları arasına girmesiyle birlikte devletin dijitalleşmesi ve kamu hizmetlerinin sunulmasında bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması, e-devlet, e-demokrasi, e-yaşam gibi kavramların sık sık kullanılmasını sağlamıştır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı değişim ve yaşanan gelişmeler bilginin, emek, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimci gibi yeni bir üretim faktörü olmasına neden olmuştur. Bilginin bu önlenemez yükselişi zamanla devletlerin de yönetim şeklini değiştirmeye başlamıştır. İnternet kullanımının hızla yaygınlaşması ve kamu yönetiminde gerçekleşen yapılanmalar, devlet ve internet kavramlarının birlikte kullanılmasını sağlamıştır. Küreselleşme süreci ile birlikte yeni bir sürece girilmiş olup *e-devlet* kavramı sık sık kullanılmaya başlanmıştır. Küresel rekabette yenilikleri yakalayan ve farklılık yaratan, sürekli bir adım önde olduğu için dünyada olduğu gibi Türkiye’de de birçok alanda e-devlet projeleri hayata geçirilmeye başlanmıştır.

Dünya örneklerine bakıldığında aslında Türkiye elektronik devlet çalışmalarına oldukça erken başlamış olmasına rağmen yasal ve teknolojik altyapının

yetersizliğinden ötürü istenilen başarı elde edilememiştir. Bu yüzden 1980 sonrası küreselleşme hareketlerinde, rekabette istenilen seviyeler yakalanamamıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ ve AMACI

Küreselleşme sürecinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin rekabet dünyasındaki önemi ve yaşamın olmazsa olmazları haline geldiği bilinmektedir. Bu kapsamda çalışmanın amacı şu şekilde özetlenebilir; e-devlet projelerine geçiş sürecinde toplumun bazı katmanları buna karşı çıkmış olup bazıları ise şiddetle savunmuşlardır. Yüksek maliyetlerine ve yoğun eleştirilerine rağmen projelerin arkasında duran ve uygulaması için büyük emek gösteren kamu kurum ve kuruluşları ile yöneticilerinin savunduğu temel düşünce; e-devlet ve projeleri, küresel rekabette maliyetleri minimize edebilmek ve verimli iş koşullarına sahip olabilmek için yapılması gereken ilk işlerden biridir. Uzun vadede harcamaları kısacağı, kayıtdışı ekonomiyi azaltacağı ve denetim mekanizması ile verimli çalışma koşullarını teşvik edeceği için beklenen fayda önemli boyutlardadır.

Çalışma boyunca Türkiye'nin ekonomik koşullarını da göze önüne alarak, küresel krizden geçilen bu dönemde, büyük borç sarmalı, yüksek işsizlik oranı, cari açık gibi makro ekonomik sorunlarla yıllardır uğraşılmasına rağmen e-devlet projelerine ısrarla yatırım yapılması ve bütçeden önemli fonlar ayrılmasının gerekçeleri ile harcamalarda ki tasarruf boyutu incelendi ve e-devlet projeleri sonrası kamu harcamalarında azalmanın olup olmadığı, tasarruf kalemlerinde neler olduğu proje bazında araştırıldı. Bu bağlamda Türkiye'de kullanılan en büyük e-devlet projeleri'nden Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) tarafından yürütülen Vergi Daireleri Tam Otomasyon Projesi (VEDOP) , Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nce yürütülen Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS) ve Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nce yürütülen Tapu Kadastro Bilgi Sistemi Projesi (TAKBİS) ayrıntılarıyla incelendi ve harcamalarda tasarruf yaratıp yaratmadığı sorgulandı.

Bu çerçevede, çalışmanın birinci bölümü giriş olup çalışmanın amacı anlatılmıştır. İkinci bölümde bilgi toplumu ve e-devlete ilişkin gerekli bilgiler, dünyada ve Türkiye'de e-devlete ilişkin uygulamalar, son olarak ise Türkiye'de uygulanan üç önemli e-devlet projesi olan VEDOP, MERNİS ve TAKBİS uygulamaları örnekler verilerek açıklanmıştır. Bilgi toplumu, devlet kavramı, bilgi toplumunun özellikleri ve toplumsal dönüşümlere değindikten sonra ikinci bölümde

e-devlet kavramı tanımı, yapısı, temel öğeleri, e-devlete geçişte karşılaşılan sorunlar, e-devletin amaçları gibi tüm konular incelenmiştir. Üçüncü bölüm Materyal ve Yöntem bölümü olup çalışmanın hazırlanması boyunca kullanılan materyaller ve tezin tasarruf boyutunun oluşturulması sürecinde başvurulan yöntemler açıklanmaktadır. Tartışma ve Bulguları oluşturan dördüncü bölümde, incelenen üç projenin Türkiye ekonomisine, firmalara ve vatandaşlara yaratmış olduğu tasarruf kalemleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve sonuç-öneriler kısmıyla çalışma tamamlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM LİTERATÜR

2.1. BİLGİ TOPLUMU ve DEVLET KAVRAMI

Sanayi Devrimi ile birlikte ekonomik ve sosyal yapı değişerek, gelişmiş enformasyon ve iletişim teknolojileri hayatın her alanında yerini almıştır. Günümüzde yaşanan politik, ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler, küreselleşme süreci ile birlikte piyasalarda ve yaşamın her alanında rekabetin şiddetlenmesine sebep olmuş, kamu ve özel sektörün kurumsal açıdan kendilerini yeniden yapılandırmalarını zorunlu kılmıştır. Bilişim teknolojileri olarak tanımlanan telekomünikasyon, bilgisayar ve iletişim alanlarında görülen ilerlemeler, bilginin, emek ve sermaye gibi yeni bir üretim faktörü olmasına neden olmuştur. Tüm bu radikal değişimler ve bilginin hızlı yükselişi, hayatımızın her alanında yerini alışı, zamanla devlet ve yönetim kavramlarını da etkilemiş ve değişime zorlamıştır.

Bilgi, insan merakının bir ürünüdür. İnsan kendi yaşamını, çevresini tanımak ve etkilemek ister. Bu amaçla, çevresinde oluşan ve gelişen olayların nasıl ve neden olduğunu anlamaya ve öğrenmeye çabalar. Bilgi toplumu; cemiyette her türlü bilgiyi üreten, bilgi ağlarına bağlanan, hazır bilgilere erişen, erişilmiş bilgileri kolaylıkla yayabilen ve bilgileri her sektörde kullanan toplum olarak tanımlanmakta (Porat, 1978: 29-35) olup, sanayi ötesi toplum ise ilk defa Porat tarafından “bilgi toplumu – information society” olarak adlandırılmaktadır. Bilgi toplumu, her şeyden önce bilgiye değer veren, bunları kullanmasını bilen, bilgi üretebilen ve bilgileri paylaşabilen bir toplumdur. Bu toplum, bilgi teknolojilerinden etkin biçimde yararlanmasını bilmekte ve sanayi toplumunda ön planda olan maddi ürünler yerine, bilgi teknolojileri sayesinde bilgi üretimine önem vermektedir. Bilgi toplumunu daha önceki toplumsal yapılardan ayıran özellikleri, “ *her alanda değişim hızının katlanarak artması*” şeklinde özetlemek mümkündür (Pamukoğlu, 2008: 149).

2.1.1. Devlet Kavramı ve Tanımı

Toplum hayatı kadar eski bir varlık olan devlet, toplumun organize şeklidir yani toplumun organize yapısının adıdır. Bir ülke üzerinde yaşayan bireylerin tamamı devletin doğal bir üyesidir. Bu nedenle, bir ülke üzerinde yaşayan tüm bireyleri topluca kapsayan kurum ya da tüzel kişilik, devlet olarak adlandırılır.

Devlet kavramını, biri geniş diğeri dar anlamda olmak üzere iki açıdan ele almak mümkündür. Geniş anlamda devlet, bir ülke üzerinde yaşayan milleti de içine alan örgütlenmiş siyasi bir varlıktır. Buna karşılık ülke üzerinde yaşayan tüm bireylerden oluşan toplumu, idare edenler ve idare edilenler diye iki kategoriye ayırdığımızda, toplumu idare edenler kesimi dar anlamda devlet kavramını ifade eder (Pehlivan, 2000: 17).

Devlet, ortak bir hayatı ve kültürü paylaşan bir toplumda, bu toplumu düzenleme, bu topluma güvenlik, refah ve huzur sağlama amacını güden ve bu amaca yönelik olarak kanun koyma, bu kanunları uygulama, yargılama, cezalandırma gibi güçlere sahip olan kurumdur. En eski medeniyetlerin hepsinde, güçlü devlet mekanizmaları bulunduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle devlet kurumunun insanlık tarihi ile yaşıt olduğunu söylemek mümkündür.

Jean Jacques Rousseau'nun bir sivil toplum eleştirmeni olarak devlet ve kanun koyucu hakkındaki görüşleri ile Rousseau'nun sosyolojik realizmi, bizi uluslararası ilişkiler kuramıyla ilgili çok farklı sonuçlara götürmektedir. Toplumsal eşitsizliği, şiddetin ve devletler arası savaşların temeli olarak gören düşünüre göre devlet, bir kurum olarak bu eşitsizliği yeniden üretmektedir. Devlet ve savaşa ilişkin çözümlenmeleri sonucu Rousseau, realist kuramın güvenlik olarak barış anlayışından farklı ve adalet olarak barış adını verebileceğimiz toplumsal bir barış anlayışı geliştirmiştir. J.J.Rousseau (1997: 51-52) devlet ve kanun koyucu hakkında şu görüşleri savunmaktadır:

“.....kanun yapmanın kime ait olduğunu sormaya lüzum yoktur. Çünkü kanunlar genel iradenin fiil ve hareketleridirler. Ne şekil altına olursa olsun, kanunla idare edilen her devlet Cumhuriyettir. Çünkü ancak böyle bir halde bizzat toplumun menfaati ve devletin kendisi hüküm sürer ve önem kazanır.....”

İnsan toplumlarının yapısı düşünüldüğünde, devletin vazgeçilmez bir önemi olduğu kolaylıkla görülür. Bir toplumda asayiş ve güvenliği sağlayabilecek, zararlı davranışları kanunla yasaklayabilecek, bu kanunlara da uyulmasını mecbur kılacak yegane güç, devlettir. Buna paralel olarak, günümüzdeki toplumların vazgeçilmez

ihtiyaçları olan sağlık, eğitim, milli güvenlik, altyapı gibi hizmetlerin de sadece devlet tarafından karşılanabileceği açıktır. Günümüzde etkin, şeffaf ve demokratik devlet anlayışı hakimdir. Güçlü bir devlet, sadece güvenliğin değil, toplumun genel refahının sağlanması için de zorunludur (Devlet Nedir?, 2009: 3-4). Buna örnek olarak sağlık ve eğitim alanını ele alabiliriz.

2.1.2. Bilgi Toplumu ve Toplumsal Dönüşümler

Gelişmişliğin belirtileri zamanla değişmektedir. Özellikle ekonomik gelişmişliği etkileyen birçok faktörün arasında bilgi de sayılabilir. Bilginin etkinliği ise yeni bir bilgi üretimi olarak değerlendirilmektedir. Bir ülkenin gelişmişlik düzeyi enformasyon teknolojilerinin imkanları ile elde edilen, işlenen, iletilen, saklanan bilgi miktarı ile ölçülmeye başlanmıştır. Bilginin gelişmişlik süreçlerinin kullanımında ise devletin yani kamu otoritesinin de yadsınamaz etkileri vardır. Süreci yakalayan ve değişime ayak uydurabilen kamu yönetimi, küresel rekabette her zaman bir adım önde olmaktadır.

Rekabet sürecinde her dönem farklı üretim faktörleri etkin olurken, özellikle 21. yüzyılda bilginin nasıl büyük bir silah olduğu artık tüm toplumlar tarafından kabul görmektedir. İnsanlık tarihi, bilgi toplumuna erişine kadar ilkel – komünal toplumlardan sanayi toplumuna ve son olarak ise bilgi toplumuna geçişi yaşamıştır. Her türlü toplumsal dönüşüm, bulunduğu coğrafyada yaşamın her alanına etki ettiği için özellikle kamusal otoritenin etkin olduğu ve değişimi çabuk yakalayan ülkelerde ilerleme ve rekabette bir adım daha önde olma kaçınılmazdır.

2.1.2.1. Toplumsal dönüşümler

İnsanlık tarihi, tarım toplumundan başlayarak öncelikle doğadan beslenmiş ve her türlü ihtiyaçlarını ilkel olarak doğadan karşılamıştır. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş sürecinde ise başta kölecilik olmak üzere birçok kültürel değişimlerden geçmiş ve son olarak bilgi toplumuna kadar gelen büyük bir değişim yaşamıştır. Artık her türlü değişim ve inovasyona inanan, sürekli kendisini yenileyen ve küresel rekabette bir adım daha öne geçmeye çalışan toplumlar haline gelmiştir.

İlkel toplumlardan bilgi toplumuna kadar geçiş süreci evrelerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

2.1.2.1.1. İlkel toplumlardan tarım toplumuna geçiş

İlkel toplumlar doğanın kendilerine verdikleriyle yetinmişler ve beslenme ihtiyaçlarını avcılık, toplayıcılık; barınma ihtiyaçlarını ise mağaraları kullanarak gidermişlerdir. Küçük gruplar, kabileler şeklinde ve göçebe olarak yaşamışlardır. Yerleşilen toprağın işlenmesi için gerekli olan araçların bulunması, geliştirilmesi, tarımın yaygınlaşması ve yetiştirilen ürünlerin artmasıyla birlikte pazar ekonomisine geçilmiş ve insanlar bireysel ihtiyaçları yanında pazar içinde üretim yapmaya başlamışlardır. Böylece yerleşik hayatın unsurları olan köyler, şehirler ortaya çıkmış ve insanlar belli kurallara göre birlikte yaşamaya başlamışlardır (Uçkun vd., 2002: 6-7).

Tarım toplumlarının giderek kalabalıklaşması, toplu halde yaşamının ortaya çıkardığı yeni ihtiyaçlar, toplumlar arasındaki savaşlar, daha fazla toprağa sahip olma isteği vb. gibi nedenler insanoğlunu yeni arayışlara ve bilimsel çalışmalara itmiş, bu da bilimsel buluşları ve çalışmalarını körüklemiştir (Aylıkçı, 2004: 3-4).

Tarım ve hayvancılığın, özellikle de tarımın ortaya çıkışı ilkel topluluğun tarihinde dönüm noktası olmuştur. İnsanoğlu, tarımın ortaya çıkışına değin geçim araçlarını, doğadan aldığını aynen tüketme şeklinde sağlamaktaydı yani hazır yiyici/tüketici konumundaydı. Tarım ve hayvancılık insanoğlunu üretken kılmış olup kelimenin tam anlamıyla “üretim” ancak bu olaydan sonra mümkün olmuştur (Irmak, 2002: 11). Tarımın ortaya çıkışı, insanın doğaya hükmetme mücadelesinde de önemli bir dönüm noktası olmuştur. Düne kadar doğanın verdiğiyle yetinen insan, tarımla birlikte doğa olaylarına müdahale etmeye başlamıştır. Bu müdahale ise insanın gelişimi içinde giderek daha sistemli ve örgütlü bir tarzda boyutlanmıştır.

2.1.2.1.2. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş

Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş 18.yy’ın sonuna doğru yaşanan Sanayi Devrimi ve Fransız Devriminin sonucunda oluşmuştur. Sanayi devrimi; James Watt’ın buhar makinesini bulması ve bunun enerji kaynağı olarak kullanılması gibi yeni teknolojilerin ekonomik alanlarda artan ölçüde kullanılmasına yol açmış, Fransız Devrimi ise sosyal, siyasal ve kültürel alanı etkisi altına almıştır. Sanayi Devrimi, ekonomik faaliyetlerin hızla artmasına yol açarak, toplumun tüm alanlarında değişime neden olmuştur. Yeni teknolojilerin üretimde kullanılması ve işbölümü artışıyla üretim ve verimlilik hızla artmıştır. Tarıma dayalı geleneksel toplumda üretim, evlerde el tezgahlarında yapılırken, sanayi devrimi sonrasında

üretim fabrikalarda yapılmaya başlanmış, toplum kurumları, yapısı, norm ve davranış kalıpları değişmiş, geleneksel davranışlar giderek akılcı davranışlara yerini bırakmıştır (Aktan ve Tunç, 2003: 118–134).

2.1.2.1.3. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş

Günümüzdeki bilgi toplumu tartışmaları İkinci Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkmıştır. Sanayileşme hareketinin son aşaması olan “refah toplumu” veya “tüketim toplumu” 1960’lı yıllarda doruk noktasına ulaşmıştır. Ancak, refah toplumunun en önünde yer alan ABD ve Batı Avrupa ülkelerinde 1967 yılında ekonomik durgunluk ve kriz baş göstermiştir. Batının refah ve tüketim toplumu olarak ulaştığı ileri aşamaya karşın, tepki ve baş kaldırı hareketleri oluşmuştur(Erkan,1994:9-10). Hızlı sanayileşme, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve özellikle de bilgisayarların günlük hayata girmesiyle birlikte bilgi toplumu ortaya çıkmıştır.

Bilgi toplumunun oluşmasında etkili olan temel faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Aylıkçı, 2004: 7);

- Bilgi teknolojilerinin gelişmesi,
- Mal ve hizmet üretiminde tüm makine-imalat; robot ve kontrol hizmetlerinde bilgisayarların kullanılması,
- Bilgisayar teknolojisinin boyut, fiyat ve işlevler itibariyle çok hızlı geliştirilmesi ve teknolojik yenilik sürecinin süreklilik kazanması,
- Teknolojinin küreselleşmesi sonucunda ülke sınırlarının ortadan kaldırılarak işletme bazında rekabet gücünün öne geçmesi,
- Teknolojinin bir firmanın ayakta kalabilmesi ve ilerleyebilmesi için gerekli olan en önemli faktörlerden biri haline gelmesi,
- Elektroniğin ve bilgisayar teknolojisinin çok hızlı biçimde gelişmesi
- Bilginin ekonomik bir değer olarak görülmesi

İnsanlık tarihinde yaşanan bu büyük toplumsal dönüşümler, yaşamın her alanında etkisini hissettirmiştir. İlkel toplumlardan bilgi toplumuna geçene kadarki süreçlerde insanların tüm değer yargıları, yaşayış ve algılayış biçimleri, çalışma yaşamları ve toplumsal-kültürel ilişkileri değişmiş olup, tüm bu değişim sürecini aşağıdaki tabloda karşılaştırmalı olarak görebiliriz.

Tablo 1.1. İlkel Topluluklardan Bilgi Toplumuna Toplumsal Gelişme (Uçkun vd., 2002: 250)

Toplumsal Gelişme Aşaması	İlkel Topluluklar	Tarım Toplumu	Sanayi Toplumu	Bilgi Toplumu
Eğitim	-Deneme yanılma yoluyla öğrenme -Klan içi eğitim	-Küçük yerleşim ve tarıma dayalı işbaşında eğitim	-Hızlı okullaşma -Belirli yaşlarda zorunlu eğitim	-Yaşayarak öğrenme -Öğrenmeyi öğrenme -Kendi kendini eğitme sorumluluğu -Okul duvarlarını aşan, her zaman ve her yerde eğitim -Yaşam boyu öğrenme
Ekonomi	-Mal mübadelesi	-Mal mübadelesi -Tarıma dayalı toprak mahsulleri -Madeni paralar	-Endüstri ve makineye dayalı sistem -Kağıt para hakimiyeti	-Bilgiye dayanan ekonomik sistemler -Anında transfer olabilen enformasyon dayalı para sistemi
İş Hayatı ve Üretim	-Bireysel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik hayat biçimi	-Tarım devrimi -Tarıma dayalı organizasyon lar	-Sanayi devrimi -Endüstriyel organizasyon lar -Büyük işçi sınıfı	-Bilgi devrimi -Bilgi organizasyon ları azalan iş gücü ihtiyacı -Bilgi çalışanları
Aile Hayatı	- Akrabalığa dayalı çok geniş aile tipi	-Geniş aile tipi	-Büyük aile tipinden küçük aile tipine yönelme	-Çekirdek aile -Bireysel yaşam
Toplumsal Yaşam	-Klan yaşamı -Doğa olayları ve hayvanlardan korunma ön planda	-Toprağa dayalı yerleşik yaşam -Toprak savaşları	-Hızlı kentleşme -Sanayiye dayalı büyük dünya savaşları	-Soğuk savaş dönemi -Bilgi hakimiyetine dayanan mücadele
Üretim Araçları	-İnsan gücü -Basit doğal araç ve gereçler	-Basit araç gereçler -Küçük atölyeler	-Makineler -Büyük fabrikalar	-Bilgisayar teknolojileri -Uluslar arası pazarlar
Yönetim Araçları	-Fiziksel güce ve çeşitli inançlara dayalı yönetim	-Din, ırk ve sınıf gibi sosyal özelliklere dayalı yönetim	-Endüstriyel üretim araçları ve ekonomiye dayalı yönetim	-Profesyonel bir meslek olarak yöneticilik -Bilgiye dayalı yönetim

2.1.2.2. Bilgi toplumu

Bilgi toplumu, bilgi ve veri depolama, iletme tekniklerinin düşük maliyetlerde kullanıldığı bir ortamdır. Bilgi ve veri kullanımının bu ölçüde yaygınlaşması, tüm ekonomi sektörlerine canlılık vermekte, toplumda yaşamı ve çalışmayı temelli değiştiren bir dizi organizasyon, ticaret, toplum ve hukuk yeniliğini tetiklemiş bulunmaktadır. Bilgi toplumunun gelecekteki modelleri, yoğun olarak tartışılan bir konudur. Tartışmanın içerdiği yönlerden birisi, bilgi (information) ile bilinen (knowledge) arasındaki farktan yola çıkarak "toplumda entelektüel yaratıcılık" hedefine yönelen çizgidir (TÜSİAD, 2001: 28–29). Kendi içinde düzenlenmemiş veri nasıl doğrudan bilgi sayılmazsa, tüm bilgiyi de bilinen saymak olanaksızdır. Bilgiyi sınıflandırarak, analiz ederek, yorumlayıp özümseyerek yapılan bilinen üretimi, bu açıdan ham malzemenin sanayide işlenerek yararlı ürünler elde edilmesi örneği, veri ve bilginin işlendiği üretim süreci olarak algılanabilir.

Sanayi toplumunda gerçekleştirilen maddi üretim yerine bilgi toplumunda bilişim teknolojilerine dayalı bir üretime geçilmektedir. Üretilen her yeni bilginin paylaşımı ve toplumun yararına sunulması gerekmektedir. Bilginin kullanımı artıkça üretim yapısı da değişmekte, bilgi, işgücü ve sermayeden de önemli bir faktör olarak üretime girmektedir. Bilgi toplumunda en önemli unsur bilginin kendisi olmaktadır. Bilgi, araştırma-geliştirme faaliyetlerine aktarılan insan gücü, finans kaynakları ve zaman kullanımı ile elde edilmektedir(Yücel, 2002: 2).

Bilgi toplumunda sermaye, maddi değerlerle değil, bilgiyle ölçülmektedir. Bilginin kaynağı beşeri sermaye olan insandır. O bakımdan, iş gücü eğitimi, yöneticilerin eğitimi ve bilgiyi kullanacak birimlerin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır (Aydın, 1997: 30). Bilgi toplumu, her şeyden önce bilgiye değer veren, bilgiyi kullanmasını bilen ve bilgi üretebilen toplumdur. Bilgi teknolojilerinden yaygın biçimde yararlanabilen bilgi toplumu aktif ve edilgenlikten kurtulmuş toplumdur. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçtiğimiz günümüz dünyasında, "bilgi" her şeyin merkezindedir. Bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişmeler, bireyleri çok daha fazla çalışmaya sevk ederek hırs ve rekabet dolu bir yarışın içine itmiştir. Böylece 1980'lerde birçok faktörün etkisiyle ortaya çıkan ve dünyayı küçük bir köy haline getiren küreselleşme süreci başlamıştır. Ülkeler içerisinde olduğu gibi ülkeler arasındaki mesafe de ortadan kalkıp bütünleşme sağlanmıştır. Toplumların siyasi ve sosyal yapılarında kitle haberleşme araçlarındaki gelişmeler sonucunda etkileşimler yaşanmaya başlamıştır.

2.1.3. Bilgi Toplumunun Temel Özellikleri

Her toplumun kendisine özgü karakteristik özellikleri olduğu gibi, bilgi toplumu da girdiği her ortamda değişiklikler yaratmış ve kendisine özgü özelliklerini kabul ettirmiştir. Bunların başında tabii ki küresel rekabette bilginin değeri artmış olup, teknolojik altyapı olarak gördüğümüz bilgisayarlaşma daha da fazla artmıştır. Ayrıca bilgi sektörünün doğması ve hayatın vazgeçilmez bir unsuru olması ile birlikte kültürel dokularda da büyük değişimler görülmüştür. Günümüzde yaşanan bilgi toplumunun tüm karakteristik özelliklerini aşağıdaki genel başlıklar altında görebiliriz:

2.1.3.1. Bilginin önem kazanması ve bilgi sektörünün doğuşu

Sanayi toplumunda ön planda olan maddi ürünlerin üretimi yerine, bilgi toplumunda bilişim teknolojileri sayesinde bilgi üretimi önem kazanacaktır. Bilgi toplumunda bilgisayarlar, bilginin kitle halinde üretilmesini, işlenmesini, dağıtılmasını, saklanmasını ve tüketilmesini mümkün kılan bir bilgi devrimine yol açacaktır. Kısacası bilgi toplumunun bilişim bilgisi vazgeçilmez bir kaynak olacaktır. Bilgi toplumunda sanayiler sonucu bilgi sektörü toplumsal yapıda önemli bir yer edinmiştir. Bilgi toplumu olan ülkelerde bilgi giderek hammaddenin, emeğin ve diğer kaynakların yerini geçmiştir. Dolayısıyla bilgi önemli bir ekonomik değer olarak üretimde yerini almaktadır. Sanayi toplumunda tarım, sanayi ve hizmet sektörü gündemde iken, bilgi toplumunda buna bir de bilgi sektörü eklenmektedir. ABD gibi gelişmiş ülkelerde toplam iş gücünün %50'den fazlasının artık bilgi sektörü ile ilgili iş alanlarında çalıştığı bilinmektedir (Çoban, 2003: 39).

2.1.3.2. Küreselleşme

Bilgi toplumunda, bilgi teknolojilerinin yarattığı ortam içinde ekonomik faaliyet küreselleşme eğilimine girmiştir. İletişim sistemlerinin ülke sınırlarını küçültmesi, bölgesel gruplaşmalara dayalı bütünleşme eğilimlerini beraberinde getirmiştir. Küreselleşme sürecinde, girdilerin temini ve çıktılarının pazarlanması için gündeme gelen piyasalar artık dünya çapında düşünülmektedir. Dünya piyasalarında bilgi teknolojilerinin pazarlanması ve tüm ihtiyaç duyulan girdilere erişim özellikle Ar-Ge çalışmalarıyla da birlikte oldukça basitleşmiştir.

2.1.3.3. Kültürel sistemin değişmesi

Sanayi toplumu, bireylerin özgürleşmesinden yola çıkmasına karşın, yapı ve kurumsallaşması toplum düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu durum politik ve sosyal düzeyde katılımcılığı sınırlandırmıştır. Geleneksel toplumun asiller-sefiller şeklindeki sınıflı yapısını, işçi-işveren şeklinde sürdürmüştür (Koç ve Şen, 2008.: 4). Bilgi toplumunda bireyselleşme ya da daha özgür birey ortaya çıkacağından klasik anlamda sınıflı toplum ortadan kalkacaktır.

2.1.3.4. Gönüllü kuruluşların etkileşmesi

Bilgi toplumunda gönüllü kuruluşlar ön plana çıkmaktadır. Bilgi toplumu aynı zamanda kuruluşlar toplumdur. Gönüllü kuruluşlar bugünden toplumun birer ayrılmaz parçalarıdır. Her yetişkin iki Amerikalıdan biri, yaklaşık 90 milyon insan haftanın en az üç saatinde “ücretsiz memur” olarak, yani gönüllü olarak bu kuruluşlarda çalışmaktadır. Ne devlete ne de kendilerine ait olan “insanı değiştirmeye yönelik” kar amaçsız bu kuruluşlar, üçüncü sektör olarak bilgi toplumunda yerlerini almaya adaydır. (Çoban, 2003: 39).

2.1.3.5. Bilgisayarlaşma

Bilgi toplumu henüz tam anlamıyla şekillenmemiş olmasına rağmen, onun en önemli özelliklerinden biri bilgisayarların yoğun olarak kullanılacak olmasıdır. Yeni toplumun şekli bilgisayar ve telekomünikasyon teknolojilerinin bütünleştirilmesi ve terminaller ile bilgisayarları birbirine bağlayan bilgisayar-iletişim networkları tarafından belirlenmektedir.

Sanayi toplumunda fabrikalar, her türlü malın üretildiği bir merkez olmasının da ötesinde toplumsal birer sembol olmuşlardır. Şimdi bu sembol yerini her türlü bilgiyi üreten, işleyen, saklayan ve dağıtan bilgisayar merkezlerine bırakmaktadır. Artık ilerlemenin, modernleşmenin sembolü fabrikalar değil bilgisayar merkezleri olacaktır. Bilgi toplumunda bilgisayarlar insanların bilgi üretme gücünü olağanüstü arttıracak bilginin kitle halinde üretilmesini, işlenmesini, saklanmasını, dağıtılmasını ve tüketilmesini gerçekleştirecektir (Çoban, 2003:43-44).

2.1.3.6. Politik sistemin değişmesi

Kişilerde amaçların önem kazanması gibi, belli amaçlar için bir araya gelmiş sosyal gruplar, politikada doğrudan veya dolaylı belirleyici olmaktadır.

Şimdiden yaşanan birlikler, dernekler, sendikalar, odalar v.b. şeklindeki örgütlenme devrimi bilgi toplumunda, politik gücün kullanımının yerelleşerek katılımcılığa yönelmesine neden olur. Geleneksel toplumun mutlakiyetçi kuralları, sanayi toplumunda yerini ulusal meclisler ile yasama, yürütme ve yargı şeklinde kuvvetler ayrılığına dayalı parlamenter temsili demokrasiye bırakmıştır. Sanayi toplumunun bu yapısı, yerel birim ve örgütlerin katılımı ile katılımcı demokrasiye dönüşmektedir. Parlamenter temsili demokraside katılım, daha çok merkezi ulusal düzeyde gerçekleşmiştir. Oysa, bilgi toplumunda katılım yerel düzeyde gerçekleşmektedir. Ayrıca katılım kitle örgütleri ve birliklerin katılımı ile yaygınlaşmaktadır. (Koç-Sen, t.y.: 5).

2.2. ELEKTRONİK DEVLET (E-DEVLET)

E-devlet kavramı, elektronik devlet kavramının kısaltılması olarak kullanılmaktadır. E-devlet çeşitli şekillerde isimlendirilmekte ve tanımlanmaktadır. Akıllı devlet, dijital devlet olarak da isimlendirilen e-devlet kavramı, devletin kendi iç işleyişinde ve sunduğu hizmetlerde bilişim teknolojilerinin kullanılması olarak tanımlanmaktadır. E-devlet, kullanıcılara, bilgilere ve kaynaklara daha hızlı bir şekilde ulaşma imkanı sağlamaktadır. Oluşturulan elektronik ortamlarla, birey geçmişe ve bugüne ait bilgilerin yerini öğrenmekte, ortaya çıkarmakta, böylece yeni bilgileri kullanmak isteyenlere de yardım etmektedir (Ulusoy ve Karakurt, 2002: 135).

E-devlete geçişi zorunlu kılan ve oldukça hızlı bir biçimde yeni yönetim anlayışı olarak yansımaya etki eden faktörler dikkate alındığında, e-devlet kavramının, kendiliğinden ortaya çıkmadığını, giderek artan ve sürekli değişen toplumsal ihtiyaçlara düşük maliyette, hızlı ve etkin bir şekilde cevap verebilme istek ve beklentilerinden kaynaklandığını söylemek mümkündür (Marquardt ve Gökçe, 2008: 5).

2.2.1. Elektronik Devlet'in Tanımı

Geleceğin devleti olarak da tanımlanan elektronik devlet, temel olarak kamunun hizmet verdiği alanlarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması yoluyla daha saydam, vatandaşa daha yakın, daha ucuz ve daha iyi çalışan bir idari yapı olarak tanımlanabilir. Bu kavrama eşdeğer olarak 'sanal devlet' kavramı da kullanılmaktadır. Değişik ülke uygulamaları, önceleri fikir düzeyinde ortaya atılan bu

kavramın gerçek hayata taşınabilir olduğunu ispat etmektedir (İnce, 2001: 21). Daha teknik olarak e-devlet tanımlanırsa, e-devlet yönetiminde, bilişim teknolojilerinin stratejik kullanımı sayesinde bilgi toplumunun ihtiyaçlarına cevap verebilecek, vatandaşı ve kurumları ile elektronik ortamda iletişimde bulunarak verimliliği, şeffaflığı ve kalkınmayı sağlayacak bir yeniden yapılanma modelidir (Kuran, 2005: 12). E-devletin bir başka tanımı, kamu hizmetlerini geliştirmek için bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasıdır (Heeks, 2008).

E-devlet, devlet-vatandaş, devlet-özel sektör ve devlet-sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere diğer kurum ve kuruluşlarla olan ilişkilerde daha az sorun yaşanmasını hedeflemektedir. Çünkü e-dönüşüm yeniliğe, örgütsel öğrenmeye ve girişimciliğe vurgu yaparak devletin sürekli olarak kendisini yenilemesini öngörmektedir (Şahin, 2008: 82). Türkiye Bilişim Derneği'nin "e-Devlet Yolunda Türkiye" isimli çalışmasında e-devlet şöyle tanımlanmıştır: "Devletin vatandaşlara karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetler ile vatandaşların buna karşılık, devlete karşı olan görev ve hizmetlerin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesidir."

E-devlet projeleri en yalın biçimiyle, devletin vatandaşlara karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetlerle, vatandaşların devlete karşı olan görev ve hizmetlerinin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesi ve bu sayede zamandan, kırtasiye harcamalarından, personelden... vb birçok gider kaleminden tasarruf edilmesini sağlayan projeler olarak da tanımlanabilir.

2.2.2. E-Devleti Zorunlu Kılan Sebepler

Küreselleşmenin hızla ilerlediği, ekonomik anlamda sınırların kalktığı ve teknolojinin bu kadar hızlı gelişmeler kaydettiği bir ortamda, e-devlet oluşumu artık ihtiyaçtan çok bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu zorunluluk şu sorulara verilecek cevaplarla açıklanabilir: E-devlet neden bu kadar popüler ve neden devletler bu yeni anlayışın peşinden koşmakta bu kadar istekliler? E-Devlet neden bu kadar önemli? Neden e-devlet isteniyor? Bu soruların kamu kurumları, vatandaş ve tüzel kişiler açısından çok boyutlu yanıtları vardır.

E-devleti zorunlu kılan sebeplere vatandaş açısından bakıldığında, özel sektörün hizmet anlayışını gören insanlar, aynı hizmet anlayışını devletten de beklemektedirler. 7 gün 24 saat, kesintisiz hizmet dünyasının artık hayal olmaktan

çıkacağı, bu nedenle de vatandaşın devletle daha nitelikli etkileşime girebileceği beklentisi, yeni yöntem arayışlarını beraberinde getirmiştir. İnternet aracılığı ile kamu kütüphaneleri ve kamu kuruluşları, çağrı merkezleri, etkileşimli dijital TV'ler gibi yeni yaygın sunum kanallarının kullanılması vatandaşların önündeki seçenek sayılarını arttırırken, vatandaşlar her zaman ve her yerden kamu hizmetlerine daha rahat ulaşabileceklerdir. Hizmetlerin tek bir kapıdan sunulması, vatandaşların bir devlet dairesinden diğerine koşturmasını engelleyecek tek yoldur. Birçok kurumu ilgilendiren ve belki birkaç gün alabilecek bir iş, 3-5 dakika içinde internet veya herhangi bir bağlanma kanalından yapılabilmektedir (Özbek, 2007: 28).

Devlet açısından bakıldığında, devletin e-dönüşüme olan isteği vatandaş ve işletmelerden daha fazladır. Yıllardır söylene gelen reform, kamu reformu ve yeniden yapılanma gibi değişimleri ifade eden sözcüklerin çok sık kullanılmasına rağmen çok mesafe alınamaması, adeta değişimi arzu eden makamlar için e-devlet (e-dönüşüm) bir can simidi olmuştur. E-devlet uygulamalarıyla yönetim basitleşmekte, işlem ve onay gerektiren kağıt formlar azalmakta, mükerrer işlemler önlenmekte, kağıt tabanlı işlemlerin yol açtığı maliyetler azalmakta, buradan yapılan tasarruflar daha verimli alanlara ayrılabilenekte, memurların asli işlerine ayırabilecekleri zaman artmakta, yolsuzluk ve rüşvet gibi mali kayıplar ise en aza indirgenebilmektedir.

E-devlet kavramı kendiliğinden ortaya çıkmış bir kavram değildir. Aksine, zaman içinde giderek artan ihtiyaçların yarattığı bilgi ve iletişim teknolojileri yardımıyla ayakta duracak olan yeni devlet anlayışının bir ifadesidir. Bu anlayış, kamu kurumlarının birbirleriyle, iş sahiplerinin devletle ve vatandaşların devletle olan ilişkilerinde yepyeni açılımlar sağlamaktadır. Ancak, gelişmenin bu seviyelere çıkarılması bunu ifade etmek kadar kolay olmamaktadır. Kamu hizmetlerinin elektronik ortama taşınması, aşılması gereken birçok engel ve bunlar aşılsa bile bilinen/bilinmeyen riskler içermektedir (İnce, 2001: 12).

2.2.3. E-Devletin Yapısı

E-devletin yapısı ile bilinen devlet yapısı ve örgütlenmesi, devlet-vatandaş ilişkisinden farklı yapı, örgütlenme ve ilişkiyi ifade etmemektedir. Bir ülkede; devlet tüzel kişiliği, gerçek kişiler ve diğer tüzel kişiler (örneğin şirketler, dernekler, ...) mevcuttur. Bu üçlü arasındaki ilişkinin elektronik ortamda yapılması, ortaya yeni bir yapı konduğunu göstermez (Çoban, 2006: 18). Sadece bu üç kişiliğin aralarındaki

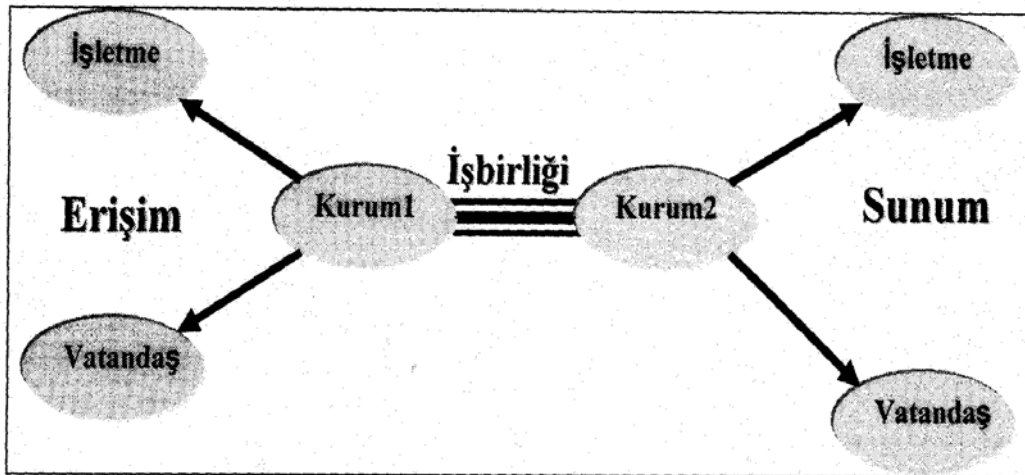
işlemlerin büyük çoğunluğu, işlem maliyetleri ve iş verimliliği de düşünülerek bilgi-iletişim teknolojileri aracılığıyla yürütülmesi hedeflenmektedir. Yapısal anlamda düşünülen değişiklikler gerek devletin iç işleyişi gerekse de devlet ile vatandaş ve diğer tüzel kişilikler arasında önemli reformlar getirmekte, her üç kişiliğin harcamalarında ciddi tasarruflar yaratmaktadır.

E-devlet, yapısal olarak iç ve dış ilişkiler ağı olmak üzere iki ana başlık şeklinde düşünülmektedir (Orhan, 2006: 30):

1)İç İlişkiler: Kamu idari birimleri arasındaki ilişkiler, kamu ve çalışanları arasındaki ilişkilerdir.

2Dış İlişkiler: Devlet - vatandaş arası ilişkiler, devlet işletme arası ilişkiler, kamu hizmetleri kullanıcıları ve hizmet tedarikçileri ile olan ilişkilerdir.

Şekilden de anlaşılacağı üzere devletin kurumları arasında bir işbirliği vardır. Devletin kurumları işletmelere, vatandaşa kendi verisini açmakta veya sunmaktadır.



Şekil 2.1. E-Devlet Modelinde Devlet-Vatandaş-İşletme Arakesiti (Orhan, 2006: 31)

E-devlet projesinin kamu hizmeti, hukuk, bürokratik ve teknolojik altyapı boyutları vardır. Her boyut göz önüne alınarak e-devlet konusu masaya yatırılmalıdır. Her uzmanlık alanı bu konuyla ilgili tartışmalara katkı sağlamalıdır. Ancak bugünkü durumda bilişim teknolojileri uzmanlarının konuya ilgileri daha fazladır. E-devlet bir projedir ve her proje gibi sadece bir uzmanlık sahasının ilgileneceği bir konu değildir (Çoban, 2006: 19-20).

E-devlet projesi, kamu hizmetinin sunumunun biçimiyle ilgilidir. Ancak herhangi bir kamu hizmeti sunarken olduğu gibi, e-devlet uygulamalarının sunumuyla ilgili ve bunları sunan kamu görevlilerinin hizmeti sunarken uyması gereken anayasal ve yasal bazı temel kuralları vardır. İdarenin her uygulaması gibi, e-devlet de buna uymalıdır.

Türkiye örneği üzerinden gidilecek olursa, bunlardan biri “eşitlik” ilkesidir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının birçok maddesinde ve 657 sayılı Devlet Memurları Yasası’nın 10. maddesinde eşitliğe vurgu yapılmıştır: Bu madde de “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idari makamlar, bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.” denilmektedir.

2.2.4. Geleneksel Devlet - Elektronik Devlet Karşılaştırılması

1980 sonrası küreselleşme hareketleriyle birlikte gelişen iletişim teknolojileri, bilgi ağının kurulması ve yaygınlaşması için önemli bir süreç olmuştur. Bu süreç içerisinde ortaya çıkan e-devlet ile halkın bilgilere ulaşmasını, aktif katılım ile halkın her konuda danışabileceği bir ortam oluşturmasını sağlamaya başlamıştır. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna doğru geçiş sürecindeki bu dönüşümde; pek çok kavramın başına, değişim ve gelişmeyi simgeleyen “e” harfi eklenmektedir. E-ticaret ile başlayan bu kavramlar; e-egitim, e-yaşam, e-kültür, e kurum, e-şirket, e-muhtarlık, e-belediye, e-sağlık, e-bankacılık, e-mevzuat, e-imza, e-hizmet, e-sigorta, e-SSK, e-demokrasi, e-dönüşüm, e-devlet, e-Türkiye, e-Avrupa vb. olarak yayılmıştır (Özbek, 2007: 16).

E-devlet kavramı, geleneksel devlet modeline göre daha ileri, temelde güçlü bir bilgi teknolojileri altyapısına ve uygulamalarına dayanan “daha iyi bir devlet yapısını” ifade etmektedir. E-devlet projesi, en geniş anlamıyla daha iyi bir devlet yapısının oluşturulmasını amaçlar. Yani e-devlet, “e”den çok, “devlet”e odaklanmaktadır. E-devlet geleneksel devlet modeline rakip olarak değil, geleneksel devlet modeli içinde kamunun vermesi gereken hizmetlerin sunulmuş biçiminde değişiklik yapan bütünler şeklinde değerlendirilmektedir (Mutioğlu, 2002: 962).

E-devlet modeli sayesinde, şeffaflık ve hesap verilebilirlik yanında kamu hizmetlerinin en az emek ve maliyetle üretilmesini içeren “verimlilik” hedefi de

gerçekleştirilmektedir. Geleneksel hizmet anlayışıyla yönetilen kamu kurumlarıyla bilgi-iletişim teknolojilerinin yoğunlukta olduğu yönetim arasındaki en önemli fark hizmet kalitesi ve tasarruf boyutudur. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere iki devlet modelinin karşılaştırılmasında maliyetlerden iletişime, vatandaş tipinden ödemelere kadar birçok alanda farklılıklar görülmektedir.

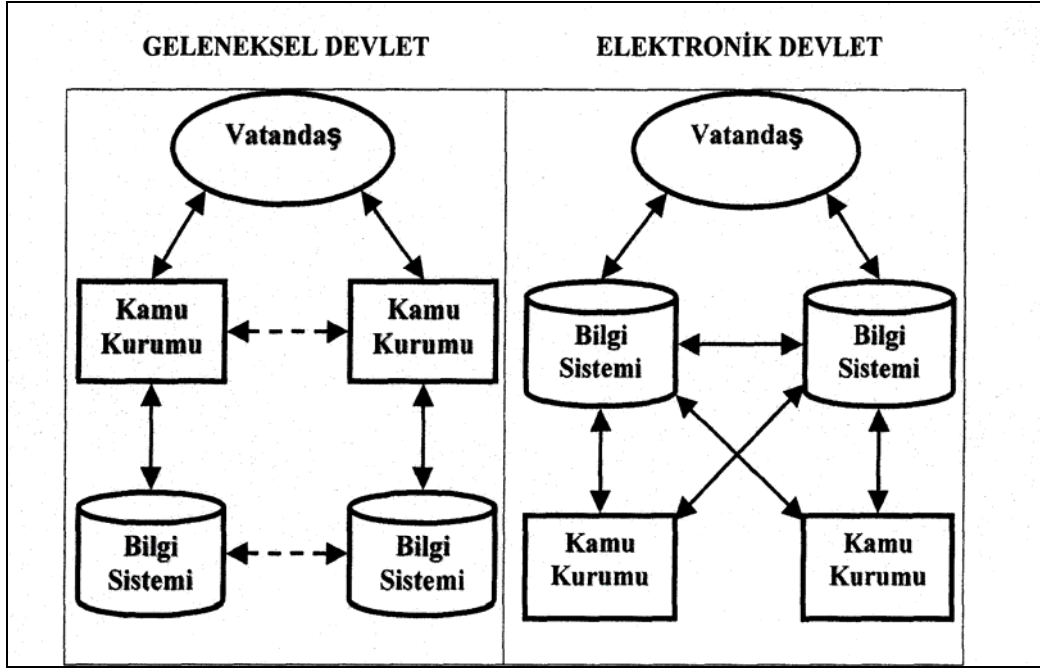
Tablo 2.2. Geleneksel / E-Devlet Karşılaştırılması (Uçkan, 2003: 46-47)

Geleneksel Devlet	E-Devlet
Pasif Yurttaş	Aktif Müşteri – Yurttaş
Kağıt Temelli İletişim	Elektronik İletişim
Dikey / Hiyerarşik Yapılanma	Yatay / Koordineli Ağ Yapılanması
Yönetimin Veri Yüklemesi	Yurttaşın Veri Yüklemesi
Eleman Yanıtı	Otomatik Sesli Posta, Çağrı Merkezi vb.
Eleman Yardımı	Kendi kendine yardım / Uzman Yardımı
Eleman Temelli Denetim Mekanizması	Otomatik Veri Güncellemesiyle Denetim
Nakit Akışı / Çek	Elektronik Fon Transferi (EFT)
Tektip Hizmet	Kişiselleştirilmiş / Farklılaştırılmış Hizmet
Bölümlenmiş / Kesintili Hizmet	Bütünsel / Sürekli / Tek Duraklı Hizmet
Yüksek İşlem Maliyetleri	Düşük İşlem Maliyetleri
Verimsiz Büyüme	Verimlilik Yönetimi
Tek Yönlü İletişim	Etkileşim
Uyruk İlişkisi	Katılım İlişkisi
Kapalı Devlet	Açık Devlet

Geleneksel devlet ve e-devlet kavramlarını biraz daha irdelediğimizde, e-devlet uygulamalarının kalite faktörlerine olumlu etkisi daha rahat gözlemlenebilmektedir. Geleneksel kamu hayatında iş süreçleri, vatandaş veya

kurumların, ilgili birimlerle yüz yüze görüşerek talepte bulunmalarına dayanmaktadır. Bu anlayış içerisinde devletin, ihtiyaç sahibinden talep ettiği dilekçe yazma, form doldurma, belge (evrak) hazırlama gibi faaliyetlerin önemli bir bölümü, e-devlet olgusu içerisinde şekil değiştirmekte ya da tamamen ortadan kalkmaktadır. Vatandaşların, ihtiyaç duydukları hizmetin gerçekleştirilmesi için devlet dairesine gidip uzun kuyruklarda vakit kaybetme, darboğazlar yaşama dönemi geride kalmaktadır. Devletler de bu süreçte “e-devlete” dönüşerek hizmet kalitesini iyileştirip performanslarını arttırmaya çalışmakta klasik devlet anlayışından uzaklaşmaktadır.

Aşağıdaki şekilde de görüldüğü gibi geleneksel devlette kamu kurumu şematik olarak, vatandaş ile vatandaşın talep ettiği bilginin sağlandığı bilgi sisteminin arasındadır. Vatandaşın bilgiye doğrudan erişimi mümkün gözükmemektedir. Kamu kurumu, bilgiyi bilgi sisteminde tutmakta, vatandaş ile bilgi paylaşımı gerekli olduğunda bilgi sisteminden uygun ve gerekli bilgiyi vatandaşa aktarmaktadır. Söz konusu ilişki kamu kurumları arasında da varlığını korumaktadır. Aynı zamanda kurumlararası kurumsal bilgi sistemleri arasındaki paylaşım zayıftır. Bilgi talep etmek, aktarmak isteyen vatandaş kamu kurumuna bizzat başvurarak yüz yüze görüşmek zorundadır. Bu model de bürokratik sürecin çalıştırılması, kağıda dayalı işlemlere ağırlık verilmesi, tekrarlar, zaman kayıpları, kamu kurumu ile vatandaş arasında uzlaşmazlıklar ve dikey bir örgütlenme kaçınılmazdır.



Şekil 2.2. Bilgi Sistemlerinin Devlet Modellerindeki Konumları (İnce, 2001: 24)

2.2.5. E-Devletin Temel Öğeleri

Kamu yönetiminde ve günlük yaşamda e-devlet projelerinden faydalanan ve e-devlet projelerinin birer parçası olan çeşitli öğeler vardır. E-devletin bu temel öğeleri şunlardır; (Özbek, 2007: 19-20):

2.2.5.1. Kamu kurum ve kuruluşları

Kamu kurum ve kuruluşlarının tüm hizmetlerini ağa taşımaları ile geleneksel devlet, e-devlet konumuna geçmekte, ağ yardımıyla kamunun etkinlik ve verimliliği arttırılmaktadır.

2.2.5.2. Kamu çalışanları

E-hizmetlerin sunulmasında kamu çalışanları kilit konumdadır. Hizmetlerin ağ ortamına geçmesiyle kamudaki istihdam sayısının azaltılması bir unsur olarak karşımıza çıksa da hizmetlerin üretilip sunulmasında insan faktörünün önemi göz ardı edilmemelidir.

2.2.5.3. Vatandaş (Tüketici, Birey)

PC, modem ve internet bağlantısı olan her vatandaşın ağ ortamına kolay erişebilirliğinin sağlanması anlamına gelmektedir.

2.2.5.4. Firmalar

Firmalar yenilikleri daha çabuk benimser ve uygulamaya geçerler. E-ticaret, firmaların ağ ortamına geçmesiyle bugünkü durumuna gelmiştir. Ülkemizde de firmalarımız ağ ekonomisinin sunduğu olanaklardan hızla yararlanmaya ve ekonomide itici güç konumuna gelmeye başlamışlardır.

2.2.5.5. Diğer kurumlar

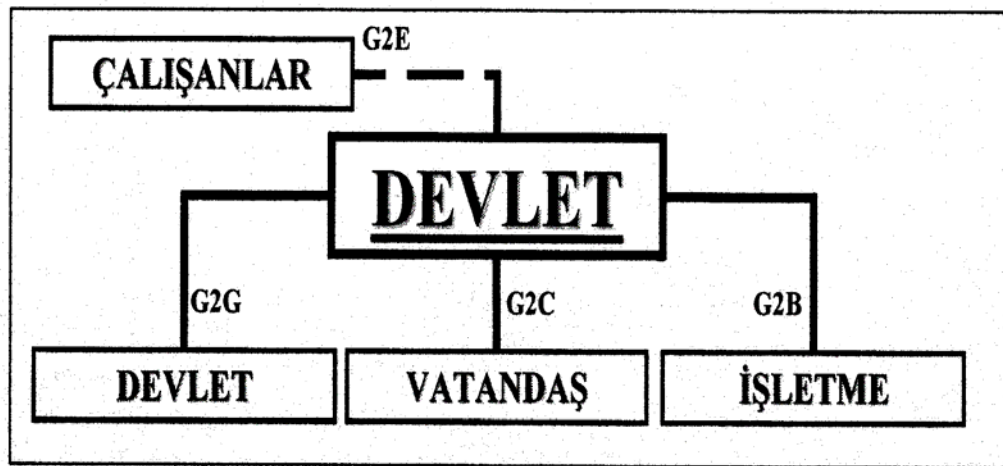
Belediyelerden sivil toplum kuruluşlarına kadar birçok kuruluşta, e-devletin temel öğelerinden birisidir. Bu tür kurumlar ağ ortamında tamamlayıcı bir takım hizmetler sunmaktadırlar.

2.2.6. E-Devlet Projelerinin Akış Sistemi

Elektronik ortamda; devlet, işletmeler, vatandaşlar, çalışanlar ve kamu birimleri arasındaki yeni etkileşimler şu şekildedir (Pamukoğlu, 2008: 153–154):

- ✓ Devlet ve vatandaş arası (**Government to Citizen: G2C**) ilişkiler,
 - ✓ Devlet ve işletme arası (**Government to Business: G2B**) ilişkiler,
 - ✓ Kamu birimleri arasındaki ilişkiler (**Government to Government: G2G**)
 - ✓ Devlet ve çalışanlar arası ilişkiler (**Government to Employee: G2E**)
- olmak üzere dört temel e-devlet etkileşim alanına dayanmaktadır.

E-devlet iş süreçlerinde, vatandaş ve işletmelerin, etkileşim gösterdiği tüm alanlardaki süreçleri yenilenmekte, coğrafi uzaklık, zaman ve aracısızlık gibi faktörler önem kazanmaktadır.



Şekil 2.3. Elektronik Ortamda Devlet-Vatandaş-İşletme Etkileşimleri

2.2.6.1. Elektronik ortamda devlet-vatandaş arası ilişkiler (Government to Citizen-G2C)

Devlet, yaşantımızın her aşamasında ilişki kurduğumuz ve hizmet aldığımız en büyük organizasyondur. Vatandaşın, geleneksel devlet anlayışı içerisinde kamu kurum ve kuruluşlarıyla etkileşimi doğumdan önce başlamakta ve ölümden sonra bile devam etmektedir (Erdal, 2004: 3-5). Kamu yönetim birimleri ile yurttaşlar arasındaki tüm ilişkiler bu kapsamdadır.

2.2.6.2. Elektronik ortamda devlet ile işletme arası ilişkiler (Government to Business-G2B)

Kamu alımları tarzı ticari kuruluşlardan kamuya yada kamu kuruluşlarından ticari kuruluşlara doğru gelişen tüm ticari ilişkileri içerdiği gibi, sivil toplum kuruluşları veya diğer toplumsal oluşumlar da dahil olmak üzere tüm kuruluşlarla olan karşılıklı ilişkilerde bu kapsama girmektedir (Uçkan, 2003: 47-48).

Şirketler, kamu kurumlarına göre yenilikleri daha kolay benimseyen ve uygulayan birimlerdir. Değişimi benimsemelerinde, iş dünyasının küresel rekabet yarışında ayakta kalabilme çabaları yatmaktadır. Hızla değişen teknolojik, ekonomik ve siyasi ortamlarda başarılı ve üstün olabilmek için, en uygun politikaları oluşturmak ve doğrudan uygulamaya geçirmek durumundadırlar. İnternet ve ağ teknolojilerini kullanarak yapılan e-ticaret uygulamaları şirketlerin yeni iş modellerini çabuk benimsemesinin göstergesidir. E-ticaret ile sanal ortamda arama, tarama, sipariş, faturalama, ürün tasarımı, ödeme işlemleri, üretim, lojistik vs. pek

çok işlem yapılmaktadır (Akdemir, 2008: 10). Ayrıca özel işletmeler özellikle ön yatırım evrelerinde ve fizibilite çalışmalarında birçok önemli kamu kurum ve kuruluşlarından (TUIK, DPT, ilgili bakanlıklar gibi) faydalanmaktadır. Bankacılık-finans sistemi, ithalat-ihracat mevzuatları, enflasyon, faizler, rekabet durumu, faaliyette bulunan işletme sayısı, demografik bilgiler, doğum-ölüm oranları, ulaştırma-lojistik bilgileri, gümrük süreçleri vb. bilgilerin toplanmasında devletin ilgili kurumlarının yayınlamış olduğu düzenli istatistiksel veriler büyük önem taşımaktadır.

2.2.6.3. Elektronik ortamda kamu kurumları arasındaki ilişkiler (Government to Government – G2G)

Elektronik ortamda kamu kurumları arasındaki ilişkiler gerek tüm kamu yönetim birimleri arasındaki yatay ilişkileri, gerekse de merkezi ve yerel yönetimler arasındaki ilişkileri kapsamaktadır (Uçkan, 2003: 47). Devletin, şeffaf devlet vizyonuna ulaşabilmesi ve daha verimli çalışmasının yanı sıra, kamu kurum ve kuruluşları arasında bilgi bütünlüğünün sağlanması da şarttır. Ayrıca kamu kurum ve kuruluşları, 21. Yüzyılın bir gereği olarak, elektronik ortamda ağırlıklı olarak internet üzerinden gelen istek ve ihtiyaçlar karşısında, kendilerini hızla yeniden yapılandırmakta, ön ve arka ofislerini bu duruma adapte ederek e-devlete daha fazla entegre olmaktadır (Erdal,2004:3-5).

2.2.6.4. Elektronik ortamda devlet ile çalışanlar arasındaki ilişkiler (Government to Employment – G2E)

E-devlet uygulamalarında, kamu hizmetlerini normal vatandaşa aktaran kamu çalışanları da önemli bir pozisyonadadır. Her ne kadar e-devlet uygulamalarında teknolojik altyapı hayati bir öneme sahipse de insan faktörü asla unutulmamalıdır. Bu aşamada ele alınması gereken en önemli nokta, insan kaynağı olarak bilgi teknolojilerine hakim, ağ teknolojisi üzerinde çalışma yeteneğine sahip nitelikli kadrolara olan ihtiyaçtır.

E-devlet uygulamaları, sıradan ve rutin işlemleri ortadan kaldırırken, işlerini kısa sürede tamamlama fırsatı elde eden kamu çalışanlarına daha yaratıcı, yönetime katılan, iş geliştirme ve kişisel gelişim açısından kendini geliştiren bireyler olma fırsatı sunmaktadır. Böylece kurumların internet sitelerinde güncel mevzuat, çalışma koşulları hakkında detaylı bilgilendirme, maaşlar, izinler, emeklilik, sağlık kayıtları

gibi kişiye özgü kayıtlar ve kamu personel rejimi ile ilgili sorulara da cevap bulunabilmektedir. Ayrıca elektronik devlet, çalışanlarına e-egitim, e-öğrenme, kişisel gelişim araçları, kariyer yönetimi vb. alanlardaki yeni uygulamalar ile ilgili yenilikler de getirmektedir (Erdal, 2004: 3-5).

2.2.7. E-Devlet Uygulamalarına Geçiş Aşamaları

E-devlet uygulamalarına geçiş dört temel aşama ile gerçekleşmektedir. Bu aşamaları şöyle sıralayabiliriz (Uçkan, 2003: 49).

2.2.7.1. Bilgi aşaması

Kamu yönetim biriminin faaliyetleri, verdiği hizmetler vb. konularda vatandaşlara ya da kuruluşlara bilgi sağlanır. Bilgiler tek yönlüdür. Bu yüzden herhangi bir etkileşim imkanı söz konusu değildir. Bu ilk aşamada, kamu yönetim birimleri genellikle bilgi yüklü bir web sitesine ve internet bağlantısına sahiptir.

2.2.7.2. Etkileşim aşaması

Kullanıcıyla etkileşimli bir ilişki söz konusudur. Kullanıcılar yetkililere e-posta gönderebilir, site içi arama motorlarında istedikleri kişisel ya da genel bilgiyi sorgulayabilir (vergi borcu, nüfus kayıtları, ihale bilgileri vb.), resmi işlemler için kullanılan çeşitli form, belge veya çeşitli programları indirebilirler (download). Gerektiğinde uzman yardımı da alabilmektedirler.

2.2.7.3. İşlem aşaması

Bu aşamada kamu yönetim biriminin web sitesinin etkileşim düzeyi artmıştır ve daha bütünsel bir işlevsellik kazanmıştır. Bu aşamada, kullanıcılar çeşitli resmi işlemleri (vergi ödeme, ehliyet başvuru ve yenilemeleri, tren bileti rezervasyon ve ödemeleri, sosyal yardımlar, kamu alımı ihalelerine katılım vb.) çevrimiçi (online) olarak yapabilmektedirler.

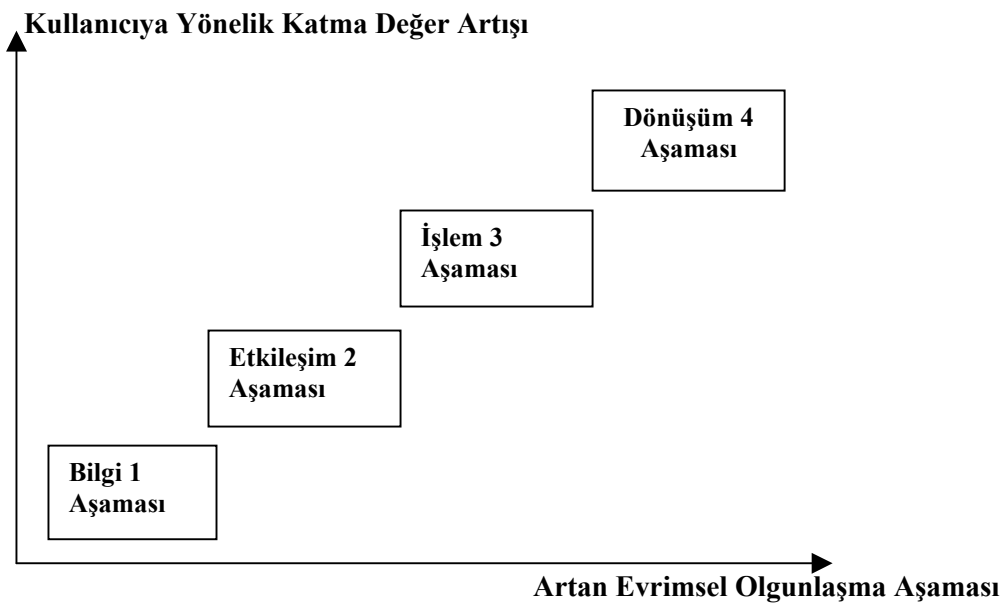
2.2.7.4. Dönüşüm aşaması

Son aşamada ise elektronik kamu yönetimi, yerel, bölgesel, ulusal tüm kamu yönetim birimlerinin, tek bir noktaya yönlendiği, genel bir kamu ağ omurgası üzerinden birbirine bağlandığı, bütünsel ve kesintisiz bir biçimde hizmet sunabilen, tek-duraklı (one-stop) bir yapıdır. Vatandaşlar ya da kuruluşlar “portal” (tüm

hizmetlerin sağlandığı kapsamlı bir internet sitesi) olarak adlandırılan tek bir adresten istedikleri tüm hizmetlere ulaşabilirler. Dönüşüm aşaması, hizmet sağlama etkinliğinin yanı sıra, geliştirilmiş katılım platformlarıyla vatandaşların izleme ve denetim imkanlarını arttıracak, kamu yönetimini daha katılımcı bir temelde konumlandıracaktır.

Dönüşüm aşaması, yani tüm birimlerin birbirine bağlandığı, tüm hizmetlerin tek duraklı bir adresten verildiği aşama, şüphesiz, maliyet, etkililik vatandaş memnuniyeti ve katılım imkanlarının zenginleştirilmesi açısından en avantajlı olanıdır. Ancak, bu aşamaya geçilmesi için, gerekli altyapısal (tek omurga ve entegre ağlar vb..) yatırımların ve hukuk devleti ilke ve normlarına uygun bir çerçevede geliştirilecek bir hukuksal altyapının yanı sıra, vatandaş / kullanıcı eğitimi ve kamunun zihniyet dönüşümü gibi son derece kapsamlı dönüşümlerin de sağlanması gerekmektedir.

E-devlet uygulamalarının başlangıç ve olgunlaşma aşamaları aşağıdaki şekilde daha iyi görülmektedir:



Şekil 2.4. E-Devlet/ E-Yönetişim Olgunlaşma Modeli (Uçkan, 2003: 50)

2.2.8. E-Devlete Geçişte Karşılaşılan Sorunlar

E-devlet ile ilgili olarak karşılaşılan problemlerin başında (Erdal, 2007);

- E-devlet konusunda plan, program ve vizyon oluşturacak kurum sayısının azlığı,

- Hukuki ve teknik alanlarda yasa ve mevzuatlardaki yetersizlik,
- Kamu kurum ve kuruluşları arasında eşgüdüm ve koordinasyon eksikliği,
- Projelerin ilk yatırım maliyetlerinin yüksekliği,
- Yazılım ve donanım teknolojilerine ödenen bedeller,
- Kamu yönetim kademelerinde bilgi eksikliği ve dolayısı ile yeniden yapılanma programlarına ihtiyatlı bakış açısı,
- Kamu personelinde yeni teknoloji uygulamalarına karşı direnç,
- Eğitim ve iletişim ihtiyacı,
- Geleneksel siyaset-politika yapma biçimleri ve yöneticiler arasında yaşanan anlaşmazlık ve çatışmalar,
- Bürokratik engeller gelmektedir.

Ülkemizde e-devlet anlayış ve uygulamalarında teknik ve hukuki alandaki boşluklar, kurumlar arası bilişim perspektifindeki farklılıklarla birlikte hangi kurumunun hangi hizmeti, hangi mevzuat ve yasal dayanakla nasıl vereceği konularında çeşitli sıkıntılar yaşanmaktadır. E-devlet alanında yeni uygulamaları başlatan ve çalışmalarını sürdüren yöneticilerde bu nedenle gelecek endişesi ve işini kaybetme korkusu da yaşayabilmektedir (Özbek, 2007: 21). Elektronik dönüşüm birtakım oluşumları da beraberinde getirecektir. Mali kaynaklarla birlikte teknik altyapı eksikliklerinin giderilmesi, personelin eğitilmesi, istihdama etkileri ve yeni eleman profilinin ortaya çıkması ve güncel hukuki düzenlemeler ilk akla gelen dönüşüm unsurlarıdır.

2.2.9. E-Devlete Geçişte Öncelikli Adımlar

E-devlete geçiş sürecinde birçok ülke öznel koşullarını da dikkate alarak mevcut eksikliklerini gidermek zorundadır. Özellikle teknik ve hukuki altyapı eksiklikleri e-devlete geçiş sürecinde öncelik teşkil etmektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre gerçekleştirilmesi gereken öncelikli adımlar şunlardır:

2.2.9.1. Altyapı çalışmaları

Geleneksel devlet yapısından e-devlet yapısına geçiş için ilk adım bir altyapının kurulmasıdır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinden tam kapasite ile yararlanabilmek için ülkenin ulusal bilgi alt yapısının kurulmuş ve her tür bilgi hizmetinin örgütlenmiş olması gereklidir. E-devlet altyapısının hazırlanmasında teknik, hukuksal ve sosyal altyapının oluşması için öncelikle yapılması gereken işler

mevcuttur (Çetiner, 2003: 15). Çevrimiçi hizmetlere geçerken, gerekli hukuksal düzenlemeler, teknolojik altyapı tasarımları gerçekleştirilmeli, toplumun sisteme adaptasyonu için gerekli eğitimler verilmelidir. E-devlet yatırımları, bilgi işlem bütçelerinin dışındaki tüm birimleri de ilgilendiren bir yaklaşım gerektirmektedir.

Elektronik devlette altyapı ihtiyacı üç ana başlık altında değerlendirilmektedir;

- ❖ Teknik Altyapı
- ❖ Yasal Altyapı
- ❖ Kültürel Altyapı

a) Teknik Altyapı: E-devlet, teknolojiye dayanan bir projedir. Teknolojik altyapı, e-devletin can damarı denilebilir. Bilgi teknolojileri ile ilgili mevcut teknik araçlardan ve teknolojik alanda her geçen gün ortaya çıkan yeniliklerden yararlanılarak, bunların en kısa sürede e-devlet altyapısına uyarlanması gerekir. Aksi takdirde, e-devlet beklendiği oranda yarar sağlayamaz. Hizmetlerden yararlanacak kişilerin en iyi şekilde bu hizmetlerden yararlanabilmesi için bu ihtiyaca cevap verecek teknolojiler belirlenmeli ve gerekli altyapı oluşturulmalıdır. E-devletin verimli çalışabilmesi, hizmetle ilgili tüm unsurların bir arada çalışma prensiplerini belirlemeyi gerektirir (Akurgal, 2001: 5). E-devletin temel unsuru, bilgi ve bilgiye erişimdir. İlgili kullanıcının bilgiye erişiminin kolay ve anlaşılabilir olması için gerekli hizmet altyapısı ve mekanizması oluşturulmalıdır. Toplumun her kesimi herhangi bir sınırlama olmadan ve ödeyebileceği bir bedel karşılığında bilgiye ulaşabilmelidir.

Teknik altyapı aşağıdaki bileşenlerin tümünün eşgüdümlü çalıştığı ve Ulusal Bilişim Politikalarına uygun olarak faaliyet gösterdiği bir yapı olmalıdır (Nain ve Anuar, 2009: 6).

- Fiberoptik İletişim Omurgası
- Kablosuz İletişim Altyapısı ve Hizmetleri
- Sabit Telefon Altyapısı ve Hizmetleri
- Uydu İletişim Altyapısı ve Hizmetleri
- Uluslar arası Bağlantılar

Elektronik ortamdan sunulan içeriğin her geçen gün zenginleşmesi ile birlikte, bu içeriğe daha hızlı erişim sağlayacak teknolojilere olan ihtiyaç da artmaktadır. “Geniş bant” olarak isimlendirilen bu teknolojilerin yaygınlaştırılması ve erişiminin kolaylaştırılması dünyada bilgi toplumuna dönüşümün önemli bir

bileşeni olarak görülmekte, ülkeler de bu doğrultuda stratejiler geliştirmektedir. Ülkemizde de bu konudaki çalışmalar sürmektedir. “Yeni Nesil Telekomünikasyon Hizmetleri” eylemi ile yeni nesil mobil hizmetlerin sunulabilmesi için yapılması gerekli idari, teknik ve ekonomik çalışmalara dayanak teşkil edecek strateji oluşturulması amaçlanmıştır. Ayrıca “Alternatif Erişim Teknolojileri” ile mevcut erişim teknolojilerine alternatif veya tamamlayıcı olabilecek teknolojilerin incelenmesi de hedeflenmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı, 2005: 18-20).

b) Yasal Altyapı: E-dönüşümün hukuki altyapısı ile ilgili düzenlemeler vazgeçilmez bir gerekliliktir. Bu çerçevede Türkiye’de Elektronik İmza Kanunu ve ilgili ikincil mevzuat geliştirilmiş ve Bilgi Edinme Hakkı Kanunu uygulamaya geçmiştir. Evrensel Hizmet Kanunu çıkarılmış ve Türk Ceza Kanununa “Bilişim Suçları” ile ilgili yeni bir bölüm eklenmiştir. Bilgi teknolojilerindeki her yeni açılım veya araç hukuki altyapının geliştirilmesini gerekli kıldığından, gelecek dönemlerde hukuki altyapının güncellenmesine yönelik çalışmaların da devam etmesi beklenmektedir (Devlet Planlama Teşkilatı, 2005: 19). Devletin iş ve işlemlerinin şeffaflaşması gibi hedeflere ulaşmak üzere bilişim teknolojilerini kullanması yeniden yapılanma gereğini ortaya çıkarmaktadır. Bu yapılanma süreci yoğun bir hukuki düzenlemeye gerek duyduğundan yasamaya ağır sorumluluklar getirmektedir. Elektronik devlete geçiş sürecinde başlangıç hedeflerine ulaşma noktasında hukuki altyapı çok büyük önem arz etmekte olup buradaki gerçek sorumluluk ise idari yapıdadır. Yasama organının üzerindeki bu sorumluluk gerçekleştiği takdirde kamu harcamaları kısmında hedeflenen tasarrufların gerçekleştiği ve gelişmiş ülkelerle aynı yaşam standartlarına erişim noktasında yasal hiçbir eksikliğin olmadığı görülmektedir.

c) Kültürel Altyapı: Halkın her kesiminin hızla bilişim toplumu haline gelmesini sağlayacak önlemler alınması yoluyla, ulusal bilişim altyapısını en iyi şekilde kullanabilecek düzeyde bireyler ve bilişim ekonomisinin işgücü ihtiyacını karşılayacak insan kaynağı haline getirmek gerekmektedir. Bilgi toplumu için gerekli kültürel altyapı, toplumu oluşturan bireylere bilgisayar okuryazarlığı, bilişim ürünleri tüketicisi olma, bilişim çalışanı olma gibi özelliklerin kazandırılmasıyla yapılandırılır (Çetiner, 2003: 21). E-devlet oluşumunda Sivil Toplum Kuruluşlarına (STK) önemli görevler düşer. Bilgi teknolojilerine dayalı olarak organize olmuş STK’ların devlet organizasyonlarına katkıları büyüktür. Vatandaşları ilgilendiren konularda hükümetlerce alınacak kararların oluşumlarında STK’ların katkısı ve devlete desteği olumlu sonuçlar doğurmaktadır. E-devlet oluşumuna verecekleri en belirgin katkı,

bilişim teknolojilerinden beklentilerini ortaya koymaları ve sanal ortamda vatandaşlara sunulacak bilgi ve hizmetleri tanımlamaları olur (Çetiner, 2003: 21).

E-devlet oluşumunda kültürel altyapının bir tarafı, yönetim kültürünün geleneksel kültürü aşarak kendini geliştirmesidir. Devletin vatandaşa sanal ortamda sunacağı hizmetlerin yalnızca bilgilendirmek düzeyinde kalmaması ve vatandaşın, kişisel başvuru, denetim, sonuç alabilme, eğitim, karar süreçlerine katılım sağlaması, güvenlik, sağlık ve benzeri konularda da devletten servis alabilmesidir.

2.2.9.2. Eğitim çalışmaları

Bilgi toplumu, bilgili nesillerin yetiştirilmesi, eğitimin yaygınlaştırılması ve eğitim seviyesinin yükseltilmesiyle sağlanır. E-dönüşüm sürecinde eğitim çalışmalarını bireysel ve kurumsal olmak üzere iki şekilde incelenebilir:

a) Bireysel Eğitim: Toplumda bilimsel düşüncüyü bir hayat tarzı haline getirmeden bilgi toplumu oluşturulamaz. Bir ülkenin geleceğini eğitilmiş insan gücü belirlemektedir. E-devlet projelerinin yöneticileri, savunucuları, çalışanları ile tüm bileşenleri, ekip çalışmasına uygun, yaratıcı, yüksek becerilerle donanmış, sürekli öğrenmeye ve motivasyona açık bireylerden oluşmalıdır (Arifoğlu vd., 2002: 32). Yani, bilgi toplumu içerisinde yer alacak elemanlar iyi bir eğitim sürecinden geçmeli, vatandaşlar devlet portallarına erişimi nasıl sağlayacakları konusunda bilgilendirilmelidir. Kullanılan e-devlet sisteminden en yüksek verimin sağlanabilmesi ve tüm vatandaşların sistemi kullanabilmesi için yeterli hale getirilmesi gerekmektedir. Bunun için ülke çapında eğitim seferberliği yapılmalı, bilgisayar kullanıcılığı oranının, internete erişim olanaklarının artırılmasına çalışılmalıdır.

b) Kurumsal eğitim: Sürekli kendini ve beraberinde teknoloji ve iletişim araçlarını geliştiren insan, en iyiyi aramakta ve bunu sunarken de karşıdan birçok şey beklemektedir. Bu nedenledir ki gerek kamu kurumları gerekse özel işletmeler daha hızlı hareket etmek ve değişime kendilerini daha erken adapte ederek küresel rekabette yerlerini almaları gerekmektedir.

Gelişmekte olan ülke ekonomilerinin üretim ve istihdam yükünün büyük çoğunluğunu üstlenen ve birçoğu aile şirketi olup kurumsallaşma yolunda ciddi yatırımlara ihtiyacı olan küçük ve orta boyulu işletmelere bu noktada önemli görevler düşmektedir. Bu işletmelerin rekabetçi güçlerinin artırılması, ihracat olanaklarının geliştirilmesi ve maliyetlerinin düşürerek tasarruflarının artırılması için temel

dönüşüm vizyonu çerçevesinde icracı bir yapılanma ile e-dönüşüm projelerini hayata geçirmeleri gerekmektedir. Dünyada ve Türkiye’de gerek kamu gerekse özel işletmelerin gerçekleştirmiş olduğu e-dönüşüm projeleri ileriki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde örnekleriyle incelenecektir.

2.2.9.3. Projelerin finansmanı çalışmaları

E-devlet çok ciddi finans kaynakların yatırıma dönüştürülmesini gerektirdiği için, işin finansmanında klasik bütçe hazırlama usullerinin dışında, yeni bütçeleme modellerinin oluşturulması gerekmektedir. Ayrıca e-devlet yatırımları, bilgi işlem bütçelerinin dışındaki tüm birimleri de ilgilendiren bir yaklaşım gerektirir.

E-devlette sürekli ve anında yatırım yapılabilmesi için mali kaynaklara ihtiyaç vardır. Bu yatırımların sadece bilgi işlem yatırımları olarak görülmesi de yanlıştır. Kurumdaki tüm birimleri ilgilendiren bu yatırımlara bütünsel bir yaklaşımla bakmak gerekir. Bu, e-devletin işletiminden sorumlu kalifiye teknik elemanların istihdamı için de gereklidir. Bu noktada finansman sorununu çözücü birkaç yaklaşım sıralanabilir (Özsağır ve Küllük, 2003: 569):

- Reklamlar: E-Devlet servislerinin sunulduğu ortamlara alınacak ticari reklamlarla gelir elde etme imkanı sağlanabilir.
- Üyelik Ücreti: Bu servisleri kullanmak isteyen kullanıcılar üyelik sistemiyle belirli bir ücret öderler. Bu ücret karşılığında çeşitli konularda kişiye/kuruma özel katma değerli hizmetler alabilirler.
- Kullanım Ücreti: Kamu hizmetlerindeki online (çevrimiçi) alanlardan işlem başına belirli bir ücret talep edilebilir. Kullanıcılar online işlem yapmanın rahatlığını yaşarken, devlet de buradan gelir sağlayabilir.
- Yap-İşlet Modeli: Yazılım, danışmanlık ve diğer servis hizmetleri üzerinden ücret elde edilerek yapılan yatırımın geri dönüşümü sağlanabilir. Bu sayede diğer birimlere de hizmet verilebilir.

E-devlete geçişte ve sonrasında bilgisayar teknolojileri harcamalarının sürekliliği gerekmektedir. Bununla birlikte kamu hizmetlerinin elektronik olarak sunumu bilgi ve iletişim konularında uzman ve teknik kişilerin istihdamını, sayısız form ve evrakın dijital ortama taşınmasını, e-devlet projesinin ayakta kalmasını ve devrede olması için yeni teknolojik gelişmelerin takip edilip projeye uyarlanmasını, fırsat eşitliğinin yaratılmasını ve dijital bölünmeyi kapatma gereği büyük alt yapı yatırımlarını gerektirmektedir.

2.2.9.4. Güvenlik politikası çalışmaları

İnternet, ticari ve yönetsel işlemleri desteklemek için bu tür işlemlerin olabildiği güvenli bir çevre sunmalıdır. İnternet yazılımları, güvenli bir işletim sistemi oluşturabilmek için çalışmaktadırlar. Bununla birlikte kamu projeleri hala güven konusunda yeterli olmamış hatta bazı kurumlar bu işe girişmemişlerdir.

Güvenliğe ilave olarak elektronik ortamdan yapılan işlemlerin gizliliğinin sağlanması da önemlidir. Tüm dijital çevrede kullanıcılar hakkında toplanan bilgiler, sınırsız ve geçmiş işlem kayıtlarında kişisel profil geliştirebilme yeteneği, yaşam ve ölüm sigortalarının yalanladığı yada bu tür profillerden dolayı işin reddedildiği durumlar olabilir. Hesaplanabilir ve analiz edilebilir bir elektronik ortamda katılımın tüm etkisi henüz tamamen anlaşılmamıştır (Deconti, 2002: 11-12).

E-devlet hizmetlerinden yararlanan pek çok kurum, idari bilgi ve belgelerini elektronik ortamda paylaşmaktadır. Güney Kore Devleti bilgilerin güvenliğinin sağlanabilmesi için, idari kurumlar arasında paylaşılan bilgilerin kullanımını kapsayan ağa ulaşım hakkını sadece devlet kurumlarına vermiştir. Böylece kişisel bilgilere gelebilecek saldırılar ve yetkisiz işlemler önlenmiştir. Kamu kurumlarında, kamu çalışanlarının yetkileri haricindeki özel bilgilere ulaşmaları sınırlandırılmış ve yetkili kullanıcılar dışında çeşitli bilgilere ulaşılması iznine ilişkin çeşitli düzenlemeler getirilmiştir (Kuran, 2005: 79).

2.2.9.5. Hedef belirleme çalışmaları

Her projede olduğu gibi e-devlete geçişte de, e-devlet çalışmaları içerisinde planlanan ve yürütülen projelerin, diğer projelerle olası ilişkilerinin ve diğer detaylarının projenin başlangıç aşamasında belirlenmesi gerekmektedir. Bu çerçevede somut hedefler belirlenerek, hizmet sunum yöntemleri tam olarak tanımlanıp gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Devletin amacı, bir toplumda paylaşılan amaçlardan daha fazladır. Bu nedenle bütün hissedarlar (vatandaşlar, işletmeler, STK ve diğerleri) tarafından paylaşılan geniş bir e-devlet vizyonu oluşturulması ile planlama süreci başlamalıdır. Toplumun çok geniş öncelikleri ve hedefleri vardır. Bunlardan bazıları şunlardır (Aylıkçı, 2004: 34):

- Vatandaşlara sunulan hizmetlerin düzeltilmesi
- Devlet dairelerinin verimlilik ve etkinliğinin artırılması
- Halk katılımının genişletilmesi ve kuvvetlendirilmesi

- Fakir toplulukların yaşam kalitesinin düzeltilmesi
- Yasal sistem ve kamu yaptırımlarının kuvvetlendirilmesi

Elektronik devlet projeleri ve çalışmalarında belirlenecek hedeflerde, toplumun ihtiyaçları ve öncelikleri önem taşımaktadır. Örneğin toplumun ilk önceliği şeffaf devlet olabilir. Bu durumda, e-devlet projeleri bunu yansıtacak çalışmalarda yer almalı ve öncelikle hesap verebilen, şeffaf devlet projeleri çalışmaları olmalıdır. Bir hedefin devlet ve diğer hissedarlarca paylaşılması, e-devlet projelerinin başından sonuna kadar toplumca desteklenebilmesi ve sonuçta riskin paylaşılmasına olanak sağlar.

2.2.10. E-Devletin Amaçları ve Sağlayacağı Yararlar

Kamu yönetiminin toplumun ihtiyaçlarına cevap vermek ve üstlendiği görevleri etkili bir şekilde yerine getirmek esasına yönelik olarak kurulan bu sistem ile insanlar işlerini devlet kapılarında sıra bekleyerek değil, bilgisayar başında tuşları tıklayarak yapmaktadır. İnternet teknolojilerinin kamu hizmetlerini sağlamada kullanılmaya başlamasıyla birlikte kamu sektörünün işleyiş verimliliği büyük ölçüde artarken, devlet vatandaşa bir tık kadar yakın olmaktadır.

E-devlet uygulamalarını hayata geçirmek, kamu yönetimi açısından önemli bir değişimi ifade etmektedir. Bu değişim; kamu hizmetine ve kamu hizmetinin sunulmasına olan yaklaşım açısından dikkate değer bir değişimdir. Böylesine önemli ve maliyetli değişimi yapmak için bu projenin çok önemli amaçları ve dolayısıyla yararları olması gerekir. E-devlet uygulamasının başlıca amaçları şu şekildedir:

2.2.10.1. Maliyetlerin azaltılması ve tasarruf boyutu

Devlet bütçesi üzerinde önemli bir yük olan harcamalar, e-devlet uygulamalarının başlamasıyla çok büyük oranda düşürülebilecektir. Belirtilen tasarruf etme amacı, tüm devletler için e-devlet uygulamalarına geçmede önemli bir nedendir. Buradaki tasarruf çok boyutludur. Personel sayısının azalması nedeniyle personele ödenen maaş, sosyal güvenlik giderleri, sosyal yardımlar ve maaş üzerinden ödenen vergilerden, personelin çalıştığı büro veya bina dolayısıyla oluşacak giderlerden, tüm büro malzemelerinden, istihdam edilen bu kadar personelin sicil ve özlük dosyalarıyla ilgilenen personel sayısının azalması nedeniyle tasarruf edebilme olanağı var olacaktır (Evren, 2004). Her yıl devlet üzerinde yük

oluşturan harcamalar, e-devlet sisteminin benimsenmesiyle beraber çok büyük oranda düşürülebilecektir.

Örneğin, ABD’de eyalet hizmetlerinin online sunulması maliyetlerde %70 tasarruf sağlamıştır. Arizona eyaletinde ruhsat, ehliyet vb. işlemlerin online yenilenmesinin maliyeti işlem başına 2 dolar iken, bu işlemlerin geleneksel olarak sunulmasının maliyeti 7 dolardır. Alaska’da araç tescil (muayene) işlemlerinin online yapılması maliyeti 7,75 dolardan 0,91 dolara düşmüştür. Yine ABD’deki bazı tahminler yıllık Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın (GSYİH) %2 oranında tasarruf sağladığına işaret etmektedir. 11 milyon insanın gelir vergilerinin on-line vermelerinden dolayı Brezilya Hükümeti 10 milyon dolar tasarruf sağlamıştır (Ulusoy ve Karakurt,2002:137).

İnternet teknolojisinin kamu hizmetlerini sağlamada kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, devlet kapısı bir devlet portalına dönüşmektedir. Bu yeni teknolojinin rahatlığından herkesin yararlanacak olması bir eşitlik kavramı doğurup, ülkenin her yanına eşit kalitede servis sağlanmış olur. İsteyen herkes günün her saatinde dünyanın her yerindeki bilgiye ulaşabilecek ve işlemlerini hızlı, rahat ve kolay bir şekilde gerçekleştirecektir. Böylece devletler ülkenin her köşesine aynı kalitede servisi götürebilmektedirler (TUİSAD, 2001: 136). Ayrıca projeler sadece kamu kurumları bazlı değil vatandaşları ve özel sektörü de kapsamaktadır. Türkiye’de gerçekleştirilen MERNİS tabanlı çalışan tüm e-devlet projeleri, özellikle vatandaşlara önemli kolaylıklar sunmaktadır. Çalışmanın dördüncü bölümünde tasarruf rakamlarının da verildiği bu proje ile birlikte en basit bir ikametgah belgesinin alınması durumunda dahi zaman tasarrufu ve muhtarlığa verilen bedel ortadan kalktığı için vatandaşlara önemli katkı sağlamaktadır. Hemen hemen tüm kamu kurum ve kuruluşlarında MERNİS verilerinin güncel bir şekilde kullanılması sonucu nüfus ve kayıt işlemlerine dair birçok işlem artık internet aracılığı ile çok daha düşük maliyetle yapılabilmektedir.

Özel sektörde ise firmalar e-devlet projeleri ile birlikte 1-3 arasında personel tasarrufuna gitmektedir. Örneğin dış ticaret yapan bir firma, gümrük işlemlerinin takibi ve onayı için görevlendirdiği bir gümrük elemanı, artık ofis içinde gerekli bilgisayar ve internet altyapısı var olduğu sürece EDI projesiyle birlikte tüm beyanname ve diğer evraklarını on-line olarak gönderebilmektedir. Ayrıca vergi beyannamelerinin de artık internet aracılığıyla gönderilmesi şartı da getirildiği için aynı firmanın, şirket dışındaki işlerine dönük çalışan iki eleman, firma içinde farklı

birimlerde daha verimli çalıştırılabilmekte ve zamandan da önemli tasarruf elde edilmektedir.

İnternet ortamından gerçekleştirilmeye başlanan servisler, hizmet anlayışının belli bir kalite düzeyinde ve standartlaştırılmış olarak vatandaşlara ulaşmasını sağlamaktadır. E-devlet ile birlikte hizmetler, internet ortamında gerçekleştirilmekte bu da hizmetin standartlaşmasına ve hizmet kalitesinin yükselmesine yardımcı olmaktadır. E-devletten, kamu hizmetlerinin sunumunda devletin yeterliliğini ve hızını arttırmasına yardımcı olması beklenmektedir (European Union InfoSociety, 2006). Vatandaş devletten kaliteli ve hızlı hizmet beklemektedir ama aynı zamanda hizmetin düşük maliyetle sunulmasını ister. Çünkü hizmetin ana finansörü vergi, yani vatandaşın kendisidir. Sonuç olarak; e-devlet ile ağ teknolojileri devlet hizmetlerinin iyileştirilmesinde önemli bir işleve sahip olmaktadır. Hizmetler; hem hızlı, hem düşük maliyetli hem de kaliteli bir şekilde yerine getirilmektedir (Çoban, 2006: 13). İşlem ve hizmetlerin elektronik sunumu ile dairelerde çalışan personelin iş yükünde de azalma olur ve böylece personelin daha verimli çalışmasına olanak sağlanır. Ayrıca, dairelerde işlemlerin yapılması için gerekli tüm bürokratik engeller de ortadan kalkacağı için hizmet kalitesinde artış ve verimlilikte yükselme olur.

2.2.10.2. Hata oranlarının azaltılması

Geleneksel hizmet sunumuna göre elektronik hizmet sunumunda işlemle ilgili bir evrağın, kamu kurumuna ulaştığı andan itibaren yetkililerce nerede ve ne aşamada olduğu elektronik olarak izlenebilmekte, konusuna, tarihine, muhteviyatına göre arama veya inceleme yapılabilmektedir. Böylece hizmetlerin elektronik sunumu, etkin bir kontrol mekanizması sağlayarak vatandaşların ve kamu personelinin yapacağı hataları en aza indirgemektedir. Örnek olarak, Türkiye’de 1998 yılında başlatılan Vergi Dairesi Otomasyon Projesi (VEDOP) ile evrak girişinden başlayarak, tahakkuk, tahsilat, borç sorgulaması, muhasebe haciz işlemleri gibi bütün vergi dairesi işlemlerinin bilgisayar ortamında izlenmesi ile vatandaşların ve vergi dairesi çalışanlarının vergi ile ilgili herhangi bir aşamada yapacakları hata elektronik kontrol mekanizması sayesinde en aza inmektedir.

2.2.10.3. Şeffaflık ve devlete güvenin arttırılması

E-devlet uygulamalarının en temel amaçlarından ve aynı zamanda sonuçlarından biri olan şeffaflık, yapılan işlerle ve hizmetlerle ilgili olarak gizlilik sınırlamalarını mümkün olan en alt seviyelere indirmekle birlikte, bilgi edinme hak ve özgürlüğünün önünün açılmasını da kolaylaştırmaktadır. E-devlet uygulamaları ile birlikte bilginin yayılması hızlanmakta ve toplumun ilgili tüm kesimleri bu bilgilerden faydalanabilmektedir. Dolayısıyla bu uygulamalar birlikte, yönetim ile vatandaşlar arasındaki suni bariyerler de yavaş yavaş kalkmaya başlar (Karhın, 2003: 63-64). Şeffaf devlet, vatandaşın ödediği her kuruş verginin nereye gittiğini ve siyasi iktidarların devletin kaynaklarını ne şekilde kullandığını bilme ve sorgulama hakkını doğurur. Devletin hangi plan ve programları yaptığı, hangi politikaları geliştirdiği- ürettiği projeler, bunların sunuluş şekli günümüz insanının merak ettiği konulardır. Şeffaf ve hesap verebilir devlet anlayışında, gerçekler daha iyi anlaşılır; söylentiler, iddialar devleti ve kurumlarını yıpratmaz. Saydam, huzurlu ve güven dolu ortamda, vatandaş da devletine güven duyar.

E-devlet, devlet ile kamu idareleri arasındaki güven ilişkilerini geliştirir. Vatandaşların aktif katılımını cesaretlendirmekte ve bilgi akışını geliştirmesiyle vatandaş ve devlet arasında güven ilişkisinin oluşmasında önemli bir araç olarak görülmektedir.

2.2.10.4. Demokrasi ve sosyal devlete katkısı

İletişim teknolojileri, internet ve yeni teknolojilerin vatandaşların hizmetinde kullanılması; vatandaşların demokratik sürece katılımını kolaylaştırmakta ve her vatandaşa demokratik sürece katılma fırsatının sunulmasını zorunlu hale getirmektedir. Ayrıca bu hizmetler ile genel kamu bilgilerine daha hızlı ve kolay ulaşılır, geniş hizmet kanallarının seçimi sunulabilir ve politik sürecin izlenebilmesine imkan tanınır. Tüm bu gelişmeler demokrasiye katılımın derinleşmesi ve geliştirilmesine, yani e-demokrasinin yerleşmesine yardımcı olmaktadır.

E-demokrasinin en temel hedeflerinden biri “E-oylama” (E-voting) olarak bildiğimiz, vatandaşın her konuda, internete bağlı kamu sitelerine evlerinden ya da farklı noktalardan bağlanarak oy kullanmalarınıdır. Pek çok ülkede hükümetler bu konuda çeşitli projeler geliştirmektedirler (Uçkan, 2003: 39).

E-demokrasiye ve sosyal devlet projelerine yer vermeyen e-devlet projesi zaten olamaz. E-demokrasi kısaca, demokratik aşamalarda herhangi bir elektronik değişimin değeri olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, kampanya, seçim, seçmen yazılımı, oylama, anket, temsilciler ve onların seçmenleri arasındaki iletişimi, kamu kütüphanelerinden evrensel ulaşım ve halkın daha çok katılımını teşvik eden aşamaları kapsar (Çütcü, 2009: 2-3).

2.2.10.5. Katılımın arttırılması

E-devlet projeleri topluca değerlendirildiğinde, devlet hizmetlerinden yararlanmak isteyen vatandaşların sayısında artış olduğu sonucuna varılır. Çünkü temeldeki düşünce, vatandaşlara ne kadar çok hak tanınırsa o kadar etkileşimli bir devlet yaratılabileceğidir.

Devlet hizmetlerindeki yenilikler, kolaylıklar, düşük maliyetli iletişim ve demokratik işleyiş vatandaşın katılım oranını arttırmakta bu da yeni bir toplum anlayışını ve vatandaşın hakkını arama, talep etme ve yönetime katılma gücünü kolaylaştırmaktadır (TUİSAD, 2001:136).

2.2.11. E-Devletin Uygulanabilirliğini Belirleyen Faktörler

E-devletin etkinliğini belirleyen faktörler; telekomünikasyon altyapısı, hukuki altyapı, mali kaynaklar ve kamu işlemlerinde bilgi teknolojilerinin yeri olmak üzere dört başlık altında açıklanabilir.

2.2.11.1. Ülkenin telekomünikasyon altyapısı

Telekomünikasyon altyapısı, gelişmekte olan bir ülkede en önemli etkenlerden biridir. Eğer bir ülkede ağ teknolojisi yoksa e-devlete girmek mümkün değildir. Hatta internete bile girilemez (Ulusoy ve Karakurt, 2002: 39). Dolayısıyla dijital altyapının sağlıklı olması, internet erişiminin kesintisiz ve hızlı olması, ülkenin fiziksel durumuna uygun yeraltı ve yerüstü teknik donanımın doğru olarak belirlenmesi gereklidir.

2.2.11.2. Yasal ve düzenleyici çevre

Telekomünikasyon altyapısındaki genişleme ya da yükselme çok büyük yatırımları gerektirmektedir. Ancak, bu yatırımları sadece devletten beklemek olası değildir. Çünkü telekomünikasyon yatırımları çok pahalı yatırımlardır. Dolayısıyla

gelişmekte olan ülkelerde bu yatırımlara gerekli bütçeyi ayıracak yeterli kaynak bulmak güçtür. Bu yüzden, özel yatırımları teşvik edecek yasal ve düzenleyici reformlar yapmak gerekmektedir. İlgili alanlarda kanuni düzenlemeler yapılarak, yerel telekomünikasyon ve internet servis sağlayıcıları arasındaki rekabet artırılabilir (Ulusoy ve Karakurt, 2002: 39). E-devlet projeleri ile tüm kamusal işlemlerin dijital transferi için yasal bir çerçeve sağlamak, hakların korunması ve e-ticaret için yasal bir düzenleme ve kamu politikası oluşturulması gerekir.

2.2.11.3. Mali kaynaklar

Kamusal hizmetler, e-devlet tarafından sağlanırsa, kamu kurumları hizmetleri sunmak için fiyat talep edemeyecekler, dolayısıyla mali kayıplar yaşanacaktır ya da hizmet teslimi özel sektör tarafından yerine getirilecektir. Bu yüzden e-devlete geçişte ve sonrasında mali yüklerin finanse edilebilmesi için özel ve kamusal düzenlemeler yapılmalıdır.

2.2.11.4. Kamu işlemlerinde bilgi teknolojilerinin yeri

Yukarıda verilen üç faktör karşılaşırsa dahi, kamusal çalışmaların bilgi teknolojileri ile ilişkisi zayıfsa ortaya konan çabalar, e-devletin etkililiğini yüksek seviyelere çıkarmaya yetmeyebilir. Çünkü bu faktör insan unsuruna işaret etmektedir. Her ülkede, her projede insan en önemli unsurlar arasında yer alır. Kamu personelinin bilgi teknolojileri ile olan ilişkisi iyi düzeyde olmalıdır. Bu durum eğitim verilerek sağlanmalı ve çeşitli periyotlarla eğitim çalışmaları devam ettirilerek bilgi düzeyinin sürekli olarak belli seviyenin üstünde olması için çaba gösterilmelidir. Aksi takdirde, yeterli düzeyde bilgisayar ve internet uygulamaları bilgisine sahip olmayan kamu personeli ile e-devletten beklenen etkililik sağlanamaz. Bu konularda uzman kamu personeli, e-devletin toplum üzerinde olumlu etkiler bırakmasına yardımcı olur.

2.2.12. E-Devlet ile Ekonomik Gelişme Arasındaki İlişki

E-devlet ile ekonomik gelişme arasında olumlu ve olumsuz olmak üzere iki boyutlu bir ilişki vardır. E-devlet modelleri, sağladıkları verimlilik ve etkinlik artışı nedeniyle başta gelişmekte olan ülkeler olmak üzere, bütün ülkeler açısından ekonomik gelişmenin daha hızlı bir biçimde gerçekleştirilebileceği modeller olarak görülmektedir. Bununla birlikte bilgi teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişme ile bu

ilişki olumsuz bir hale gelmektedir. Çünkü yaşanan bu gelişme hızı ölçüsünde, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki dijital bölünme artmakta, böylece gelişmekte olan ülkelerin ekonomik gelişme amaçlarına yönelik olarak kullanacakları e-devlet modelleri, bu ülkelerin teknoloji bağımlılığını arttırarak, ekonomik gelişme hedeflerini tehdit etmektedir.

E-devlet ile ekonomik gelişme arasındaki ilişkinin tam olarak anlaşılması için e-devletin üç boyutu olan siyasi, ekonomik ve sosyal boyutlarını içeren bir analiz yapmak yararlı olacaktır (Backus, 2001: 17). E-devletin siyasi yönleri öncelikle strateji ve politika, yasal düzenlemeler, liderlik, karar verme süreçleri, mali kaynaklar, uluslararası ilişkiler ve siyasi istikrar konuları ile ilişkilidir. E-devlet modeli projelere uluslararası kaynak bulma imkanını arttırmaktadır.

Tablo 2.3. E-Devlet Modelinin Siyasi Yönleri (Backus,2001:17)

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler	Fırsatlar	Tehditler
- Demokratikleşme - İtici güç olarak internet -Çağdaş İmaj	- Bütçe kısıtları -Hukuksal altyapının hazır olmaması -Politik isteksizlik -Bilgi teknolojileri alanında uzman eksikliği - Yavaş ve hantal karar verme süreçleri -Ağır bürokratik yapı -Seçime endeksli politik yaklaşım -Reformlara uyum isteksizliği	-Dış kaynaklara erişim yüksekliği -Rekabet avantajı -Kamu yönetim süreçlerinde şeffaflığın artması -Hükümetin yeniden yapılandırılması	-Bürokrasi -Çıkar amaçlı kullanım -Yolsuzluk -Şeffaflık korkusu -Kamu personeli direnci -Çıkar gruplarının direnci

E-devletin sosyal yönleri ise halkın eğitim düzeyi, istihdam, gelir düzeyi, dijital bölünme ve bilgisayar okuryazarlığı gibi konularla ilişkilidir. E-devlet modelinin uygulanması ile birlikte vatandaşların, kamu kurumlarının, STK ve özel sektör kuruluşlarının bilgi teknolojilerine olan ilgileri, bu konu ile ilgili eğitim arzusu ve kalifiye eleman sayısında bir artış meydana getirmekte, bu da yeni istihdam olanakları sağlayarak kişi başına düşen gelirin artmasına neden olmaktadır. Yani gelişmekte olan ülkelerde e-devlet uygulamaları eğitimden sağlığa, istihdamdan milli gelir artışına kadar çok sayıda fayda sağlamaktadır.

Tablo 2.4. E-Devlet Modelinin Sosyal Yönleri (Backus,2001:17)

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler	Fırsatlar	Tehditler
-Halkın istekliliği -Bilgi teknolojileri uzmanlığına yönelik talep -Uzman işgücü	-Bilgisayar okur-yazarlığının düşüklüğü -Eğitim eksikliği -Bilgi teknolojileri uzmanı eksikliği	-İstihdamda artış -Ucuz işgücü -Eğitim düzeyinde artış -Uzman sayısında artış	-Uzman beyin gücü -Halkın direnci -Dijital bölünme -Gizlilik ve mahremiyet talebi

E-devletin ekonomik yönleri finansman ve kaynak iradesi, maliyet azaltımı ve e-ticaret konuları ile bağlantılıdır. E-devlet uygulamaları, uluslararası kuruluşlar ve yabancı yatırımları çekecek imkanlar sunmaktadır. Kamu kurumlarında artan şeffaflık ile hukuki ve teknolojik alandaki düzenlemeler, yabancı sermayenin ülkeye gelmesi için gerekli güven ortamının oluşmasını sağlamaktadır. Ayrıca e-devlet, e-ticaret gibi yeni iş alanlarını destekleyeceğinden dolayı hem kamuda hem de özel sektörde yeni iş alanlarının oluşmasına yardımcı olur, bu da devletin en önemli görevi olan vergi gelirlerinde olumlu yönde bir artış yaratmaktadır.

Tablo 2.5. E-Devlet Modelinin Ekonomik Yönleri (Backus, 2001:17)

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler	Fırsatlar	Tehditler
-Dış kaynaklara erişim gücü -Şeffaf ve hesap verebilir yönetimin sunduğu imkanlar	-Bütçe yönetiminde yaşanan güçlükler -Yatırımcı bulma sıkıntısı	-Etkin kamu maliyesi -Yeni iş alanları ve imkanları -Etkin vergi toplama	-Yolsuzluk -Çıkar gruplarının direnci

Elektronik devlet projelerinin, bilgi-iletişim teknolojileri altyapısı tamamlandığı sürece başta ekonomik ve sosyal gelişme olmak üzere birçok alanda önemli yenilikler yarattığını görmekteyiz. 21. yüzyıl rekabet dünyasında yenilikler yaratan ülkelerin hep önde olduğu görülmektedir. Bu ülkeler üretim ve hizmet sürecinde maliyetlerini ne kadar minimize ederlerse karlılıklarını ve yatırımlarını arttıracakları bilinciyle, özellikle devlet yönetiminde e-devlet projelerine çok önemli yatırımlar yapmaktadırlar. Çalışmanın bir sonraki bölümünde de görülebileceği üzere gerek Türkiye gerekse dünyadaki e-devlet projelerinde hedeflenen tasarrufların ve kolaylıkların gerçekleşmesi sonucu, bu projelere ilgi hızlanarak artmaktadır. Yapılan yatırımların yalnız kamusal alanda değil, özel sektör ve vatandaşlar bazında da harcamaları kısıcıcı etkisi olmaktadır. Başta gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ile

teknolojiye ve Ar-Ge'ye önemli yatırımlar yapan bazı Asya ülkelerinin yapısı incelendiğinde bu fırsatlar daha iyi görülmektedir.

2.3. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE E-DEVLET UYGULAMALARI

Küreselleşme hareketleri ile birlikte yenilikçi tüm hareketler ve projeler dünya genelinde önem arz etmeye başlamıştır. Bilgi toplumuna geçiş süreci de bu noktada birçok ülke tarafından başlatılmış ve çoğu ülkede son aşamalarına gelinmiştir. Gelişmekte olan ülkeler ise özellikle bilgi-iletişim teknolojileri altyapısı yetersizliği dolayısıyla henüz istenilen hedeflere ulaşamamışlardır. Çalışmanın önceki bölümlerinde detaylarıyla aktarılan bilgi toplumu ve e-devlet süreci ile birlikte birçok devlet ve hatta firmalar küresel rekabette önemli ilerlemeler kaydetmişlerdir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde özellikle Norveç, Danimarka, Finlandiya gibi Baltık ülkeleri ile bazı Uzak Asya ülkelerinde gerçekleşen önemli yatırım hamleleri sonucu bu süreç en yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Dünyadaki bilgi toplumuna dönüşüm süreci, birçok gelişmiş ülkede başlatılmış ve şu anda farklı aşamalarda uygulamalara geçilmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde e-devletin örnek uygulamaları ile dünyada ve Türkiye'de boyutları incelenmektedir. Türkiye'de dahil olmak üzere birçok gelişmekte olan ülkelerde gerçekleşen e-devlet projeleri için oluşturulan web sitelerinin işlevsellikten uzak ve internet üzerinden hizmet kültürünün fazla olmadığı görülmektedir. Oluşturulan internet sitelerinde genellikle ilanlar, seyahat rezervasyonu, iş arama, iş başvurusu, pasaport başvurusu, sürücü lisansı yenileme gibi işlemler gerçekleştirilmektedir. Devlet sitelerinin %14'ü bir portala sahip ya da bir devlet portalına bağlanmakta olup %14'ü mahremiyet politikası, %9'u da güvenlik politikasına sahiptir. E-devlet uygulamalarında, İngilizce yaygın kullanılan bir dil olup devlet sitelerinin %78'i İngilizce düzenlenmiştir. Dünya bölgeleri arasında e-devlet performansı bakımından önemli farklılıklar bulunmakta olup bu açıdan Kuzey Amerika %41 ile başta olmak üzere bunu Asya %26, Ortadoğu %15, Pasifik Okyanusu Adaları %2, Batı Avrupa %10, Güney Amerika %17, Afrika %2, Rusya ve Orta Asya %1 ile izlemektedir (West, 2008: 3-12).

2.3.1. Dünyada E-Devlet Uygulamaları

2000’li yıllardan sonra dünya ülkelerinden birçoğu yapılan yatırımlar ile e-devlet projelerini arttırmışlar ve ülke genelinde bu projelerin kullanım oranlarını yükseltmişlerdir. Başta ABD ve Uzak Asya ülkeleri ciddi atılımlarla e-devlet projelerinin kullanım oranlarını oldukça yükseltmiş ve bu sayede harcama kalemleri ile tasarruf anlamında büyük avantajlar elde etmiştir. Dünya’da e-devlet konusunu araştıran Waseda Üniversitesi E-Devlet Enstitüsü 2008 raporuna göre dünyada e-devlet kullanım oranları şu şekildedir:

Tablo 2.6. 2008 Yılı Dünya E-Devlet Kullanım Oranları (Waseda Üniversitesi, 2008)

SIRALAMA	ÜLKE	ORAN
1	ABD	68.3
2	SİNGAPUR	67.8
3	KANADA	66.8
4	G.KORE	63.2
5	JAPONYA	62.2
6	HON KONG	61.7
7	AVUSTRALYA	59.1
8	FİNDLANDYA	58.6
9	İSVEÇ	56.6
10	TAYVAN	56.6
11	İTALYA	56.1
12	İNGİLTERE	55.6
13	NORVEÇ	55.1
14	ALMANYA	55.1
15	Y.ZELANDA	50.5
16	FRANSA	50.0
17	BELÇİKA	50.0
18	MALEZYA	49.4
19	HOLLANDA	45.4
20	TAYLAND	44.9
21	İSPANYA	44.3
22	ENDONEZYA	43.8
23	ÇİN	43.3
24	FİLİPİNLER	42.8
25	BREZİLYA	42.8

Bilişim teknolojilerine ve e-devlet uygulamalarına en çok yatırım yapan ve kullanımını özendiren ülkeler arasında ilk olarak Kanada, ABD ve Singapur örnek verilebilir. Bu ülkeler yenilikçi ilkeleriyle vizyon sahibi olmuş ve diğer ülkelere de örnek teşkil etmiştir. Küresel rekabette özellikle kamu harcamalarında büyük kısıntıya giderek tasarruf yaratan bu ülkeler, birçok kamu hizmetinin dijital ortama aktarılmasında da başarılı sonuçlar elde etmişlerdir.

Aşağıda çeşitli ülkelerde uygulanan e-devlet çalışmaları incelenerek, özellikle Türkiye açısından ne durumda olduğumuz daha net görülebilecektir. Bu ülkeler seçilirken öncelikle gelişmiş ülkeler olması, dünyadaki e-devlet uygulamalarına öncülük eden ülkeler olması ve Türkiye'ye de örnek teşkil edebilecek yani karşılaştırma yapabileceğimiz projelere sahip olmasına dikkat edilmiştir.

2.3.1.1. Singapur

Singapur, ABD'den sonra, e-devlet vizyonunu en erken geliştiren ülkelerden biridir. E-devleti başarı ile uygulayan Singapur'un, e-devlet doğrultusunda elde etmek istediği amaçlar ise; her türlü kamu işleminin internet üzerinden sunulmasını sağlamak ve bürokrasiyi ortadan kaldırmaktır. E-devlet süreci 1981 yılında Kamu Hizmetleri Bilgisayarlaştırma Programının uygulamaya konulması ve 1980'lerin ortalarında ulusal bilgi ve iletişim altyapısının oluşturulmasıyla başlamıştır. 1990'ların başlarında okulları internete bağlayan "School Links", Tek Duraklı Adres Değişim Bildirim Sistemi Ticaret Ağı, Hukuk Ağı gibi projeler uygulamaya konulmuştur. "Infocomm 21" projesi ile kamu hizmetlerinin tek duraklı bir yapıyla vatandaşlara, özel sektör kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, kamu kuruluşları ile yurt dışındaki vatandaşlara sunulması hedeflenmiştir. Bu amaçla Elektronik Vatandaş Merkezi adı ile adlandırılan bir portal kurulmuştur. Buna ilaveten Singapur e-devlet portalı ve "Singapore – One" portalı da hizmet sunmaktadır (Singapore Government, 2009).

Singapur'da kamusal alanda en dikkat çekici başka proje e-citizen'dir. Projenin amacı, çeşitli idari hizmetleri sağlayan tek bir portal yaratmaktır. E-citizen portalı kamu hizmetlerinin vitrinidir. Site vatandaşların on-line işlerini tamamlamalarını kolaylaştıran kullanıcı dostu ve iyi organize edilmiş bir görünüme sahiptir. Sitedeki hizmetler daha çok yaşam olaylarına göre (eğitim, iskan, sağlık, iş, iş bulma, ulaşım, vb.) organize edilmiştir. Site 24 saat kesintisiz hizmet vermektedir (Demirel, 2009: 107). Singapur'da e-devlet projelerinin başarısının ve gelişiminin arkasında yatan en önemli neden; bilişim ve

iletişim teknolojileri kullanımının yaygınlığı ve sağlam altyapı yatırımları olduğu kadar, ülke nüfusunun küçük olmasının (3,89 milyon) ve GSMH'nin yüksekliğinin de büyük payı vardır.

2.3.1.2. İngiltere

İngiltere e-devlet konusunda, 1994 yılının Ağustos ayında oluşturduğu ve 35.000 kullanıcıya ulaşarak haftada 14.000 kişiye hizmet verdiği siteyle başlamıştır. Devletin elektronik ortamda halka verebileceği hizmetlerin geliştirebilmesi ve işleyişte çıkabilecek sorunların ortadan kaldırılması amacıyla, 2000 yılı Mayıs ayında kabul edilen “Elektronik İletişim Kanunu” ile anayasada değişiklikler yapılmıştır (Özbek, 2007: 37-38). 1999 yılında ise Performans ve İnovasyon Birimince yapılan öneriler ışığı altında daha önce bağımsız olarak yürütülen çalışmaların bir koordinasyon içinde yürütülmesinden sorumlu ve hükümete bağlı olan Elektronik Temsilcilik Dairesi kurulmuştur (Aylıkçı, 2004: 44).

İngiltere’de gerek yerel yönetimler düzeyinde gerekse mevcut kamu yönetim mekanizmasında e-devlet eksenli, kapsamlı bir dönüşüm yaşanmaktadır. Kurumsal olarak muhafazakar bir yapıya sahip olan devlet kademeleri ve yönetim birimleri, yaşanan dönüşüme geleneksel anlamda bir karşı koyuş içindedir. Öte yandan İngiliz yönetiminin elektronik ortam ve internet ile ilgili konularda yasal düzenleme yaklaşımının, genellikle ABD’ninkini fazlasıyla yakından izlemesinden kaynaklanan, sivil özgürlüklerin korunmasıyla ilgili bir takım sorunlar, e-devlet uygulamalarının yurttaş odaklı bir ekseninde, düşünce, ifade ve bilgiye erişim özgürlüğüne saygılı bir ortamda gelişmesini yavaşlatmaktadır (Uçkan, 2003: 84).

2.3.1.3. Finlandiya

Finlandiya e-devletin gereği olan rekabetçi bir toplumu yaratma amacını gerçekleştirmede başarı sağlamış bir ülkedir. Bu başarı ulusal karakteristiklere dayandırılmaktadır. İyi gelişmiş bilgi altyapısı, yüksek nitelikli iş gücü, etkin politika uygulamaları, uzmanlaşmış bilgi iletişim teknolojileri uygulamalarının kullanılmasına imkan vermektedir. “Tretotupa” (Bilgi Merkezleri) gibi bölgesel programlarla İnternet ve diğer teknolojilere erişim yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır. Tüm okullarda internet erişimi vardır. E-devlete yönelik altyapı arzu edildiği gibi gelişmektedir.

Finlandiya, Dünya Ekonomik Formu'nun 82 ülkeyi kapsayan Küresel Bilgi Teknoloji Raporu'na göre; bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanım ve gelişimine sağladığı pazar ortamı ile politik düzenleyici ortam açısından zirvede yer almıştır. Bilgi teknolojilerinin vatandaşlar ve işletmelerce kullanımında ileri bir ülke olan Finlandiya “Komünikasyon Süper Gücü” olarak nitelendirilmektedir (<http://www.e.finland.fi>).

2.3.1.4. Kanada

Kanada hükümeti, çevrimiçi devlet adını verdiği ulusal strateji kapsamında, 1980'li yılların sonunda Topluluk Erişim Programı'nı uygulamaya koymuş, 1999'da SchoolNet ve LibraryNet projesiyle tüm kamu kütüphane ve okullarını internet erişimine açan ilk ülke olma sıfatını kazanmıştır. 2000-2002 yılları arasında, tüm federal kamu hizmetlerinin internet ortamına taşınması için tek duraklı bir federal portal sistemi hayata geçirilmiştir. Bireyler, iş dünyası ve Kanadalı olmayanlar için üç kesitte hizmet veren portal, kullanıcı ihtiyaçları temelinde odaklanmakta, hizmetler kamu yönetim birimleri arasında kurulan ortaklıklarla ve yatay koordinasyon içinde verilebilmektedir. Söz konusu portalın yanısıra, “pathfinder” şeklinde isimlendirilen projeler kapsamında, departmanlar ve kamu yönetim birimleri, çevrimiçi devlet hizmetleri ile ilgili yatırım tekliflerini internet ortamında ve şeffaf bir biçimde sunabilmekte, böylece kamu alımlarında yatay koordinasyon imkanları ve özel sektörler işbirliği olanakları geliştirebilmektedir.

Kanada hükümeti, sistemin kullanıcılarının kişisel verilerinin güvenliğini “kamusal şifreleme anahtarı altyapısı” ile desteklemekte, dijital bölünmeye karşı kapsamlı erişim politikaları geliştirmektedir (Uçkan, 2003: 78-79). Yukarıda da belirtildiği üzere Waseda Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda Kanada, 2008 yılında gerçekleştirdiği yatırımlar ve halkının büyük oranda katılımıyla, e-devlet kullanım oranı % 66,8 ile dünyada 3. sırada yer almaktadır.

2.3.1.5. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

ABD, bilişim ve iletişim teknolojilerinde lider ülke olmasının da avantajıyla, e-devlet uygulamalarını en erken geliştiren ülkedir. Bu uygulamalar, başlangıçta, diğer birçok ülkede olduğu gibi federal ya da eyalet düzeyinde farklı kamu yönetim birimlerinin inisiyatifiyle başlamıştır. Bu inisiyatiflerin başında Federal Gelirler İdaresi gelmektedir. Vergi tahsilatı ve beyanname doldurma, çevrimiçi uygulamalarının konusu olan ilk kamu hizmetlerinden biridir. Daha

1985'ten başlayarak, ABD Vergi İdareleri Federasyonu ve Federal Gelirler İdaresi, elektronik veri değişimi teknolojisi ile ve elektronik fon transferi yoluyla tahsilat ve beyanname doldurma işlemlerini kurumsal kullanıcıların hizmetine sunmuştur (Uçkan, 2003: 74). 2003-2005 yılları arasında bilişim yatırımları her yıl %34,5 oranında artarak devam etmiştir. Mevcut durumda birçok eyalette e-hizmetler verilmekte ve sadece satın alma işlemlerinin otomasyonu sayesinde ilk yılda yatırımın %300 oranını aşan bir mali kazanç sağlanmıştır. Son olarak uygulanan en popüler e-devlet uygulaması ise arabalara plaka çıkartılma hizmetleridir. Normalde bu hizmetin devlete maliyeti 100\$ iken bu hizmeti internete taşımakla maliyet 0,18\$'a düşürülmüştür (Özbek, 2006: 35-36).

ABD'nin e-devlet stratejileri üç temel üzerine kuruludur (Kırçova, 2003: 126-128):

- 1- Bürokrasi merkezli değil, vatandaş odaklı devlet
- 2- Sonuç odaklı devlet
- 3- Yenilikleri destekleyen pazar odaklı devlet

Federal düzeyin yanı sıra eyaletler bazında da pek çok çevrim içi hizmet verilmektedir. Örneğin; California eyalet portalı trafik vergisi, lisans yenileme gibi pek çok hizmetin sunulduğu kişiselleştirilebilir bir portaldır. Indiana eyaleti kamusal bilgilere abonelik ücreti karşılığında erişim sağlamaktadır. Illinois eyaletinde e-devlet uygulamalarının diğer eyaletlerle bilgi alışverişini kolaylaştırdığı, vatandaşların seçilmiş ve atanmış bürokratlarla olan iletişimini artırdığı tespit edilmiştir

2.3.2. Türkiye'de E-Devlet Uygulamaları

Bilginin etkin olarak derlenmesi, saklanması, işlenmesi, dağıtımı ve iletimi bilgi çağının gereği olarak ve ekonomik, toplumsal, teknik ilerleme için kritik önem taşımaktadır. Bilginin bu kritik değeri, uygulanan e-devlet projeleri ile son yıllarda Türkiye'de de önemsendiği görülmektedir. Fakat dünyadaki örneklerine bakıldığında, yönetsel sorunlardan ötürü henüz istenilen seviyede olmadığı bilinmektedir. Dünya ülkeleri bilginin bu kritik değerini 2000'li yıllara kadar projelere dönüştürmüş ve özellikle harcamalar boyutunda önemli tasarruflar yaratmışlardır. Türkiye'de ise son yıllarda eğitim, sağlık, sanayi, nüfus, adalet gibi birçok alanda e-devlet projelerine yapılan yatırımlar neticesinde başta zamandan,

personelden ve kamu harcamalarından olmak üzere birçok alanda yönetsel anlamda kolaylıklar görülmüştür.

Türkiye 12 Nisan 1993 tarihinde, ODTÜ'den Ankara-Washington arasında kiralık hat kurularak sağlanan bağlantı sayesinde internetle tanışmıştır. Bu tarihten itibaren internetin kullanım alanından kullanım amaçlarına kadar birçok faktörde önemli değişiklikler görülmüştür. Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) tarafından gerçekleştirilen "Hanelerde Bilgisayar Kullanımı ve İnternet Erişimi"ne ilişkin veriler aşağıdaki gibidir (<http://www.tuik.gov.tr>):

2008 yılı Ocak - Mart döneminde kullanıldığı yere göre bilgisayar ve internet kullanım oranları göstermiştir ki; bireylerin % 61,6'sı evinde, % 37,6'sı işyerinde, % 21,8'i İnternet kafede bilgisayar kullanmıştır. İnternet erişimi olan bireylerin ise % 55,2'si evinde, % 38,4'ü işyerinde, % 24,2'si internet kafede internet kullanmıştır.

Eğitim durumuna göre en fazla bilgisayar ve internet kullanım oranları sırasıyla % 87,9 ve % 87,2 ile yüksekokul, fakülte ve üstü mezunlarındadır. Bunu % 67,2 bilgisayar ve % 64 İnternet kullanımı ile lise ve dengi okul mezunu bireyler takip etmektedir.

2008 yılı Ocak-Mart döneminde, internet erişimi olan hanehalkı bireylerinin % 76'sı gazete ya da dergi okuma, % 74'ü e-posta gönderme alma, % 69,7'si anlık ileti gönderme, % 65,2'si müzik indirme ya da dinleme için interneti kullanmıştır.

İnterneti Türkiye'de kamu yönetimi alanında kullanmak için gerek merkezi yönetim gerekse yerel yönetimler alanında çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Her ne kadar günümüzde birçok devlet kurumunun web sitesi olsa da e-devlet alanındaki çalışmaların kamu bilgi ve hizmetlerinin, arzu edilen düzeyde etkileşim, katılım, şeffaflık, erişilebilirlik sağladığını söylemek mümkün değildir. Birçok kamu kuruluşunun web sayfası bulunmakla birlikte, kurumların hazırladıkları web sayfaları, çoğunlukla statik bilgiler içermekte ve kurumsal bilgilendirme yapılmaktadır. Kurumlararası iletişim, bilgilendirme, organizasyon çok az seviyededir. Kurumlar bilgilendirme konusunda nispeten yeterli olsa da e-hizmet alanında çok yetersizdir. Fakat ileriki konularda da üzerinde duracağımız e-devlet kapısı projesiyle, bu sorunlar büyük ölçüde çözülmeye başlanmış ve tüm kamu hizmetleri, tek bir portal etrafında toplanmaya çalışılmıştır.

2.3.2.1. Türkiye’de E-dönüşüm projesi (E-Devlet Ana Kapısı)

Türkiye’de planlı döneme geçildikten sonra genel politika belirleyen kuruluşların başında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) gelmektedir. Dolayısıyla bilgi toplumuna geçiş ve e-devlete ilişkin politika önerileri de kalkınma plan ve programları göze çarpmaktadır. Bunun dışında konuya ilişkin politika üreten diğer bir kurum olarak TÜBİTAK’a bağlı olarak çalışan Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu bulunmaktadır.

Türkiye’de e-devlet çalışmalarının 1980’li yıllarda başladığı, Avrupa Birliği-Türkiye yakınlaşmasıyla tetiklendiği söylenebilir. 2000 yılında gerçekleşen, AB’nin gelecek projeksiyonu şeklinde tanımlanabilecek Lizbon Stratejisi uyarınca oluşan e-Avrupa girişimi ve devamında oluşan “E-Avrupa+” programının Türkiye’deki uzantısı e-Türkiye girişimidir.

Türkiye, e-dönüşüm konusundaki kararlılığını, AB ile ilişkilerimizde ülke olarak hedeflerimizi ortaya koyan 2001 yılı Ulusal Programının 17. bölümü olan “Bilim ve Araştırma” başlığı altında ifade etmiştir: *“Hükümetimiz Avrupa Birliği çerçevesinde başlatılan ve yürütülmekte olan e-Avrupa girişimini desteklemekte ve bu girişime katkıda bulunmak istemektedir. Türkiye de bilgi toplumu oluşturmak amacıyla e-Türkiye girişimini başlatıp, yönlendirmeyi ve AB’ndeki çalışmalarla eşgüdümü sağlayacak bir kurumsal yapıyı, ilgili özel sektör, akademik çevreler, sivil toplum örgütleri ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği halinde oluşturmayı hedeflemektedir”* (Ulusal Program, 2001: 246-250)

E-Dönüşüm Türkiye Projesi’nin başlıca hedefi; vatandaşlarımıza daha kaliteli ve hızlı kamu hizmeti sunabilmek amacıyla, katılımcı şeffaf, etkin ve basit iş süreçlerine sahip olmayı ilke edinmiş bir devlet yapısı oluşturacak koşulların hazırlanmasıdır. E-Dönüşüm Türkiye projesi için acil ihtiyaçlar (Özcan, 2006: 66-68);

- ✓ Bilgi birikimi ve altyapı oluşturmak
- ✓ Rehber ilkeleri ve standartları belirlemek
- ✓ Bilgi paylaşımı ve birlikte çalışabilirliği sağlamak
- ✓ Uygulama projelerine öncülük etmek
- ✓ Bilgilendirme ve bilinçlendirme olarak belirlenmiştir.

Türkiye’de her geçen yıl devletin bilgi iletişim teknolojilerine yaptığı yatırımlar artmaktadır. DPT Müsteşarlığı’ndan alınan verilere göre 2002 yılında bilgi ve iletişim teknolojilerine ayrılan yatırım ödeneği 159 milyon dolar tutarındayken, söz konusu ödenek 2004 yılında 281 milyon dolara yükselmiştir. Türkiye’de e-devlet

çalışmalarının finansal boyutunu ve kamu yatırımlarını aşağıdaki tabloda görebilir (Elektrik Mühendisleri Odası Dergisi, 2008: 57-59);

Tablo 2.7. 2002–2007 Kamu Bilgi ve İletişim Teknolojileri Yatırımları Tablosu

Yıl	Proje Sayısı	2008 Yılı Fiyatlarıyla Ödenek (Milyon TL)	Değişim (%)
2002	203	402	-
2003	204	484	+20
2004	211	556	+15
2005	200	804	+45
2006	203	908	+13
2007	237	858	-5
2008	271	815	-5

2.3.2.1.1. E-Türkiye projesinin amaçları

E-Dönüşüm Türkiye Projesi ile;

- Bilgi ve iletişim teknolojileri politikaları ve mevzuatının, öncelikle Avrupa Birliği müktesebatı çerçevesinde gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesi, bu konuda e-Avrupa+ kapsamında aday ülkeler için öngörülen eylem planının ülkemize uyarlanması,
- Vatandaşın, bilgi ve iletişim teknolojileri yardımıyla, kamusal alandaki karar alma süreçlerine katılımını sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi,
- Kamu idaresinin, şeffaf ve hesap verebilir hale getirilmesine katkıda bulunulması,
- Kamu hizmetlerinin sunumunda, bilgi ve iletişim teknolojilerinden azami ölçüde yararlanılarak iyi yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesine katkıda bulunulması,
- Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının yaygınlaştırılması,
- Bilgi ve iletişim teknolojisi alanında kaynak israfını azaltmak amacıyla, kamunun benzerlik gösteren ya da örtüşen ilgili yatırım projelerinin bütünleştirilmesi, izlenmesi, değerlendirilmesi ve yatırımcı kamu kuruluşları arasında gerekli koordinasyonun sağlanması,
- Sektördeki özel sektör faaliyetlerine yukarıdaki ilkeler ışığında yol gösterilmesi amaçlanmaktadır (DPT, 2003: 2-3).

E-Dönüşüm Türkiye Projesi'nin yürütülmesinde, günümüze kadar yapılan çalışmalardan, bilgi birikiminden ve oluşumlardan yararlanma yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşım çerçevesinde, daha önce ülkemizin E-Avrupa+

girişimine taraf olmasını takiben başlatılan e-Türkiye Girişimi kapsamında oluşturulan çalışma grupları koordinatörlüğü 28 Mart 2003 tarihinden itibaren yapılan çalışmalar, Kısa Dönem Eylem Planı'nın (KDEP) hazırlanması ile sonuçlanmıştır.

2.3.2.1.2.Yıllar itibariyle E-Türkiye projesinin aşamaları

Avrupa Birliği'nin, Avrupa'ya dünyadaki en dinamik ve rekabet gücü yüksek pazar haline getirme amacına dönük olarak, internet alanında yeni ekonomi için gerekli altyapıyı kurmak amacıyla ve 1999 Aralık ayında başlattığı e-Avrupa girişimi, 2001 yılında aday ülkeleri de içine alacak şekilde genişletilmiştir. E-Avrupa+ olarak adlandırılan bu genişletilmiş projenin bir parçası olan E-Türkiye projesi ile gerçekleştirilecek işlemler, Dışişleri Bakanlığı ile Avrupa Birliği Genel Sekreterliği koordinatörlüğünde ve TÜBİTAK Sekreteryası altında yapılan toplantılarda AB'ye taahhüt olarak verilecek tarihler saptanmıştır. Belirlenen taslağa göre Türkiye'nin kriterlerinin tamamını 2006 yılında yerine getirmiş olması gerekmektedir. Belirlenen hedefler neticesinde gerçekleştirilen projelerde beklenen başarı büyük oranda yakalanmış olmasına rağmen halen bazı alanlarda eksiklikler görülmektedir. Bu çerçevede Türkiye'nin 2006 yılı sonuna kadar takvime bağladığı çalışma aşamaları şu şekilde belirlenmiştir (Elektrik Mühendisleri Odası, 2008: 38-40) :

a) 2002 Sonuna Kadar: MEB, YÖK, DTM, TÜBİTAK, TSE, Özel Sektör: Çevrimiçi işlemlerin genel güvenliği artırılacak, bilgi altyapılarının birbirine bağımlılığı hakkında kamu/özel sektör işbirliği başlatılacak; ileri teknoloji suçları ve güvenliği konusunda taraflar eğitilecek, akıllı kartların birlikte çalışabilirliği ve güvenliği için temel spesifikasyonlar oluşturulacak, akıllı kartların yaygınlaşması için ortak bir strateji geliştirilip, uygulanacaktır. Hedeflenen tüm bu çalışmalar gerçekleştirilmiş olup özellikle DTM ve MEB'in gerçekleştirdiği projeler neticesinde gerek dış ticaret işlemlerinin denetimi ve bürokratik işlemleri gerekse eğitim-öğretim hayatında birçok kolaylıklar yaşanmış ve verimli çalışma koşulları yaratılmıştır.

UBAK, Telekomünikasyon Kurumu (*TK*), *RTÜK*: Telekomünikasyon sektörünün tam liberalizasyonu sağlanacak, internet hizmetleri herkesin kolayca erişebileceği hale getirilerek, düzenlemeler tamamlanacaktır. İnternet kullanımının yaygınlığı ve hızı arttırılmış olmasına rağmen maliyetinde henüz istenilen başarılar yakalanamamıştır.

b)2003 Sonuna Kadar: DPT, GAP İdaresi, Hazine Müsteşarlığı, Özel Sektör, TK: Başta az gelişmiş bölgeler olmak üzere bilgi toplumunun ve projelerinin gelişmesinin desteklenmesine artan bir önem verilecektir.

DTM, ETKK, STÖ'ler, KOSGEB: Elektronik imzanın kullanımı ve karşılıklı tanınmasının yanı sıra e-ticaret için bir altyapı kurulması hızlandırılacak.

Sağlık Bakanlığı, TT, Özel Sektör: Sağlık telematik altyapısı geliştirilecek. AB kamu sağlık ağlarına ve veri tabanlarına bağlantı sağlanacak.

MEB, YÖK, TBD: Temel bilgi teknolojileri konusunda Avrupa diplomasının yayılımını teşvik edilecektir.

Dijital uçurum olarak ifade edilen ve ülkenin tüm bölgelerindeki bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını eşit kılınması durumu Türkiye'de henüz gerçekleşmemiştir. Az gelişmiş bölgelerdeki gerek eğitim gerekse altyapı sorunlarından ötürü gerçekleşen projeler buralarda istenilen boyutta olamamıştır. E-imza sürecinin yasal altyapısı tamamlanmış olup birçok kişi ve kurum tarafından kullanılır hale getirilmiştir. E-ticarete ise istenilen başarı, uzman kadrolar ve girişimciler arttıkça görülmektedir.

c)2004 Sonuna Kadar: Adalet Bakanlığı, DTM, ETKK, Tüketici Örgütleri, Özel Sektör, STÖ'ler Tüketici Grupları ve sanayi işbirliği içinde, e-ticarete olan güven artırılacak, uygun girişimler yaratılarak etkin kodlar desteklenecek.

UBAK, Bayındırlık Bakanlığı, KGM, TT, TK: Özellikle karayolu altyapısı için akıllı ulaşım uygulaması gelişim planları hazırlanacak.

MEB, UBAK, TK, TT, TİSSİAD: Tüm okullar öğrenciler ve öğretmenlerin internete erişimi sağlanacak. İnternet üzerinden destek hizmetlerine ve eğitsel kaynaklara ulaşım sağlanacak. Bilgi ve haberleşme teknolojilerine dayanan yeni öğretim metodlarıyla okul müfredatları uyumlu hale getirilecek.

2004 yılı sonuna kadar hedeflenen projelerin büyük çoğunluğu gerçekleşmiş olup tüm okullarda öğrenciler ve öğretmenlerin internete erişimi sağlanmıştır. Okul müfredatları bilgi ve iletişim teknolojileri ile uyumlu hale getirilmiş, e-ticaret ile ilgili güvenlik yazılımları geliştirilerek kullanımı arttırılmıştır.

d) 2006 Sonuna Kadar: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş Kurumu, Meslek Odaları, STÖ'ler: Uzun dönemdir işsiz olanlara iş bulmayı kolaylaştıracak uygun bilgisayar teknolojileri eğitimleri verilecek.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, UBAK, TK, Özürlüler İdaresi Başkanlığı, YÖK, Özel Sektör: Özel gereksinimleri olan kişilerin bilgi

teknolojilerine ulaşımı için “desing for all” standartları geliştirilecek, bu konuda mükemmeliyet için ulusal merkezler ağının oluşturulması sağlanacak.

Başbakanlık: Yasal, kültürel, çevresel ve trafik bilgilerini içeren kamu çevrimiçi verileri sağlanacak, temel kamu hizmetlerine çevrimiçi erişim sağlanacak, iş dünyası için basit çevrimiçi idari prosedürler sağlanacak, kamuda e-imza kullanımı desteklenecek, kamu ihalelerinin destekleneceği bir e-pazar yeri kurulacak.

AB normları gereği E-Avrupa projesi hedeflerinin büyük çoğunluğu, gerek kamu kurumlarında gerekse özel sektör ve Sivil Toplum Kuruluşları’nda, 2006 yılı sonu itibariyle büyük oranda sağlanmıştır. Çalışmanın sonraki bölümlerinde de ayrıntılı bir şekilde üzerinde durulacak olan e-devlet projelerinden başta MERNİS olmak üzere birçok proje, AB normları ile de uyumlu olup kamu yönetiminde, çalışma koşullarında ve kamu harcamalarında büyük imkanlar yaratmaktadır. E-devlet projelerinin koordinasyonu anlamındaki son aşaması olan e-devlet ana kapısı projesi ve www.turkiye.gov.tr çalışmaları ile de istenilen sonuçlar elde edilmeye başlanmıştır.

2.3.2.1.3. E-Devlet’in son aşaması: e-devlet ana kapısı

E-devlet Kapısı, tüm kamu hizmetlerine tek bir noktadan erişim imkanı sağlayan büyük bir internet sitesidir. Kapı’nın amacı kamu hizmetlerini, vatandaşlara, işletmelere, kamu kurumlarına bilgi ve iletişim teknolojileriyle etkin ve verimli bir şekilde sunmaktır. E-devlet Kapısı, “Vatandaş”, “İş” ve “Devlet” olmak üzere üç ana sayfadan oluşmaktadır. Bu sayede kullanıcılar ihtiyaçları doğrultusundaki hizmetlere kolaylıkla erişebileceklerdir (E-Devlet Kapısı Nedir?, 2009). Teknolojiye önemli yatırımlar yapan ABD’nin e-devlet kapısı diğer ülkelere örnek niteliktedir. www.FirstGov.gov, ABD vatandaşlarının her türlü istek ve ihtiyaçlarını bulmaları için tasarlanmış bir e-devlet kapısı olarak zengin bir on-line bilgi, servis ve kaynak sunan ve devlet ile ilgili her bilgiye ulaşılabilir ilk kapıdır.

Türkiye’deki duruma bakıldığında; 2003/48 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile yürürlüğe giren E-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planınının 40 nolu “Kamu hizmetlerinin ortak platformda tek kapıdan sunumu ve sunulacak hizmetlerin geliştirilmesine yönelik stratejilerin belirlenmesi” ve 41 nolu “Kamu hizmetlerinin geliştirilmesi ve ortak platformda sunumu için proje oluşturulması” eylemlerini gerçekleştirme amacıyla e-devlet ana kapısı oluşturulma çalışmalarına başlanmıştır (Başbakanlık Genelgesi, 2003: 1-2).

E-Devlet Kapısı üzerinden vatandaşlara verilen hizmetler genel olarak şöyle gruplandırılabilir;

- ✓ Bilgilendirme hizmetleri
- ✓ E-Hizmetler
- ✓ Ödeme işlemleri
- ✓ Güncel bilgiler ve duyurular
- ✓ Kurumdan ve kuruluşlara kısa yollar
- ✓ Güncel bilgiler ve duyurular
- ✓ Kurumlardan vatandaşlara mesajlar

Bunun yanı sıra kamu kurumları arasında bilgi ve belgelerin paylaşımı e-Devlet Kapısı tarafından sunulan hizmetler ile sağlanmaktadır.

E-devlet kapısının kurulması, işletilmesi ve yönetilmesi görev ve sorumluluğu 20.04.2006 tarihli ve 26145 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren, 24.03.2006 tarihli ve 2006/10316 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Başbakanlık adına Ulaştırma Bakanlığı’na verilmiştir. Anılan Bakanlar Kurulu kararı ve 10.08.2006 tarih ve 26255 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 2006/22 sayılı Başbakanlık Genelgesi gereği, kamu hizmetlerinin elektronik ortamda, ortak bir platformda ve vatandaş odaklı sunumu için iş süreçlerinin gözden geçirilmesi, içerik yönetimi, entegrasyon ile ilgili standartlar ve gerekli hukuki düzenlemeler konusundaki çalışmalar, Ulaştırma Bakanlığı’nın koordinasyonunda ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının etkin katılımıyla Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme A.Ş. tarafından yürütülmektedir.

E-Devlet Ana Kapısı Projesi ile hedeflenenler ise şu şekildedir;

- ✓ Vatandaşları kamu kesiminin fonksiyonel bölümlenmesine göre değil, kendi ihtiyaçlarına göre belirlenmiş yaşam olaylarına göre yapılandırılmış olan on-line kamu hizmetlerine erişebileceklerdir.
- ✓ Vatandaşlar kişiselleştirilmiş içerik, kullanıcıya göre düzenlenme, farklı kanallardan erişim desteği, e-imza desteği vb. niteliklere sahip yüksek kalitede hizmet alacaklardır.
- ✓ Kamu otoriteleri hizmet veri deposunu, kullanıcı kolaylığı olan bir web arayüzü ile yönetebileceklerdir.
- ✓ Kamu otoriteleri, e-devlet kapısı sistemine, hizmetlerin entegre olması ve vatandaşlara e-devlet kapısı portalı üzerinden sunulması için kolaylıkla katılabileceklerdir.

2.3.2.2. Türkiye’de mevcut durumun değerlendirilmesi

Devlet İstatistik Enstitüsü, 2004 yılında, 12.322 hanede 16-74 yaş grubu 47 milyon insanla görüşerek, Türkiye’nin ilk resmi teknoloji kullanımı çalışması olan Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması’nı gerçekleştirmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre; Türkiye’de hanelerin %7,2’si internete erişim imkanına sahiptir. Bu hanelerin %83,53’ü internet erişimini kişisel bilgisayar üzerinden sağlamaktadır. Modem (normal telefon üzerinden bağlantı) en yaygın kullanılan internet bağlantı türüdür.

Yaş grupları dikkate alındığında, bilgisayar ve internet kullanım oranının en yüksek olduğu yaş kadın ve erkeklerde 16-24 yaş grubudur. Tüm yaş gruplarında bu oranlar erkeklerde daha yüksektir. Eğitim durumuna göre bilgisayar kullanımı %70, internet kullanımı %60 ile üniversite/yüksek lisans/doktora mezunu bireylerde en yüksektir. Lise mezunlarının %38’i bilgisayar kullanırken, %30’u internet kullanmaktadır. Bilgisayar ve internet kullanımı öğrencilerde en yüksek olup, bunu ücretli/maaşlı çalışanlar ile işsiz/iş arayanlar izlemektedir. Tüm hanelerin %9,98’inde kişisel bilgisayar, %53,64’ünde cep/araç telefonu, %92,19’unda televizyon olduğu ve %5,86’sının kişisel bilgisayar ile,%2,08’inin cep/araç telefonu ile internete erişim imkanına sahip olduğu tespit edilmiştir.

2007 ve 2008 yılı Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması sonuçları da yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir. 2009 yılı nisan ayı içerisinde gerçekleştirilen Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması sonuçlarına göre hanelerin % 30,0’ı internet erişimine sahiptir. İnternet erişimi olmayan hanelerin % 30,1’i evden internete bağlanmama nedeni olarak internet kullanımına ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir. ADSL % 85,6 ile Türkiye’de kullanılan en yaygın internet bağlantı türüdür. Araştırma sonuçlarına göre 16-74 yaş grubundaki bireylerde bilgisayar ve internet kullanım oranları sırasıyla erkeklerde % 50,5 ve % 48,6, kadınlarda % 30,0 ve % 28,0’dır. 2009 (Ocak Mart) ayları arasında bireylerin % 35,6’sı bilgisayar, % 34,0’ı internet kullanmıştır. Bilgisayar kullanan bireylerin % 61,2’si bilgisayarı, internet kullanan bireylerin % 59,3’ü ise interneti hemen hemen her gün kullanmıştır. Bu dönemde, bilgisayar kullanılan yerler; % 65,1 ile ev, % 32,0 ile işyeri, % 21,1 ile internet kafe, internet kullanılan yerler ise; % 57,6 ile ev, % 32,4 ile işyeri, % 24,1 ile internet kafe olarak sıralanmaktadır. Bilgisayar ve internet kullanım oranlarının en yüksek olduğu yaş grubu 16-24 yaş grubudur. Bu

oranlar tüm yaş gruplarında erkeklerde daha yüksektir. Eğitim durumuna göre incelendiğinde ise yüksekokul, fakülte ve üstü mezunları en yüksek bilgisayar ve internet kullanım oranlarına sahiptir. Anket uygulama dönemindeki işgücü durumu dikkate alındığında, işverenlerde bilgisayar ve internet kullanım oranları sırasıyla % 67,8 ve % 66,1 iken, ücretli ve maaşlı çalışanlarda % 58,6 ve % 56,8'dir. Aynı oranlar işsizlerde sırasıyla % 43,2 ve % 41,6'dır. 2009 Ocak-Mart ayları arasında internet kullanan bireylerin % 72,4'ü e-posta göndermek-almak, % 70'i gazete ya da dergi okumak, % 57,8'i sohbet odalarına mesaj ve anlık ileti göndermek, % 56,3'ü oyun, müzik, film, görüntü indirmek ya da oynatmak için interneti kullanmıştır. İnternet kullanan bireylerin kişisel kullanım amacıyla internet üzerinden mal veya hizmet siparişi verme ya da satın alma oranı % 11,8'dir. Sipariş verme ya da satın alışı en son yapıldığı zamana göre % 5,8'i son üç ay içerisinde, % 2,7'si üç ay ile bir yıl arasında, % 3,3'ü ise bir yıldan uzun süre önce gerçekleştirilmiştir. İnternet kullanan bireylerin % 88,2'si ise internet üzerinden hiç mal veya hizmet siparişi vermemiş ya da satın almamıştır. 2008 Mart 2009 Mart tarihleri arasında internet üzerinden mal veya hizmet siparişi veren ya da satın alan bireyler en fazla elektronik araç (cep telefonu, kamera, TV, DVD oynatıcı v.b) almışlardır (İTO, 2009: 1-3).

Tablo 2.8. Hanehalkı Bireylerinin İnternet Kullanma Amaçları

Amaçlar	(%)
İletişim / E-Posta	72,4
Gazete ya da dergi okumak	70,0
Sohbet odalarına mesaj ve anlık ileti göndermek	57,8
Oyun, müzik, film, görüntü indirmek ya da oynatmak	56,3

TUİK'in araştırmaları sonucu ortaya çıkan rakamlardan internetin ağırlıklı olarak bilgi edinmek amaçlı kullanıldığı görülmektedir. Araştırmalarda ortaya çıkan, internet kullanan bireylerin % 88,2'si internet üzerinden hiç mal veya hizmet siparişi vermemiş ya da satın almamış olması sonucu, e-ticaret konusunda önemli ilerlemelere rağmen halen istenilen seviyeye gelinemediğini göstermektedir. Bunun nedenlerine bakıldığında ise Türk halkının internet üzerinden kişisel bilgi aktarımı söz konusu olan durumlara karşı güvensizliği olabilir. Bilgilerin gizliliği, doğru yere

iletirilip iletilmeyeceği kaygısı, halkın işlem amaçlı internet kullanımına çekimser kalması sonucunu doğurmaktadır. Bunun yanı sıra, bu tip hizmetlerin varlığından haberdar olunmayışı, hizmetlere elektronik ortamdan erişim imkanı olmaması gibi faktörler de internetten ticari faaliyetleri azaltma konusunda etkili olmaktadır.

2.3.2.3. Türkiye’de E-devlet uygulamalarına örnekler

Türkiye’de teknolojik altyapının gelişmesiyle birlikte e-devlet projeleri alanında üst örgütlenme çalışmaları olduğu kadar, kurumsal düzeyde de yürütülen birçok çalışma vardır. Kamu otoritesinin inisiyatifi ile yürütülen bu projeler yerel ve genel olmak üzere iki kısımda incelenmekte olup bizim inceleyeceğimiz projeler genel yönetsel projelerdir. Genel yönetsel projeler daha çok bakanlık düzeyinde olup bu bölümde işlev ve etkisi açısından en önemlilerine yer verilecektir.

2.3.2.3.1. Adalet Bakanlığı (UYAP)

Adaletin temel prensipleri süratli ve ekonomik olmasıdır. Bu husus yargı faaliyeti açısından anayasamızın 141/son maddesinde “*davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir*” şeklinde hükme bağlanmıştır. Ancak günümüze baktığımızda merkez ve taşra teşkilatında çalışmaların yoğun emek harcanarak yapıldığı, çok sayıda belge ve kayıt kullanıldığı görülmektedir. Bunun ise, zaman ve emek kaybına neden olduğu, işlemleri daha da masraflı hale getirdiği ve hata riskini arttırdığı bir gerçektir.

Ekonomik krizlerinde etkisiyle artan ağır iş yükü, personel sayısındaki yetersizlik, haberleşme ve bilgi alışverişinde yaşanan aksaklıklar, harici birimlerden gelmesi gereken bilgilerin geç gelmesi ve teknolojik imkanlardan yoksun olması gibi nedenlerle, yargı faaliyeti çok yavaş işlemektedir. Geç kalınmış adalet, adalet değildir ilkesinden yola çıkarak, devletin vatandaşına zamanında adalet dağıtabilmesi en önemli görevlerinden biridir. Bu görevi yerine getirebilmenin yegane yolu da bilgi toplumu içerisinde yer alabilmektir. Bilgi toplumu düşüncesi karşımıza e-devlet ve Adalet Bakanlığı’ndaki projesi olan UYAP olarak çıkmaktadır. UYAP’ın ana amacı, zaman kaybetmeden adaletin yerine getirilerek vatandaşın mağdur olmasını engellemek, Türkiye Cumhuriyeti Adli Sisteminin işleyişinin güvenilirliğini ve doğruluğunu koruyarak sisteme hız kazandırmaktır. Yargıtay Bilgi Sisteminin de UYAP kapsamına alınmasıyla, adliyelerde başlayan süreç kesintiye uğramadan ve zaman kaybedilmeden devam edecek, böylece teknoloji adaletin hizmetinde

olacaktır. Bu kapsamda UYAP, Adalet Bakanlığı ve bağılı kuruluşları bünyesinde yürütülen faaliyetlerin ve yargı sistemi ile ilgili işlevlerin bilgisayar yardımıyla tam entegre bir şekilde otomasyona geçirilmesidir (Adalet Bakanlığı, 2009a: 2).

Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP), merkez ve taşra olmak üzere iki aşamalı olarak planlanmıştır. Merkez aşamasında bakanlık merkez teşkilatı ve bağılı birimlerinin günlük işlem ve yazışmalarının bilgisayar yardımıyla yapılması, tüm verilerin veri tabanlarında tutulup bilgisayar ağı kurularak izlenmeye başlanması, merkez teşkilatında gerçekleştirilen tüm personel, finans, tedarik, malzeme bilgileri ve cezaevlerine ait bilgilerin izlenebilmesi hedeflenmiştir(TBD, 2005: 6). Projenin merkez teşkilatına yönelik kısmı faaliyete geçmiş, böylece UYAP kapsamındaki birimlerin birbiri ile haberleşmesine temel teşkil edecek donanım ve iletişim altyapısı merkezi olarak kurulmuştur (DPT, 2004: 47).

UYAP'ın ikinci aşaması olan taşra teşkilatı uygulamasında, taşradaki tüm birimlerin yargı ve yargı destek faaliyetlerinin hızlı ve etkin bir şekilde otomasyona geçirilmesi, dış sistemlerde ihtiyaç duyulan veri alış-veriş entegrasyonunun sağlanması, her türlü yazışma ve haberleşmenin elektronik ortamda yapılması, davaların hazırlık aşamasından sonuçlanana kadar elektronik ortamda takibi ve sonuçlandırılabilmesi amaçlanmıştır (TBD, 2005: 6).

UYAP'ın sağladığı yararlar şunlardır (Özcan, 2006: 85-87) :

- Yargı sistemindeki tıkanmanın önemli ölçüde aşılmasına yardımcı olmaktadır.
- Karar verme süreçlerinin hızlanması ile adalet gecikmeksizin yerine getirilerek vatandaşın mağdur olması engellenmektedir.
- Personel, haberleşme ve kırtasiye giderlerinden ve zamandan tasarruf sağlanmaktadır.
- Yargının işleyişine sürat ve güven kazandırarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde yargının işleyişinden kaynaklanan tazminatlara mahkum olmasına son verilmesi ile devletin uluslararası platformda itibarının artırılmasına ve Avrupa Birliği'ne üye olma yolunda önemli avantajlar sağlamaktadır.

2.3.2.3.2. Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM)

Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi 1996 yılında TÜBİTAK Başkanlığı'na bağlı bir hizmet birimi olarak kurulmuştur. Amacı üniversiteler ve araştırma kurumları arasında etkileşimli bir bilgisayar ağı kurmak, işletmek, bilgi üretimine yardımcı olacak nitelikte bilgi teknolojileri desteği sağlamak ve bu ağ üzerinden ve geleneksel yollarla Türkiye'nin ulusal bilgi birikimini yansıtan ve bilgi üretimine yardımcı olacak bilgi hizmetleri sunmaktır. ULAKBİM, Türkiye'deki tüm üniversite ve araştırma kurumlarını uluslar arası bilgi otoyollarına bağlayan sistemi kurup, işletmekte ve ulusal bilim ve teknoloji üretim sisteminin elemanları arasında etkileşimli bilgisayar ağını geliştirmektedir. ULAKBİM Cahit Arf Bilgi Merkezi, Türkiye'deki akademik bilgi üretimine yardımcı olmak üzere elektronik ve geleneksel yollarla bilgi hizmetleri vermektedir.

Ulusal Akademik Ağ, 2000-2006 yılları arasında 120'den fazla noktadan yaklaşık 80 üniversite ve kuruma internet erişimi sağlamıştır. 2006-2008 döneminde kurulan 41 yeni üniversitenin 32'sinin metro Ethernet teknolojisi ile doğrudan bağlantısı tamamlanmış, ULAKNET'e bağlı toplam uç sayısı 720'ye, kullanıcı sayısı yaklaşık 2.300.000'e ulaşmıştır. ULAKBİM kuruluşundan günümüze kadar olan süre içerisinde, bilgi çağında yaşanan hızlı teknolojik değişimler ve gelişmelere ayak uydurarak; temel faaliyet alanları ile ilgili, gerek ağ teknolojilerinde, gerekse elektronik yayıncılıktaki gelişmeleri gününün koşullarına uygun olarak yakından izlemekte ve kendini devamlı olarak yenilemektedir. Buna göre ULAKBİM; "ulusal hizmet" anlayışı çerçevesinde, eğitim ve araştırma ağ altyapısının yüksek hızlı yurt içi ve yurt dışı bağlantıları üzerinden sunduğu hizmetlerle, misyonu doğrultusunda Türkiye'deki eğitim ve araştırma kapasitesini artırmak ve bilgi hizmetlerini ulusal ölçekte yaygınlaştırmak amacıyla günün koşullarına uygun olarak geliştirmeyi hedeflemektedir (TÜBİTAK, 2008: 5-11).

2.3.2.3.3. Gümrük Müsteşarlığı (EDI)

EDI (Elektronik Data Interchange), farklı kuruluşlardaki uygulamalar arasında yapısal veri değişimi şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımda yer alan yapısal veri değişimi, EDI'nın iş dünyasında kullanılan kağıt belge değişiminin yerine geçtiği anlamına gelir ve elektronik ticaret konusu ile doğrudan ilgilidir. EDI uygulamalarında veri, yapısal bir formatta transfer edilmektedir. Bu formata EDIFACT (İdari, Ticaret ve Nakliyata İlişkin Elektronik Veri Değişimi) adı verilir

ve dünya çapında ticaretin kolaylaştırılması konusunda kurulan Birleşmiş Milletler 4.Çalışma Grubunun bir girişimidir. Yaklaşık on yıl önce, uluslararası ticaretin etkinliğini artırmak amacıyla, ticari verilerin içeriğine elektronik yoldan ulaşabilmek için bir dünya standardına gereksinim duyularak bu girişim başlatılmıştır (Gümrük Müsteşarlığı, 2008: 1-4).

EDI'nın giderek küçülen ve firmalar arasında etkileşimin önemli bir sorun olduğu bir dünyaya getireceği yararlar hakkında çok şeyler yazılmıştır. EDI'nın en genel ve klasik anlamda yararı, belgelerin varacakları yere ulaşma süreleri ve buna bağlı olarak sipariş sürelerinin azaltılması şeklinde belirlenmiştir. Bir başka anlatımla, her şeyin zamanında yapılarak hiçbir kaynağın boşa harcanmaması planlanmaktadır. EDI'nın doğrudan sağladığı diğer bir yarar da, iletişimde insan unsuruna olan gereksinimi ortadan kaldırmasıdır. Dolayısıyla, büyük sorunlara neden olabilecek insan hataları ve diğer hatalar azaltılabilecektir. Tüm bu yararları başlıklar halinde toparlamak gerekirse EDI ;

- Hızlı ve doğru veri akışını,
- Daha etkin denetim yöntemlerinin geliştirilmesini,
- Üretkenliğin ve karlılığın artmasını,
- İş ilişkilerinin geliştirilmesini,
- Müşteri memnuniyetinin ve rekabet gücünün arttırılmasını sağlamaktadır.

2.3.2.3.4. Polis Bilgi Sistemi (POLNET)

PolNet, yeni teknolojilere tamamen açık bilgisayar ve iletişim altyapısı üzerinde tüm teşkilatın bilgi otomasyonunu ve ortak veritabanını kullanımını içeren bilgi sistemidir. PolNet, polis veri bankası ve polis sistemi iletişim altyapısının ortaklaşa ve bir bütün içerisinde kullanımından oluşur. Projenin temel amacı, emniyet teşkilatının başlıca görevleri arasında bulunan ve daha doğru ve hızlı hizmet anlayışı çerçevesinde, mevcut bilgi teknoloji sistemini geliştirerek hizmet sunmaktadır. PolNet projesi, personel sayısı 200.000'i aşan bir kurumun bilişim sistemidir. Bu proje ile kurumun hizmet alanına giren; kaçakçılık, genel asayiş gibi olay bazlı hizmetler, araç, pasaport, silah ruhsatı gibi hizmetler, tahdit, GBT gibi önleyici hizmetler, karar destek sistemleri, telefon, fax, telex gibi iletişim hizmetleri, gerek bilgi sistemi, gerekse alt yapıda ortak bir çatı altında toplanmıştır. PolNet

projesi sayesinde günümüzde kolaylaşan konular şöyle özetlenebilir (Kocabal, 2008: 1-4) ;

- Gözaltı süreleri kısaltmakta ve gereksiz gözaltına alma olayları ortadan kalkmaktadır.
- Pasaport, araç tescil, sürücü, silah ruhsat işlemleri bürokrasiden arındırılmış şekilde, en kısa sürede gerçekleştirilmektedir.
- Trafik cezalarının izlenebilirliğinin artması ve etkin trafik denetimleri ile kaza oranlarını düşürülmüştür.
- Hudut kapılarında verilen hizmetlerle ülkemizin imajına ve turizmüne olumlu katkılar sağlanmaktadır.
- E-devletin bir parçası olan PolNet'ten elde edilen bilgilerle internet üzerinden vatandaşlarımıza doğrudan elektronik ortamda hizmet verilir duruma gelinmiştir.

2.3.2.4. E-Türkiye uygulamalarında karşılaşılan sorunlar

Elektronik devlet olma yolunda hızla ilerleyen ve birçok projede başarılı sonuçlar alan Türkiye'de, mevcut projelerin uygulanmasında birçok sorunla karşılaşmaktadır. Uygulanan e-devlet çalışmalarının beraberinde gelen sorunları üç başlık altında toplayabiliriz. Bunlar; yasal, teknik ve idari sorunlardır (Çetin vd, 2006: 5-6).

a) Yasal Sorunlar: E-Türkiye uygulamalarında karşılaşılan yasal sorunlar şunlardır;

- Elektronik belgelerin devlet tarafından kabul edilmesi ve bu belgelerde kimlik kanıtlanması
- Sanal kurum kimliğinin tanımlanması
- Kişisel bilgilerin mahremiyetinin sağlanması
- Elektronik imzanın kabulü
- İnternet ortamında işlenen suçlar
- Tüketicinin korunması
- Sözleşme hukuku ve devlet ihale mevzuatı
- Kurumlararası bilgi paylaşımında kural ve standartların ortaya çıkartılması
- Girişimciliğin desteklenmesi
- Genel devlet politikasının ve stratejisinin olmaması

- Kamu kaynaklarının verimsiz ve yanlış kullanılması

b) Teknik Sorunlar: E-Türkiye uygulamalarında karşılaşılan teknik sorunlar şunlardır;

- Bölge, şehir ve mahalleler arasında hizmete ulaşım için yeterli altyapının olmaması, hizmetten eşit düzeyde yararlanmayı olanaksız kılacaktır.
- İlk yatırım maliyetinin yüksekliği
- Gizliliğinin ve güvenliğin sağlanması
- Bilgi paylaşımında belirli standartların oluşturulması
- İletişim altyapısının yetersizliği
- AR-GE çalışmalarının desteklenmesi

c) İdari Sorunlar: E-Türkiye uygulamalarında karşılaşılan idari sorunlar şunlardır;

- Alışkanlıklar
- Kalifiye personel ihtiyacı
- Bilgi işlem merkezlerinin aktif çalışması ihtiyacı
- Koordinasyon kurulunun oluşmaması
- Kullanıcının gideri
- Sisteme güven duyulması
- Kamu hizmetlerinin standart bir bedelinin olmaması

2.4. VERGİ DAİRELERİ OTOMASYON PROJESİ (VEDOP)

Çalışmanın ilk bölümlerinde bilgi toplumu ve elektronik devlete ilişkin ayrıntılı bilgiler verilmesiyle birlikte bundan sonraki bölümlerde e-devletin Türkiye'deki en önemli uygulamaları olan üç büyük proje incelenmiştir. VEDOP, MERNİS ve TAKBİS projelerinin genel yapısı, amaç ve hedefleri ile çalışmanın temel amacı olan kamu harcamalarındaki tasarruf etkisi araştırılmıştır. Bu kapsamda öncelikle Maliye Bakanlığı'nın sorumluluğunda yürütülen VEDOP projesi ayrıntılarıyla bu bölümde incelenmiştir.

Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü, 16 Mayıs 2005 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 5345 sayılı kanun ile Gelirler Genel Müdürlüğü'nü kaldırarak, Maliye Bakanlığı'na bağlı Gelir İdaresi Başkanlığı'nı (GİB) kurmuş olup, bundan sonraki açıklamalarda Gelir İdaresi Başkanlığı ifadesi kullanılacaktır. GİB, bilişim politikasını ve bilgi teknolojileri yatırımlarını aşağıdaki vizyonu hayata geçirmek üzere planlayıp uygulamaktadır (Özbek, 2007: 50-52) ;

- ❖ Mükellefi müşteri olarak gören hizmet anlayışı,
- ❖ Saydam, etkin ve verimli Gelir İdaresi,
- ❖ Doğru bilgiyi zamanında üretme ve yönetime sunma,
- ❖ Etkin denetim,
- ❖ Teknolojiyi yakından izleyen idare
- ❖ Kurumlar arası bilgi/uygulama değişimini sağlayacak ve mükellefleri vergi dairesine getirmeden hızlı ve güvenli hizmet vermeyi gerçekleştirecek bilgisayar altyapısı

Bu hedeflere erişmek üzere GİB, Vergi Dairesi Tam Otomasyonu Projesi (VEDOP) ile birlikte vergi dairelerindeki tüm işlemlerin bilgisayar yardımı ile yapılmasını sağlayan entegre bir bilgi sistemi projesi gerçekleştirmiştir. Maliye Bakanlığı GİB tarafından uygulamaya konulan VEDOP ile vergi dairesi işlemlerinin tümünün bilgisayarla yapılarak iş yükünün azaltılması, vergi dairesi çalışmalarında etkinlik, verimliliğin artırılması ve bilgisayar ortamında toplanan bilgilerden sağlıklı bir karar, destek ve yönetim bilgi sisteminin oluşturulması hedeflenmiştir.

VEDOP, ilk olarak 1995 yılında vergi dairelerinin otomasyonu amacıyla bir pilot proje olarak başlamıştır. Projenin temel amaçları şöyle özetlenebilir (<http://www.gib.gov.tr>);

- ✓ Vergi gelirlerinin arttırılması,
- ✓ Mükelleflere sunulan hizmet kalitesinin artırılması,
- ✓ Maliye Bakanlığı ile sürekli iletişim içinde olan Bankalar ve Gümrük Müsteşarlığı gibi kurumlarla bilgi sistemleri anlamında birlikte etkin çalışabilirliğin sağlanması,
- ✓ Vergi politikalarının ve denetim stratejilerinin belirlenmesinde karar vericilerin ihtiyacı olan bilginin sağlanması

Pilot projenin başarılı olmasından sonra 1998 yılında, VEDOP-I başlamış ve iki yıl içerisinde 22 ildeki 155 vergi dairesinin otomasyonu gerçekleştirilerek proje tamamlanmıştır. 2004 yılında, daha etkin ve mükelleflerine daha iyi hizmet veren bir gelir idaresi oluşturma çalışmalarının devamı olarak projenin ikinci aşaması olan VEDOP-II başlatılmış ve tamamlanmıştır. Projenin üçüncü aşaması olan VEDOP-III'e 2007 yılı temmuz ayında başlanmış olup, iki yılda tamamlanmıştır. VEDOP ile birlikte, GİB'nin bilişim altyapısı modern teknolojilerle yenilenmiş, kullanıcıya, yöneticiye ve mükellefe hizmet kolaylığı sağlayan uygulamalar devreye alınmıştır. Personelin eğitimi sayesinde bilinçli ve etkin bilgisayar kullanımı yaygınlaştırılmış,

intranet ile birlikte, her seviyede kullanıcının gerekli bilgi ve raporlara erişmesi ve bilgilenmesi sağlanmıştır.

2.4.1. Proje Aşamaları

Vergi dairesi işlemlerinin tümünün bilişim teknolojileri ile otomasyona geçirilerek iş yükünün azaltılması, vergi dairesi çalışmalarında etkinlik ve verimliliğin artırılması ve bilgisayar ortamında toplanan bilgilerden sağlıklı bir karar destek ve yönetim bilgi sisteminin oluşturulması hedeflenerek VEDOP Projesi aşama aşama hayata geçirilmiştir. Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi (VEDOP) 1998 yılında; 22 il merkezinde, 155 vergi dairesinde ve 5 defterdarlıkta uygulamaya geçirilmiştir (GGM Faaliyet Raporu, 2004: 75) Böylece vergi dairelerinden başlanarak, tüm Gelir İdaresi, e-kurum olma sürecinde büyük bir projeye imza atmış olup, e-devlete entegrasyon girişiminin de bir parçası olmuştur.

2.4.1.1. VEDOP 1 projesi

Maliye Bakanlığı'nın en önemli otomasyon projelerinden biri olan VEDOP, vergi sisteminin, yeni mevzuatın gerekliliklerine uygun olarak düzenlenmesi amacıyla 25 Kasım 1998 tarihinde başlatılan, 75 milyon dolarlık bir bedele sahip olan ve 2 yıl süren bir projedir. Proje çerçevesinde Türkiye genelinde, vergi gelirlerinin yaklaşık %80'nin toplandığı 22 il ve 10 ilçe merkezinde bulunan 153 Vergi Dairesi, 5 defterdarlık, 4 bölge ve 1 ana merkezin süreçlerinde en üst seviyede otomasyon sağlamak amacı ile altyapı kurulumu, bu kuruluşların kendi içlerinde ve kendi aralarında etkin bir biçimde haberleşmeleri ve işbirliği gerçekleştirmeleri amacıyla yerel ağ ve geniş alan ağı kurulumu, tüm bu sistemlerin her türlü donanım ve yazılım unsuru ile birlikte otomasyona geçirilmiştir. Sayısı 600'ün üzerinde olan vergi dairelerinden bu 153 vergi dairesinin otomasyona geçmesiyle Türkiye tahakkuk ve tahsilat gelirlerinin yüzde 85'i takip edilebilir hale gelmiştir (Özbek, 2007: 52-55). Proje ile evrak girişinden başlayarak, tahakkuk, tahsilat, borç sorgulaması, muhasebe, haciz işlemleri gibi bütün vergi dairesi işlemlerinin bilgisayar ortamında izlenmesi, bankalarca yapılan vergi tahsilatlarının elektronik ortamda mükellef hesaplarına aktarılması gerçekleştirilmiştir.

Vergi Dairelerinde yapılmakta olan bütün işlemlerin bilgisayarlar aracılığıyla yapılmasını amaçlayan projede, merkezde RISC tabanlı sistemler üzerinde Yönetim Bilgi Sistemi oluşturulmuş, GİB Network alt yapısı yenilenmiş,

kişisel bilgisayar ile Vergi Kimlik Numarası uygulaması 283 Vergi Dairesinde yaygınlaştırılmıştır (<http://www.liste.bilisimsurasi.org.tr>).

Vergi daireleri işlemlerinin merkezden izlenmesinin sağlanması ile birlikte, vergi dairelerinin daha etkin ve verimli çalışmalarını sağlayacak altyapı oluşturulmuştur. Türkiye’de kamu idarelerinin saydamlığı konusunda atılan en önemli adımlardan biri gerçekleştirilmiş ve İnternet Vergi Dairesi uygulamaları ile Gelir ve Kurumlar Vergisi mükelleflerine internet ortamında, vergi ile ilgili durumlarını sorgulama imkanı sağlanmıştır. Proje ile vergi gelirlerinin daha etkin toplanması, vergi dairelerine gelen mükelleflerin işlemlerinin rahat bir ortamda ve daha kısa sürede bitirilmesi ve vergi dairesi personelinin işlemlerini yaparken daha çok teknolojik imkanlardan yararlanması hedeflenmiştir. Süreç bazında bakıldığında tüm bu sistemin etkin kılınmasına yönelik olarak, iş akışlarının yapısı modern vergi sistemine uygun hale getirilecek şekilde yeniden tasarlanmış, parasal işlemlerde bankacılık sistemi ile elektronik bağlantısı olan ve yabancı para birimleri ile de işlem yapmaya imkan veren bir uygulama geliştirilmiş ve sisteme adapte edilmiştir. Özellikle devlet kuruluşlarında, süreçlerde tıkanmanın oldukça fazla yaşandığı gerçeğinden yola çıkıldığında bu proje, son derece önemli tasarrufların yanı sıra verimlilik anlamında da ciddi katkıları olan bir projedir. Devletin vergi toplama konusundaki etkinliğini artırmak amacıyla, uygulamaya konulan vergi dairesi tam otomasyon projesinin, vergi dairelerine yaygınlaştırılması ve VEDOP paralelinde kurulacak bölge ve merkez yapısının oluşturulmasını kapsayan ihale kapsamında (<http://www.gib.gov.tr>);

- ✓ VEDOP uygulamasının yaygınlaştırılması amacıyla proje kapsamında otomasyona alınan vergi dairesi sayısı Şubat 2000 sonu itibariyle 153 olarak gerçekleşmiştir.
- ✓ VEDOP ile otomasyon uygulamasına alınan vergi daireleri günlük bilgilerinin merkeze transfer edilmesine başlanılmış, transfer edilen bu bilgiler de merkezi veri tabanına aktarılmaktadır.
- ✓ Vergi dairelerinden transfer edilen bilgilerden Yönetim Bilgi, Karar Destek ve Denetim Destek sistemleri oluşturularak kullanıma açılmıştır. Bu kapsamda günlük tahakkuk-tahsilatın izlenmesi, banka tahsilatlarının izlenmesi, mükellef sicil ve hesap bilgilerinin izlenmesi gibi başlıklar altında çeşitli sorgulamalar yapılabilmektedir.

- ✓ Vergi dairesi kullanıcıları için Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi (VEDOP) Kullanıcı Kılavuzu, vergi dairesi işletmenleri için işletmen el kitabı hazırlanıp basılarak ilgili vergi dairelerine gönderilmiştir.



Şekil 2.5. VEDOP 1'in Kapsama Alanı (<http://www.gib.gov.tr>)

- ✓ Vergi tahsilat işlemlerinde bankalar aracılığı ile yapılan tahsilatların mükellef hesaplarına manyetik ortamda aktarılması için EBTIS (Elektronik Banka Tahsilat ve İşleme Sistemi) projesi çalışmalarına hız verilmiştir.

Projenin birinci aşamasının gerçekleştirilmesi esnasında yapılan çalışmaların boyutlarına ilişkin bazı önemli göstergeler aşağıda verilmiştir (İnternet Üzerinden Çalışan Devlet, E-Devlet, 2006: 2-10);

- ✓ 5.000 adam-ay iş gücü (yaklaşık 1 kişinin 500 yıllık iş gücü),
- ✓ 350.000 km dolaşma (dünyanın çevresinin 8,5 defa turlanması),
- ✓ 18.200 gece konaklama (yaklaşık 50 yıl),
- ✓ 500.000 sayfa döküman (114 Ağaç),
- ✓ 8.000 personele toplam 100.000 saat eğitim,
- ✓ 200 sunucu,
- ✓ 9.000 işlemci,
- ✓ 10.000 kullanıcı yönetimi,
- ✓ 1,3 Terabyte İlişkisel Veritabanı yönetimi

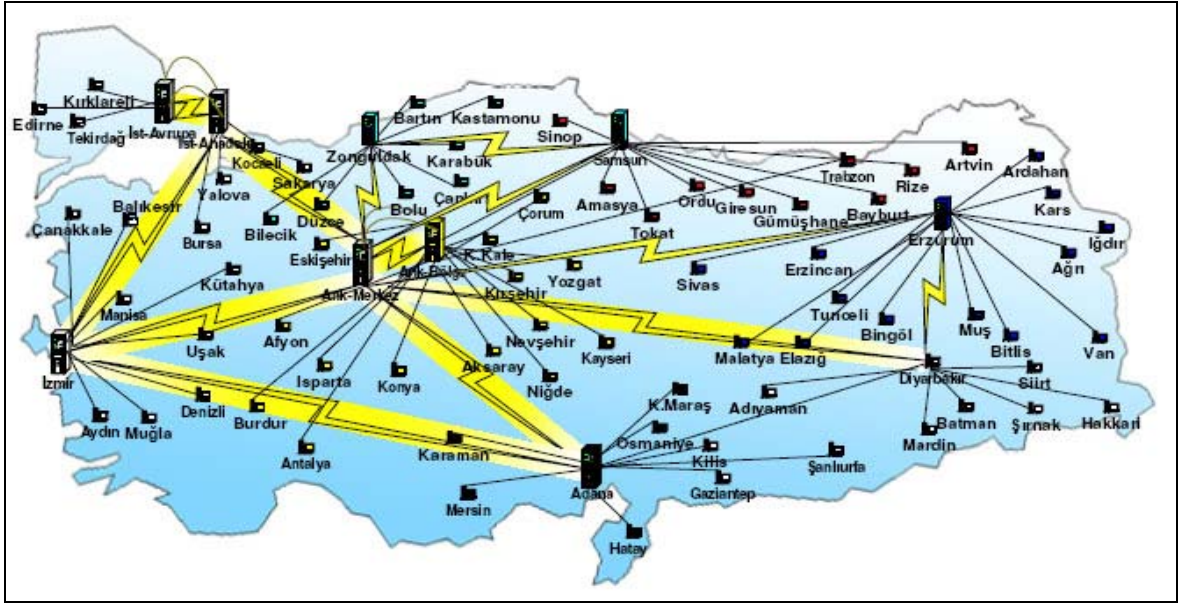
2.4.1.2. VEDOP II Projesi

2004 yılında başlanmış olan VEDOP II projesi, Otomasyonlu Vergi Dairesi sayısının artırılması, beyannamelerin internet üzerinden alınması (e-Beyanname), Türkiye Vergi Dairesi, Denetim Otomasyonu, Veri Ambarı oluşturulması, diğer kurum ve kuruluşlarla veri paylaşımına imkan veren altyapının oluşturulması uygulamalarını içermektedir. 15 ay içerisinde yaklaşık 4.000 adam/ay işgücü ile gerçekleştirilen VEDOP II kapsamında;

- ❖ İnternet üzerinden beyanname, ekleri ve bildirimlerin kabulünü sağlayacak e-beyanname uygulaması,
- ❖ Vergi tabanını yaygınlaştırmak, beyan dışı kalmış vergisel olayları tespit etmek ve vergi politikaları ve denetim stratejilerini oluşturmaya yönelik bilgi desteği için GİB Veri Ambarı'nın gerçekleştirilmesi,
- ❖ Mükellefi "müşteri" olarak değerlendirme kapsamında Müşteri İlişkileri Yönetimi (CRM) hizmeti verilmesi,
- ❖ Çağrı Merkezi uygulaması,
- ❖ Defterdarlık ve Gelir Müdürlükleri Otomasyonu,
- ❖ Bakanlıkça belirlenen mükelleflere ait defter ve belgelerin elektronik ortamda alınarak arşivlenmesi ve analizlerinin gerçekleştirildiği Elektronik Muhasebe Kayıt Arşiv Sistemi (EMKAS) oluşturulmuştur.

VEDOP II ile GİB tarafından VEDOP birinci aşama çerçevesinde otomasyona geçirilen 22 ildeki 153 Vergi Dairesi ve 5 Defterdarlıkça ilaveten, otomasyona geçmemiş bulunan 81 ildeki 125 Vergi Dairesi, küçük illerde Defterdarlık binaları içinde, büyük illerde ise ayrı binalarda bulunan Takdir Komisyonu Başkanlıkları, Defterdarlığa bağlı Vergi Denetmenleri Büro Başkanlıkları ve Gelir Müdürlükleriyle, Ankara Vergi istihbarat Merkezi, 6 ildeki Bölge Müdürlükleri ve Bölge Müdürlüklerine bağlı illerdeki Vergi Denetmenleri Birim Başkanlıkları dahil olmak üzere 579 gelir idaresi birimi otomasyon kapsamına alınmıştır. VEDOP-2, içeriği ve tüm Türkiye çapında sağladığı hizmetlerle e-devlet dönüşümüne yönelik diğer kamu projelerinin gerçekleştirilmesi için örnek olmuştur. VEDOP-2 ile Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü'nün hizmet ve faaliyetlerinde şeffaflık, etkinlik ve mükellef odaklılık sağlanmıştır. Siemens Business Services'in gerçekleştireceği bu teknoloji projesi ile Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü, hem bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin getirdiği küresel rekabet koşullarına ayak uydurmak hem de vatandaşların

(mükelleflerin) artan talep ve beklentilerini karşılamak için bilgi ve iletişim teknolojilerindeki çözümlerini, faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası haline getirmektedir (<http://www.siemens.com.tr>).



Şekil 2.6. VEDOP II'nin Kapsama Alanı (www.cs.com.tr)

Projenin ikinci aşamasının gerçekleştirilmesi esnasında yapılan çalışmaların boyutlarına ilişkin bazı önemli göstergeler aşağıda verilmiştir (İnternet Üzerinden Çalışan Devlet, E-Devlet, 2006: 2-10);

- ✓ 81 ildeki tüm Defterdarlıkların ve Vergi Dairelerinin otomasyonu,
- ✓ Toplam 15.000 kullanıcının eğitimi,
- ✓ Tüm Türkiye'ye kurulmuş, 15.000 bilgisayar ve 400'den fazla serverin yönetimi ve 24 saatlik destek,
- ✓ 12 Tera Byte büyüklüğünde Veri Ambarı Yönetimi (400 sayfalık 1.000.000 kitaplık bilgi),
- ✓ 2.500.000 mükellef ile Türkiye'nin en kapsamlı e-devlet portalı gerçekleştirilmiştir,
- ✓ 138 Vergi Dairesi daha tam otomasyona geçirilmiştir,
- ✓ Proje; mevcut 200'ün üzerindeki sunucu ve 9.000'i aşkın işlemciye ek olarak, 150'nin üzerinde Intel tabanlı ve 40'ın üzerinde UNIX tabanlı yeni sunucu ve

- 8.000'i aşkın işlemci sayesinde toplamda 400'e yakın sunucu ve 17.000'in üzerinde işlemcinin hizmet vereceği bir network üzerinde çalışılmıştır,
- ✓ Projenin gerçekleştirilmesi 4.000 adam-ay'lık bir işgücüyle sağlanmıştır,
 - ✓ 7.000 personele uygulama kullanımı eğitimi verilmiştir.

2.4.1.3. VEDOP III Projesi

Türkiye'deki tüm defterdarlıkları, vergi dairelerini, mal müdürlüklerini, takdir komisyonlarını ve Maliye Bakanlığı'na bağlı bilgi işlem merkezlerini tam otomasyona kavuşturmayı hedefleyen VEDOP serisinin üçüncü aşaması Siemens tarafından gerçekleştirilmiştir. 99 milyon dolara mal olan üçüncü aşamanın yapımı 2 yılda tamamlanmış olup projeye birlikte "e-imza" uygulaması da devreye girmiştir. Böylece bütün işlemler internet üzerinden gerçekleştirilmektedir. Tam otomasyonun hedeflendiği VEDOP III, web tabanlı olup ve on-line sistem üzerinden çalışmaktadır. Türkiye'nin en kapsamlı e-devlet projesi olan VEDOP-3 çerçevesinde, Türkiye genelindeki 448 vergi dairesi ile 585 mal müdürlüğü, gelir servisinin de yeniden yapılandırılması, vergi dairesi otomasyon uygulamalarının tamamen web tabanlı yapıya dönüştürülmesi sağlanmıştır. Yeni sistem ile oluşturulan "Türkiye Vergi Dairesi" yaklaşımının tamamlanmasıyla, mükelleflerin kayıtlı olduğu vergi daireleri dışındaki vergi dairelerinden de hizmet alabilmeleri sağlanmıştır. (Siemens, 2007: 1). VEDOP III çerçevesinde 550 il ve ya ilçedeki malmüdürlükleri de sisteme bağlantılı hale gelmiş ayrıca Türkiye'deki tüm vergi kayıt ve mükellef bilgileri ikili bir yedekleme sistemi ile olağanüstü durumlara karşı korumaya alınmıştır.

Proje uyarınca GİB'nin Ankara'daki ana bilgi işlem merkezinin yanı sıra ikinci bir yedek bilgi işlem merkezi daha devreye sokulmuş ve savaşı, sel, deprem gibi olağanüstü durumlara karşı da Felaket Yönetim Merkezi kurulmuştur. Konya'da kurulan Felaket Yönetim Merkezi'nde Maliye Bakanlığı GİB'e bağlı vergi daireleri ve mal müdürlüklerinde bulunan mükellef ve vergi kayıt bilgileri dijital ortamda yedeklenmektedir. Proje ile kesintisiz ve sürekli hizmet başlığı altında vergi dairelerinin 24 saat 365 gün hizmet vermeleri sağlanmakta, İnternet Vergi Dairesi'nin gelişimine de ağırlık verilmektedir. Proje iki yılda hayata geçirilmiştir (Özbek, 2007: 63-66).

Mükelleflerin bilgi edinme, ihbarda bulunma, vergi borcunu online öğrenme ve mükelleflere borçlarını hatırlatma ve ödemeyi sağlama ile mükellefe tecil ve taksitlendirme konusunda yol gösterme gibi hizmetleri telefon aracılığıyla veren

vergi iletişim merkezi, 2007 yıl sonuna kadar kurulmuştur. Vergi Dairesi kayıtlarında yer alan tahakkuk ve tahsilata yönelik bilgiler, Mükellef Cari Hesabı adıyla tek bir hesapta toplanmaktadır. Tahsilatta etkinliğin sağlanabilmesi için risk analizlerine dayalı bir yönetim modeli kurulmuştur. Bu model aynı zamanda beyanname vermeyen mükelleflerin matrahlarının takdir edilebilmesinde ve iade sisteminin hızlı işleyebilmesinde de kullanılmaktadır (GİB Stratejik Plan, 2007: 17).

Türkiye'nin en kapsamlı e-devlet projesi olarak gösterilen VEDOP III çerçevesinde, Türkiye genelinde 448 vergi dairesi ile 585 malmüdürlüğü gelir servisi yeniden yapılandırılmış olup, vergi dairesi otomasyon uygulamaları tamamen web tabanlı yapıya dönüştürülmüştür. Projeye göre, Siemens VEDOP III çerçevesinde GİB emrinde kullanılmak üzere 13.465 PC bilgisayarın, 6.204 yazıcının dağıtım ve montajını gerçekleştirmiştir. Artırılan donanım kapasiteleri ve yeni geliştirilen uygulamalar ile GİB, mükelleflere vergi daireleri ve internet üzerinden vermekte olduğu hizmetlerin kalitesini ve hızını artırmayı hedeflemektedir.

2.4.2. VEDOP'un Amaçları

Projesinin amaçlarını genel olarak şu şekilde sıralamak mümkündür (Akdemir, 2008: 61).

- Bütün vergi dairelerinde tam otomasyon sağlanarak vergi işlemlerinin modernize edilmesi,
- Etkin ve etkili yönetim,
- Mükellefe yönelik servisler ile mükellefin gönüllü uyumunu arttırma, tüm müşterilere kaliteli hizmet sunulması,
- Merkez ve vergi daireleri arasındaki veri iletişim altyapısının en ileri teknolojilerle geliştirilmesi,
- Donanım, yazılım, teknik altyapı ve güvenlik altyapısının en ileri teknolojilerle geliştirilmesi,
- Üretim artışı ve kamu harcamalarında tasarrufun sağlanması,
- Kayıtdışı ekonomi ile mücadele ve etkin vergi denetimi için veri ambarı oluşturulması,
- Vergi beyannamelerin internet aracılığıyla verilmesi,
- Bankalar aracılığıyla banka tahsilatı,
- Diğer kurumlarla veri paylaşımı

2.4.3. VEDOP'un İş Fınskiyonları

VEDOP'un iş fonksiyonlarını kısaca şöyle sıralayabiliriz (GİB Faaliyet Raporu, 2006: 60-62);

2.4.3.1. E-beyanname

Mükelleflerin vergi dairelerine verdikleri beyanname, bildirim, gelir tablosu, bilanço ve A,B,C formları gibi formatlı ve tanımlı belgelerin internet üzerinden alınmasıdır.

2.4.3.2. E-VDO (Vergi Daireleri Otomasyonu)

Mevcut vergi dairesi uygulamalarının web tabanlı ve n-katmanlı mimariye uyarlanmasıdır. Vergi dairelerinde VEDOP ile evrak girişinden başlayarak sicil, tahakkuk, tahsilat, düzeltme, tarhiyat, takip, iade, araç tescil, muhasebe, özlük işlemleri gibi vergi dairesinin bütün işlemleri birbiri ile entegre şekilde bilgisayar ortamında yapılmakta ve uygulamada kullanılan defter, belge ve çeşitli raporlar bilgisayar yardımı ile hazırlanabilmektedir. Değişik kademelerdeki güvenlik önlemleri ile yapılan tüm işlemler izlenmekte ve vergi dairesi yöneticilerine karar destek hizmeti de verilmektedir.

Vergi dairelerinin kendi aralarında ve merkezi yönetim ile elektronik iletişiminin artması ile iş ve işlemler önemli ölçüde iyileştirilmiş, vergi dairelerinin verimlilikleri ve etkinlikleri artmıştır. Ayrıca hizmetin verilme süresi kısaltılmış, vergi dairelerinde mükellefe verilen hizmet kalitesi artırılmış ve mükelleflerin vergi dairelerinde bulunmaları gereken süreler de azaltılmıştır.

2.4.3.3. VEDOS (Vergi Denetmenleri Otomasyonu Sistemi)

Etkin denetim planlarının yapılabilmesi, eş zamanlı olarak yürütülebilmesi imkanı sağlanması, vergi denetmenleri tarafından yapılacak çalışmalarda uygulama birliğinin sağlanması ve vergi denetmenlerinin daha verimli çalışmasının sağlanması amacıyla; Rapor Okuma Komisyonu (ROK) işlemleri, Tarhiyat Öncesi Uzlaşma (TÖU) işlemleri, turne işlemleri, gelir vergisi, kurumlar vergisi, gecikme zammı/faizi, vergi zıyatı hesaplama v.b. işlemlerin elektronik ortamda yapılacak şekilde otomasyon kapsamına alınmasıdır. Bu sayede vergi denetmenleri, denetim bilgilerini buldukları konumdan bağımsız bir şekilde GİB'na aktarabileceklerdir.

2.4.3.4. Çağrı merkezi

Vergi dairelerinde, kullanıcıların yararlanabileceği Çağrı Merkezi ile Sistem Yönetimi Yazılımı (TNG) kullanılmaktadır. Merkezden gönderilen programların VEDOP uygulaması yürütölen vergi daireleri sistemlerine yüklenmesi, yerel ve uzak ağ yapısının kontrolü, bilgi işlem alt yapısı ve donanımında ortaya çıkan arızaların giderilmesi, donanım ile iletişim sisteminin sürekli ve kesintisiz çalıştırılmasının sağlanması, vergi dairelerinden gelen sorunların tek bir veri tabanına kaydedilmesi, sorunlara çözüm üretilmesi, destek hizmetlerinin yürütölməsi, şifre ve yetkilendirme işlemleri yapılmaktadır (GİB Faaliyet Raporu, 2006: 54-55).

2.4.3.5. VERİA (Veri Ambarı)

Kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması ve vergi tabanının yaygınlaştırılması olarak tanımlayabileceğimiz Veri Ambarı projesi kapsamında; beyan dışı kalmış vergisel olayların tespiti, mükellef beyanlarının doğruluğunun kontrolü ve denetim birimlerine bilgi desteği sağlamak amacıyla bilgi kaynaklarının araştırılması, tespit edilen bilgi kaynaklarından veri toplanabilmesi için faaliyetlerin yürütölməsi, bilgilerin toplanması ve analizi, vergi yönetimine karar desteği ile yapılan vergi incelemelerinde yararlanılmak üzere, iç ve dış kaynaklardan alınan bilgilerin, veri ambarına aktarılarak değerlendirilmesi, alınan çıktılarının incelenmek üzere denetim birimlerine gönderilmesi ve veri ambarındaki bilgilerin tüm denetim birimlerinin kullanımına sunulması için veri ambarı oluşturulmuştur.

2.4.3.6. EMKAS (Elektronik Muhasebe Kayıt Arşiv Sistemi)

213 sayılı Vergi Usul Kanununca Bakanlığa tanınan yetki çerçevesinde elektronik defter, kayıt ve belgelerin oluşturulması, kaydedilmesi, iletilmesi, muhafazası ve ibrazı ile defter ve belgelerin elektronik ortamda tutulması ve düzenlenmesi uygulamasıdır. Bakanlıkça belirlenen işlem hacmi, büyük kurumsal mükelleflere ait defter ve belgelerin elektronik ortamdan alınarak kağıt yerine, manyetik ortamlarda arşivlenmesini ve denetime sunulmasını ile analiz edilmesini kapsar.

2.5. MERKEZİ NÜFUS İDARESİ SİSTEMİ (MERNİS)

Türkiye'nin e-devlete geçiş sürecindeki en önemli ve en eski projelerinden biri olan Nüfus İdaresi Sistemi'nin ilk aşaması 1970'li yıllarda başlamış 30 yıl sonra tamamlanmıştır. Projenin birinci aşamasında herkese bir kimlik numarası verilerek nüfus müdürlükleri çevrimiçi olarak birbirine bağlanmıştır. Yani öncelikli hedef kurum içi ağ bağlantılarının kurulması olmuştur. Projenin ikinci aşamasında ise MERNİS veritabanının çevrimiçi olarak kamu kurumlarına açılması ve kimliklerin yenilenmesi gerçekleştirilmiştir. Projenin temel amaçları nüfus mevzuatına uygun olarak merkez ve ilçe birimlerinde nüfus işlemlerinin bilgisayar ortamında yapılması ve merkezi veritabanının oluşturulması, Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarasının verilmesi, kolay taşınabilir, taklit edilemez çağdaş nüfus kimlik kartlarının verilmesi, nüfus ve aile istatistiklerinin hızlı ve sağlıklı alınması ve kamu kuruluşlarına ve vatandaşa elektronik ortamda bilgi hizmetinin verilmesi olarak sıralanmaktadır.

Türkiye bilgisayar teknolojileri altyapısındaki eksikliklerden ve yanlış politikalardan dolayı elektronik devlet uygulamalarında oldukça geride kaldığı bilinmektedir. Fakat Türkiye nüfus idaresi alanında dünyaya da örnek teşkil edecek önemli çalışmaları 1970'li yıllarda başlatmıştır. Proje dünyada ilk e-devlet projelerinden olup ülkemizdeki ve Avrupa'daki tüm projelere de ilham olmaktadır. Proje ile bilgilerin güvenli paylaşımı, bilgilerin hızlı güncellenmesi ve vatandaşa verilen hizmetteki hızın ve verimin de artması amaçlanmaktadır.

Elektronik devlete geçiş sürecinde en önemli ve en eski proje olarak gösterilen MERNİS'in tarihçesi şu şekildedir (NVI, 2008a);

- 5 Mayıs 1972 tarih ve 1587 sayılı Nüfus Kanunu ile MERNİS projesi fikri doğdu.
- 1976 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından projelendirildi.
- 1980 yılında proje, Ortadoğu Teknik Üniversite'sine (ODTÜ) ihale edildi.
- 1982 yılında projeyi uygulama çalışmaları başladı
- 1982-1996 yılları arasında proje çalışmalarına devam edildi.
- 1996 yılında Dünya Bankası, MERNİS projesini Özelleştirme ve Sosyal Güvenlik Ağı (PIAL) kapsamına aldı ve proje fizibilite çalışması yapıldı.
- 1997 yılında yürürlüğe giren 4300 sayılı kanunla sağlanan ödeneğin kullanılması ile MERNİS projesi hız kazandı.
- MERNİS projesi yönetim şeması oluşturuldu.

- 1997 yılında Dünya bankası MERNİS projesine kaynak aktardı.
- 1997-1999 yılları arasında Genel Müdürlük ve 923 ilçe nüfus müdürlüğünün altyapısı tamamlanarak bilgisayar sistemleri kuruldu.
- Genel Müdürlük ile İlçe Nüfus Müdürlüklerinde bulunan sunucu ve kişisel bilgisayarlara İşletim Sistemleri ve Veri Tabanı Yönetim Sistemleri kuruldu.
- 997-1999 yılları arasında nüfus kayıtları bilgisayar ortamına aktarıldı.
- 1998 yılında ilçe nüfus müdürlüklerine destek vermek amacıyla Acil Destek Merkezi kuruldu.
- 1998-2000 yılları arasında MERNİS uygulama yazılımları gerçekleştirildi.
- 1997-2002 tarihleri arasında 6.500 personele bilgisayar teknolojileri konusunda eğitim verildi.
- 28.10.2000 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası tüm nüfus kayıtlarına verildi.
- Eylül 2000 tarihinde merkezi sunucu sistemi, depolama sistemi ve yedekleme sistemleri satın alınarak 16.11.2000 tarihinde hizmete açıldı.
- Kamu kurum ve kuruluşlarına ve vatandaşlara T.C. Kimlik Numarasını yaygınlaştırmak amacıyla Nüfus Bilgi Bankası kuruldu.
- 13.12.2001 tarihinde ilçe nüfus idarelerinin merkezle on-line çalışmasını sağlamak amacıyla nüfus idarelerinin iletişim alt yapısının kurulması ve on-line uygulaması ihalesi yapıldı.
- 18.03.2002 tarihinden itibaren on-line uygulama Ankara ve Kırıkkale iline bağlı ilçelerde pilot uygulama olarak başlanarak, 2002 yılı sonu itibariyle projenin bitirilmesi hedeflendi.
- Kasım 2002 sonu itibariyle MERNİS veri tabanı kurulmuş ve MERNİS sistemin on-line olarak çalışması sağlanmıştır.

2002 yılından sonra proje kapsamındaki bazı aksaklıklar ve özellikle güvenlik yazılımları da tamamlanarak tüm nüfus müdürlüklerinde MERNİS projesi hayata geçirilmiş olup birçok kamu kurumu ile veri paylaşımı da sağlanmaktadır.

2.5.1. MERNİS Projesinin Kapsamı

Geçmiş otuz yıla dayanan ve 2002 sonu itibariyle uygulamaya geçen MERNİS projesi, birçok kamu kurum ve kuruluşlarına sağladığı güvenilir bilgi desteği ile devletin iş ve işlemlerinde hızın artmasını sağlamakta ve birçok elektronik devlet projelerinin de giriş anahtarı olmaktadır. Bu kapsamda projenin devamı

niteliğinde olan Kimlik Paylaşım Sistemi Projesi ile birlikte de bilgileri kurumların kullanımına açarak güvenilir, hızlı, verimli bir hizmetin yanı sıra kırtasiyeciliğin önlenmesini de sağlamaktadır. Bu kapsamda MERNİS projesinin genel anlamıyla sağladığı hizmetler şunlardır (NVI, 2008b);

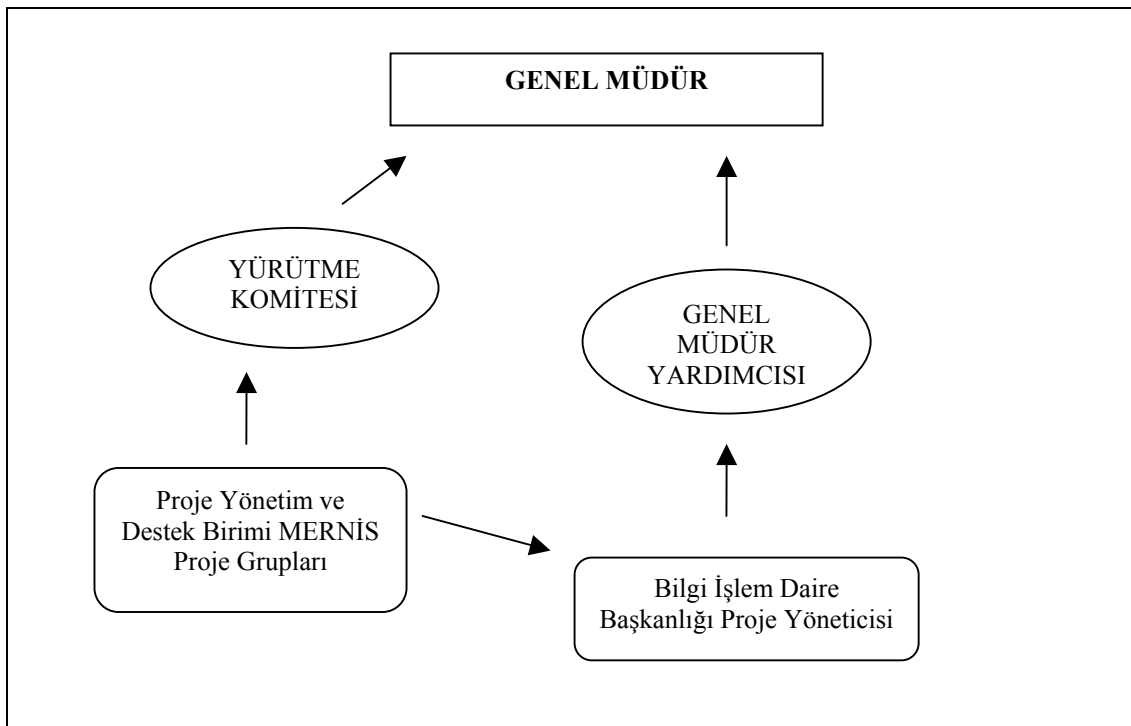
- ❖ Nüfus kayıtlarının bilgisayar ortamına aktarılarak ilçe nüfus veri tabanlarının oluşturulması ve hizmetin modernizasyonu sağlamak,
- ❖ Nüfus hizmetlerinin ilçelerde bilişim teknolojileri kullanılarak verilmesini, ilçe nüfus veri tabanlarını merkezde bütünleştirilerek merkezi nüfus veri tabanının kurulmasını gerçekleştirmek,
- ❖ Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına birer kimlik numarası verilmesini sağlamak,
- ❖ Kimlik numaraları aracılığıyla, kamu ve özel kesim bilişim projeleri arası kişi bilgileri alışverişinin, kişilerin tanımlandığı bir alt yapı üzerinde on-line yürütülmesini sağlamak,
- ❖ Nüfus istatistiklerinin bilişim teknolojileri ile daha sağlıklı elde edilmesini sağlamak,
- ❖ Kimlik bilgilerini kamu kurum ve kuruluşları ile kamu hizmeti veren kurumlarla paylaşarak hizmet akışını hızlandırmak, güvenilir hale getirmek ve vatandaşlarımızın hizmetlerini kolay, hızlı ve güvenilir olarak almasını sağlamak,
- ❖ Bürokrasiyi azaltıcı, devletle vatandaşı yakınlaştıracı bir hizmet güvenliği sağlamaktır.

İçişleri Bakanlığı'na bağlı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nce yürütülen MERNİS projesinin uygulanmasına dönük Dünya Bankası, Özelleştirme ve Sosyal Güvenlik Ağı (PİAL) kapsamında 5,5 milyon dolar kredi aktarmıştır. Aktarılan bu kaynağın 3,5 milyon doları kullanılarak, ilçelerin bilgisayar donanımlarının bir kısmı satın alınmış olup, Sistem Mühendisliği ihalesi yapılmıştır. Bu kredi ile birlikte tüm e-devlet projelerinde yaşanan en büyük sorun olan başlangıç maliyetinin yüksekliği sorunu, önemli ölçüde çözülmüştür.

2.5.1.1. MERNİS projesinin yönetim şeması

Proje sorumluluğu Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Bilgi İşlem Daire Başkanlığınca yürütülmekte olup, Genel Müdürün başkanlığında yürütme komitesi oluşturulmuştur. Ayrıca Bilgi İşlem Daire Başkanlığının

koordinasyonunda projenin her aşaması için teknik destek birimleri oluşturularak, projenin sağlıklı ve hızlı yürütülmesi sağlanmaktadır.



Şekil 2.7. MERNİS Projesi Yönetim Şeması

2.5.1.2. MERNİS proje aşamaları

Birçok e-devlet projesine de teknik destek veren ve dünyanın en eski e-devlet projelerinden olan MERNİS projesinin aşamaları şu şekilde sıralanabilir (NVİ, 2008c);

a) İlçe Bilgisayarlarının Kurulması: Dünya Bankasınca hazırlanan olurluluk çalışmasına göre 923 ilçe nüfus idaresinin bilgisayar altyapıları 1998 yılında tamamlanmış, daha sonra yapılan ihale ile satın alınan ilçe bilgisayar sistemleri ilçelere kurularak uygulamaya geçilmiştir.

b) Merkez/İlçe Personel Eğitimi: Kurulma işlemlerine paralel olarak ilçelerde kurulan bilgisayarları kullanılacak olan nüfus personeline bilgisayar eğitimine başlanmıştır. 923 ilçedeki personel merkezde yoğun bir eğitime tabi tutularak bilgisayar kullanır duruma getirilmiştir. Genel Müdürlükçe oluşturulan 5 bilgisayar laboratuvarında 280 dönemde 6500 personele (farklı konularda bir personele birden fazla eğitim) eğitim verilmiştir. Halen bu eğitimlere devam edilmektedir.

c) Veri Girişi Çalışmaları: Eğitimin tamamlanmasını takiben mevcut nüfus personeli ile hazırlanan veri giriş programı kullanarak, nüfus bilgilerinin bilgisayara

aktarma çalışmalarına 1998 yılında başlanmıştır. Yoğun bir çalışmadan sonra 122.145.860 kaydın girilmesi 1999 yılı sonu itibariyle tamamlanmıştır.

d) Sistem Mühendisliği Çalışmaları: MERNİS projesinde merkez ve ilçelerde kullanılacak olan yazılımın gerçekleştirilmesi çalışmaları 1998 yılı içinde ihale edilmiştir. Yapılan ihale ile yüklenici firma yazılımı 2000 yılı içinde tamamlamış, hazırlanan yazılımlar merkez ve 8 ilçede pilot uygulamaya tabi tutulmuştur. Yapılan değerlendirme sonucunda, yazılımın kullanılmasının uygun olduğuna karar verilmiştir. Yazılım konusunda 923 ilçe personeli merkezde kullanıcı eğitimine tabi tutulmuş, eğitimi takiben yazılım ilçe bilgisayarlarına yüklenmiştir. 2000 yılı ortalarından itibaren ilçelerde uygulama çalışmalarına başlanmıştır. Halen tüm Nüfus Müdürlüklerinde bu yazılım başarı ile uygulanmaktadır.

e) Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarasının Verilmesi: İsim benzerliğinden ortaya çıkan sorunların ortadan kaldırılması, kimlik tespitinin hızlı bir şekilde yapılması, kişinin doğumundan itibaren tüm işlemlerinin ortak numara ile yürütülmesi, kamu kuruluşları arasında bilgi alışverişinin kolaylaştırılması, vatandaşa daha hızlı hizmet verilmesinin sağlanması amaçlarıyla 28.10.2000 tarihinde her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşa tek bir Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, bilgi içermeyen 11 haneli bir sayıdan oluşmaktadır. Kimlik numarasının doğruluğunun sağlanması amacıyla son iki rakam sağlama alanı olarak kullanılmaktadır. Bugüne kadar 560 kamu kurum ve kuruluşuna kendi sistemlerinde kayıtlı kişilere ait Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numaraları transfer edilmiştir. Vatandaşların kimlik numaralarını kolayca öğrenebilmeleri amacıyla, Genel Müdürlüğümüz İnternet sitesinde kimlik numarası öğrenme modülü bulunmaktadır.

f) Tanıtım Faaliyetleri: MERNİS Projesinin uygulanmaya geçmesi ile beraber projenin vatandaşlara ve kamu kuruluşlarına tanıtımı büyük önem kazanmıştır. Bu kapsamda gerek yazılı basında gerekse görsel medyada gerekli tanıtım programları yapılmış ve uygulamanın getireceği yararlar kamuoyuna anlatılmıştır. Genel Müdürlüğün tanıtılması ve yapılan faaliyetlerin anlatılması ve Türkiye Cumhuriyeti Kimlik numarasının kolayca öğrenilebilmesi amacıyla www.nvi.gov.tr adıyla bir internet sitesi faaliyete geçirilmiştir. Kamuoyundan gelen talepler ve ihtiyaçlar doğrultusunda web sitesi sürekli olarak geliştirilmektedir.

g) Kamu Kuruluşları ile İlişkiler: MERNİS Projesinin en önemli amaçlarından biriside merkezde oluşturulan veri tabanından kamu kuruluşlarına bilgi verilmesini

amaçlayan Kimlik Paylaşım Sisteminin uygulamaya konulmasıdır. Bu kapsamda merkezde veri tabanı oluşturulmuştur.

h) Kimlik Paylaşım Sistemi: MERNİS Projesinde oluşturulan merkezi veri tabanının kamu kurum ve kuruluşlarının paylaşımına açılması amacıyla gerekli çalışmalara başlanmıştır. İlk aşamada kamu kurum ve kuruluşlarının bu sistemle ilgili görüş ve talepleri alınarak değerlendirme çalışmaları yapılmıştır. Bildirilen görüşler doğrultusunda ihale çalışmalarına başlanmış ve 09.06.2004 tarihinde ihalesi yapılmıştır.

i) Kaynaklar ve Altyapı: Genel Müdürlük projenin en etkin şekilde sağlıklı yürütülmesi amacıyla bir yönetim şeması oluşturmuştur. MERNİS Projesinin yönetim şemasında, en üste, idari ve projenin genel işleyişi konularında Genel Müdür'e yardım etmesi amacıyla yürütme komitesi oluşturulmuştur. Teknik düzeyde, MERNİS'le ilgili tüm birimlerin organizasyonu, koordinasyonu ve işbirliğinin temin etmesi maksadıyla Teknik Komite kurulmuştur. Böylece Genel Müdürlük merkez ve taşra teşkilatında görev yapan yaklaşık 5000 personelin projede etkin şekilde görev yapması sağlanmıştır.

j) Sistem Yapısı: Teknik açıdan sistem iki bölüme ayrılmıştır. Birincisi, önceden belirlenen işleri, MERNİS fonksiyonlarını destekleyecek ve/veya ağ işlemlerini kontrol edecek şekilde yürüten yerel alan ağı bilgisayarlarını ve iletişim donanımını içeren donanım altyapısıdır. Halen 923 ilçede Windows NT tabanlı bir sunucu ile Windows95-Windows98/XP tabanlı sistemci bilgisayar sistemleri bir yerel ağ üzerinde çalışmaktadır. Merkezde ise Genel Müdürlük her biri 12 işlemci ve 32 GB ana belleğe sahip 2 adet IBM S80 sisteminden oluşan büyük boy bir sunucu sistemi bulunmaktadır. Bu sistemde 3 TB kapasiteli harici disk sistemi bulunmaktadır.

MERNİS iletişim altyapısı Türkiye genelinde hiyerarşik yapıda oluşturulmuştur. Sistem ilçeleri ve merkezi kapsayacak bir geniş alan ağı (WAN) üzerinde çalışmaktadır. Bu yapıda bir il içinde yer alan tüm ilçeler il merkezine FR aboneli olarak bağlanmaktadır. Toplama noktası olarak anılan bu merkezler Genel Müdürlükteki *server frame relay* ağı üzerinden bağlıdır. Merkez ile bağlantılı merkez ilçe bağlantısı yıldız topolojisi üzerinden gerçekleştirilmektedir.

2.5.2. Diğer Kamu Kuruluşları ile MERNİS'in İlişkisi ve Toplumsal Dönüşüme Olan Katkısı

1587 Sayılı Nüfus Kanununa 3080 Sayılı Kanunla eklenen ek-4 madde ile "İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Merkezde Nüfus İdare Sisteminin uygulanmasına geçilen yerlerden başlamak üzere, Türk vatandaşlarına nüfus kütüklerinde bilgi alışverişini kolaylaştırmak ve kamu kuruluşlarında tutulan kayıtlar arasında bağ oluşturmaya esas olacak bir numara sistemi geliştirmiştir. *“Bu numara bütün kamu kurum ve kuruluşlarının kayıtlarında esas alınır”* hükmü getirilmiştir (Nüfus Kanunu, 2006). Bu hüküm çerçevesinde kamu kurumları arasında kimlik numarası kullanımı ile ilgili koordinasyon İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nce sağlanmaktadır.

Daha öncede belirtildiği üzere MERNİS projesi diğer e-devlet projeleri için bir iskelet görevi görmekte olup, geliştirilen nüfus idare sistemi ile tüm kurumlara önemli faydalar yaratmaktadır. Toplumsal dönüşüme olan katkılarına baktığımızda üç farklı yönden değerlendirilebilmektedir (Eroğlu, 2006: 90-92);

2.5.2.1. Nüfus idareleri yönünden

Birinci yenilik olarak; on-line sisteminin devreye girmesi ile nüfus olayları kişinin kayıtlı olduğu ilçe müdürlüğü yerine kişinin ikamet ettiği ilçe müdürlüğünden yapılabilmektedir. Böylece posta ve kırtasiye işlemleri tamamen kalkmış durumdadır. İkinci yenilik olarak; Merkezi Veri Tabanının kurulması ile beraber nüfus ve hayat istatistiklerinin alınması en son güncellenmiş haliyle birlikte anında alınabilmekte ve ilgili kurumlara gönderilmektedir. Üçüncü yenilik olarak; nüfus işlemlerinde yapılması gereken hukuki denetimler bilgisayar ortamında otomatik olarak yapılmakta ve bilgi tutarsızlıkları önlenmektedir. Ayrıca yapılan tüm işlemler anında merkezden izlenebilmekte ve hatalı işlemler konusunda ilçelere uyarı yapılmaktadır.

2.5.2.2. Vatandaş yönünden

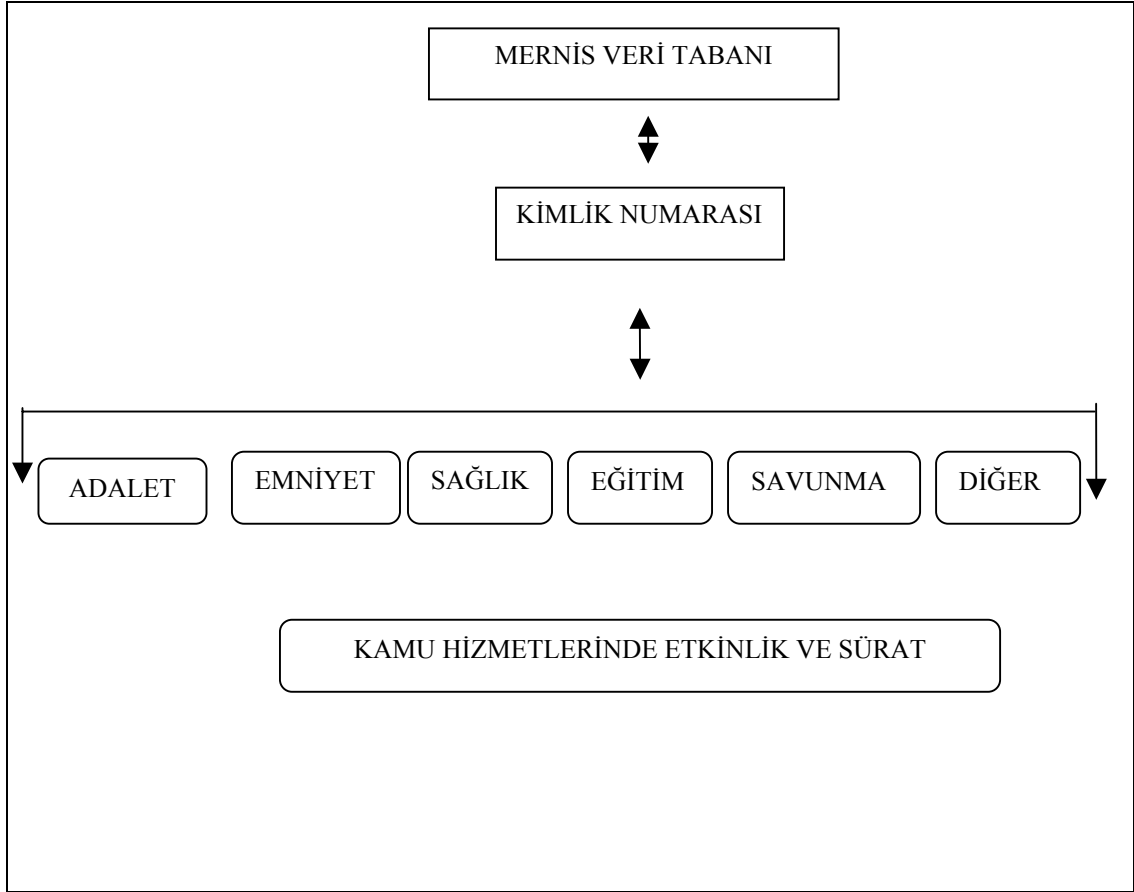
Birinci yenilik olarak; tüm nüfus işlemlerinin elektronik ortamda gerçekleştirilmesinden dolayı zaman kaybı minimize edilmiş olup, üretilen dokümanlardaki bilgi hatası sıfırlanmıştır. İkinci yenilik olarak; nüfus kayıt örnekleri ve nüfus cüzdanlarını, anında, ikamet ettiği ilçe nüfus idaresinden alabilmektedir. Daha önce elle yazılan nüfus cüzdanları bilgisayardan yazdırılmakta ve elle yapılan

hatalar önlenmiş bulunmaktadır. Üçüncü yenilik olarak; Kimlik Paylaşım Sisteminin devreye girmesi ile birlikte vatandaşın kamu kuruluşlarındaki işlemleri ayrıca belge istenmeden otomatik olarak gerçekleşecektir.

2.5.2.3. Kamu kuruluşları yönünden

Kamu kuruluşları, vatandaşlarla ilgili işlemlerini en kısa zamanda ve etkili şekilde gerçekleştirebileceklerdir. Kamu kuruluşlarının Kimlik Paylaşım Sistemini kullanmaları sonucunda elde edecekleri faydalar, bölüm sonunda tasarruf başlığı altında ayrıca irdelenecektir. İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülen ve birçok ülkeye de örnek teşkil eden MERNİS projesinden, e-devlet ana kapısı projesinin daha aktif ve yaygın kullanılması neticesinde istenilen verim alınabilecektir. Proje ile birlikte, ekonomik ve mali yönden güvenliğe, askerlik hizmetlerinden eğitim ve sağlığa kadar geniş bir çalışma alanında faydalanacak ve önemli tasarruflar elde edilecektir. Ayrıca MERNİS projesinin sosyal-hukuk devleti olma ve Avrupa Birliği müktesebatına uyum sürecinde de demokrasinin gelişmesi ve oturmasında ciddi kolaylıklar sağladığı görülmektedir. Seçme ve seçilme yaşına gelen vatandaşların listesini çıkarmada en doğru verilerin oluşturulmasında ve davaların mahkeme sürecinde kimlik tespiti yapılmasında, veraset davalarında aile kayıt örneklerinin çıkartılmasında MERNİS ile zaman yönünden ciddi tasarruflar ve kolaylıklar sağlanmaktadır.

MERNİS projesi veritabanı sayesinde diğer kurumlarla olan ilişki aşağıdaki şekilde daha net görülebilmektedir;



Şekil 2.8. MERNİS Veritabanının Diğer Kurumlarla İlişkisi

Türkiye Cumhuriyeti kimlik numaralarının nüfus kayıtlarına verilme işlemleri, 28.10.2000 tarihi itibari ile tamamlanmıştır. Kimlik numaralarının öğrenilmesi aşağıdaki yöntemlerle mümkün olmaktadır:

- ✓ İnternet ile <http://tckimlik.nvi.gov.tr> adresinden öğrenilebilir.
- ✓ Nüfus cüzdanları ile (halen kullanılmakta olan nüfus cüzdanları geçerlidir. Nüfus cüzdanlarının değiştirilme zorunluluğu bulunmamaktadır.)
- ✓ Herhangi bir nedenle nüfus cüzdanı değiştirilmesi veya ilk defa nüfus cüzdanı alınması söz konusu olduğunda düzenlenen nüfus cüzdanında Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası yer almaktadır.
- ✓ Nüfus kayıt örneği ile vatandaşların nüfus müdürlüklerinden nüfus kayıt örneği talep etmeleri durumunda çıkartılan nüfus kayıt örneklerinde Türkiye Cumhuriyeti kimlik numaraları yer almaktadır.

28.10.2000 tarihinden sonra verilen nüfus cüzdanlarında Türkiye Cumhuriyeti Kimlik numaraları yer almaktadır.

- ❖ Nüfus Kayıt Örneği aracılığı ile: 15.000.000,

NÜFUS KAYIT ÖRNEĞİ				İL	İLÇESİ	MAHALLESİ / KÖYÜ			
				ANKARA	EVREN	ÇATALPINAR KÖYÜ			
SIRA	BSN	C.	YAKINLIK	T.C.NO	ADI	SOYADI	BABA ADI	ANA ADI	DOĞUM YERİ VE TARİHİ
1	14	E	Kendisi	11445166172	ÖMERÖLFAHUK	ÖMERÖLÖĞLU	MUSTAFA	DENE	SERİFLİKÖÇHİSAR 01/12/1957
2	21	K	Eşi	11407180756	MURÖVRET	ÖMERÖLÖĞLU	MUSTAFA	RAİYE	SERİFLİKÖÇHİSAR 01/02/1954
					RAİYE	ÖMERÖLÖĞLU	ÖMERÖLFAHUK	MURÖVRET	SERİFLİKÖÇHİSAR 01/03/1975
4	26	E	Oğlu	11450167192	TANER	ÖMERÖLÖĞLU	ÖMERÖLFAHUK	MURÖVRET	SERİFLİKÖÇHİSAR 01/01/1982
5	29	E	Oğlu	11449197320	KADİR	ÖMERÖLÖĞLU	ÖMERÖLFAHUK	MURÖVRET	SERİFLİKÖÇHİSAR 28/04/1984
KİŞİLERİN ÖLÇELERİ									
BSN	ADI	DÜŞÜNCELER							
14	ÖMERÖLFAHUK	KAYIT YASAMA: Kişi 2000 yılında 1924 (EVREN), 72 (SERİFLİ KÖYÜ), 76.3 İlçe, ÇİLT, HANE, Nanesine Gelmiştir.							
14	ÖMERÖLFAHUK	NAKİL KARŞILIKININ ÖZÜNCESİ:							

Şekil 2.9. Nüfus Kayıt Örneği

- ❖ İnternet Aracılığı ile: 10.000.000
- ❖ Kamu Kurum ve Kuruluşları aracılığı ile: 21.000.000

Toplam 58.000.000 kişi T.C. kimlik numarasını öğrenmiştir.

2.5.3. MERNİS Projesinin Hedefleri, Amaçları ve Getireceği Yenilikleri

MERNİS projesi, kapsamı ve etkilediği kesimler dikkate alındığında Türkiye'nin en büyük bilişim projesidir. Projenin ilk başlangıcından itibaren 2002 yılında uygulamaya geçmesi arasında uzun bir süre bulunmaktadır. MERNİS Projesi kişi bilgileri bazında, e-devlet çalışmalarının temelini teşkil etmektedir. Bu nedenle kişi bilgileri tutulan tüm kamu ve özel kuruluşlarla direk ilişkisi vardır. Birçok ülkeye ve kurumada örnek olan bu projenin hedefleri, amaçları ve getireceği yenilikler şu şekildedir (Eroğlu, 2006: 89);

2.5.3.1. MERNİS projesinin amaçları

Projenin amaçları aşağıdaki şekildedir;

- Nüfus mevzuatına uygun olarak merkez ve ilçe birimlerinde nüfus işlemlerinin bilgisayar ortamında yapılması ve merkezi veritabanının oluşturulması,
- Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarasının verilmesi,
- Kolay taşınabilir ve kolay taklit edilemez çağdaş nüfus kimlik kartlarının verilmesi,

- Nüfus ve aile istatistiklerinin hızlı ve sağlıklı alınması,
- Kamu kuruluşlarına ve vatandaşa elektronik ortamda bilgi hizmetinin verilmesidir.

2.5.3.2. MERNİS projesinin hedefleri

Projenin sonunda hedeflenenler şu şekildedir;

1. Nüfus kütükleri üzerinde tam bir denetim kurmak ve nüfus kütüklerini güvenilir belgeler haline getirerek hizmette sürat ve verimlilik sağlamak.
2. Merkezde bir bilgi bankası oluşturmak ve bu yoldan nüfus kütüklerindeki bilgileri kamu hizmetleri açısından değerlendirmek.
3. Nüfus kütüklerindeki bilgileri istatistik verileri olarak değerlendirerek, nüfus ve aile istatistiklerini elde etmek.
4. Her vatandaşa bir Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası vermek suretiyle isim benzerliğinden dolayı ortaya çıkan aksaklıkları gidermek ve kamu kuruluşları arasındaki bilgi alışverişini hızlandırmak.
5. Mevcut nüfus cüzdanlarını dünya standartlarına uygun olarak kart şeklinde nüfus cüzdanlarına dönüştürmektir.

2.5.3.3. MERNİS projesinin getireceği yenilikler

MERNİS projesinin özellikle toplumsal dönüşüme getireceği yeniliklerden, nüfus idareleri ve vatandaşlara verilen hizmetler yönünden neler olduğu yukarıda incelenmiştir. Nüfus idareleri ve vatandaşların dışında birçok kamu kurum ve kuruluşlara ve onların sunmuş olduğu hizmetlere de önemli katkılar sunarak yenilikler yaratmaktadır.

a) Nüfus İdaresi Yönünden: MERNİS projesinin nüfus idaresine getirdiği en önemli yenilik Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'dir. Kişilerin yerleşim yerlerine göre nüfus bilgilerinin güncel olarak tutulduğu, nüfus hareketlerinin her an izlenebildiği, MERNİS kayıtlarındaki TC Kimlik Numarasına göre kişiler ile ikamet adreslerinin eşleştirildiği bir kayıt sistemidir. Bu sistemin diğer nüfus sayımlarından farkı; bu sistemin bir nüfus sayımı değil, devamlı yapılacak güncellemeler ile yaşatılan modern bir veritabanı olmasıdır. Daha önce 10 yılda bir sokağa çıkma yasağı ile uygulanan nüfus sayımları artık yapılmamaktadır. Ayrıca bu sistemde TC

kimlik numaralarına göre kayıt yapılacağından mükerrer kayıt ya da kayıt olamama gibi riskler yoktur.

Adrese dayalı nüfus kayıt sisteminin gerek nüfus idaresine gerekse de ekonomiye ve vatandaşlara önemli faydaları olmuştur. Öncelikle Adres standardı getirileceği için adres karmaşası sona erecek ve belediye, posta, telefon, elektrik ve benzeri gibi hizmetlerin yürütülmesi kolaylaşacak, bu sistem ilgili kamu kurumlarının da paylaşımına açılacağından kamuda zaman ve kaynak tasarrufu sağlanmaktadır. Daha önce 10 yılda bir gerçekleşen nüfus sayımlarından farklı olarak sistem her an güncel kalacağından, nüfusa bağlı olarak yapılan idari işlemlerin yürütülmesinde sağlıklı, güncel ve net bilgi elde edilmektedir. Vatandaşların farklı kurumlardan aldığı bir çok kayıt hizmeti, bu sistemin hayata geçmesi ile tek bir yerden alınabilecek ve bürokratik işlemler azalır ve bürokrasinin yarattığı tüm işlem maliyetleri ortadan kalkar. Sistem ile en küçük yerleşim biriminde yaşayan nüfusun bile cinsiyet, yaş ve eğitim durumu her an bilinebilecek, bu sayede sağlık, eğitim, konut, ulaşım ve sosyal hizmetlerin planlanmasında güncel bilgiye sahip olunabilir (TUİK, 2009). Yerleşim yeri bazında nüfusun büyüklüğü, yaş ve cinsiyet, doğum, ölüm, evlenme, boşanma, göç, okullaşma ve benzeri gibi nüfusun niteliklerine ilişkin temel istatistikler daha kısa zaman aralıklarında istatistik üretmeye imkan verecektir.

b) Askerlik Yönünden: Askerlik çağına gelen kişilerin listeleri, sağlıklı ve hızlı bir şekilde MERNİS veri tabanından alınarak askere alma ve asker kaçaklarının takibi kolaylaşabilecektir. Ayrıca, yaş gruplarına göre erkek nüfus bilgilerini MERNİS veri tabanından elde ederek, ileriki yıllardaki asker ihtiyacını daha doğru planlayabileceklerdir.

c) Sağlık Yönünden: Her vatandaş için sağlık kuruluşlarında açılan dosyalar, Türkiye Cumhuriyeti Kimlik numarası esasına göre açılacağından, kişinin birden fazla sağlık dosyası olmayacak ve sağlık bilgilerinin birleştirilmesi kolaylaşabilecektir.

d) Eğitim Yönünden: Eğitim ile ilgili bayan-erkek her türlü istatistiki bilgiler alınabileceğinden, eğitimle ilgili planlamalar ve politikalar daha sağlıklı bir biçimde belirlenebilecektir.

e) Sosyal Güvenlik Yönünden: Vatandaş, Emekli Sandığı, SSK veya Bağ-kur'lu olduğunda, tek numara taşıyacağından, bunların takibi ve birbirlerine geçişlerinde hizmetlerinin birleştirilmesi kolaylaştırılacaktır. Sosyal Güvenlik Kurumları MERNİS veri tabanına bağlanarak, elektronik ortamda kişiye ilişkin bilgileri hızlı ve sağlıklı alabilecek, kişilere ilişkin bilgi eksikliğinden dolayı vatandaşın mağduriyeti önlenebilecek, kurumlar arası yazışmalar azalabilecektir.

f) Adalet Yönünden: Davaların mahkemelerde görülmesi sırasında yapılan kimlik tespitleri MERNİS veri tabanından alınabilecek, böylelikle davaların daha hızlı bir şekilde görülmesi sağlanabilecektir.

2.6. TAPU VE KADASTRO BİLGİ SİSTEMİ PROJESİ (TAKBİS)

Tapu ve kadastro toprak - insan ilişkilerini modellendiren bir bilgi sistemi olarak tanımlanmaktadır. Tapu kadastro çalışmaları, karayolu, baraj, sulama, toplulaştırma, ulaşım, tarım gibi toprakla ilişkili birçok mühendislik projelerinin ve yatırımların alt yapısını oluşturmaktadır. Bir başka ifade ile mülkiyet ve harita bilgileri olmadan bu yatırımların hiçbirisi yapılamaz. Bütün bu çalışmaların devlet eliyle tamamlanmasının mümkün olmadığı görülmüştür. Bu nedenle 2003 sonrası dönemde ülke kadastroğunu tamamlamak için özel sektör hizmetinden yararlanmak temel bir politika değişikliği olarak ele alınmıştır.

Avrupa Birliği'ne girme sürecinde en önemli hususların başında tarım, kırsal kalkınma, tarım arazilerinin ve çevrenin korunması, işleyen bir çiftçi kayıt sisteminin oluşturulması gelmektedir. Bu çalışmaların yapılabilmesi bilgi sistemlerine uygun olarak üretilmiş tapu ve kadastro kayıtları ile mümkün olabilmektedir. Türkiye'de kadastro (taşınmaz malların mülkiyetini belirleme) çalışmaları Cumhuriyetin kurulması ile başlayarak günümüze kadar devam etmiştir.

Ülke genelinde kadastro çalışmalarının tamamlanması ile; (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2009: 3-4).

- ✓ Mülkiyet belirlenmesi ve ihtilafların giderilmesi
- ✓ Devlete ve vatandaşa ait gayrimenkul envanterlerinin elde edilmesi
- ✓ Vergi kayıplarının önlenmesi
- ✓ Düzenli kentleşmenin sağlanması
- ✓ Yatırım ortamının iyileştirilmesi
- ✓ AB sürecinde işleyen bir arazi kayıt sisteminin oluşturulması

- ✓ E-Devlet Mekansal Bilgi Sistemleri altlığının oluşturulması saptanmaktadır.

2.6.1. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün Görevleri

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü; ülkemizin tesis kadastrounu yaparak, hazinenin sorumluluğu altındaki tapu sicilini oluşturmakta, taşınmaz mallarla ilgili her türlü alım, satım ve tescil işlemlerini yürütmektedir. Kadastro çalışmalarına 1925 yılında başlanılmış olup, bu çalışmalar halen 22 Bölge Müdürlüğü, 1004 Tapu Sicil Müdürlüğü ve 325 Kadastro Müdürlüğünde, yaklaşık 17.000 personel ile sürdürülmekte ve yılda yaklaşık 15 milyon vatandaşımıza hizmet verilmektedir (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2009: 3-4)

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün görevleri;

- ✓ Yasalarla belirlenmiş olan taşınmaz mallarla ilgili akitler ve her türlü tescil işlemini yapmak,
- ✓ Tapu sicillerinin düzenlenmesi için temel prensipleri tespit etmek,
- ✓ Tesis kadastroyu yaparak, taşınmazların hukuki ve teknik durumlarını belirlemek ve bunları güncel tutmaktır.

2.6.2. Tapu Kadastro Bilgi Sistemi (TAKBİS)

Ülke genelinde, üretime katılmamış alanların belirlenmesi, kamu ve hazine taşınmazlarının envanterinin çıkartılması, kentsel alan ve arazi düzenlenmesi, arsa ve arazi kullanımının denetlenmesi, toprağa bağlı kredi piyasasının geliştirilmesi, toprağa bağlı ihtilafların araştırılması, rasyonel yatırım planlamalarının yapılması, adil vergilendirme, vergi kaybının önlenmesi, taşınmaz işlemlerinden kaynaklanan devlet gelirlerinin artırılması, adil ve hızlı kamulaştırma yapılabilmesi, gecekonduların sorununun çözümü, mera-yaylak-kışlaklarının korunması ve uygun kullanımı, turizm planlaması, kıyı kullanımı, mülki ve idari sınırların belirlenmesi konularında uygun çözümler bulunması Arazi Bilgi Sistemleri ile mümkündür (Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, 2009: 2).

Arazi Bilgi Sistemi projelerinin başarıya ulaşabilmesi için, tapu sicil ve kadastro bilgilerinin yeterli kapsam ve doğrulukta derlenmesi, değerlendirilmesi, uluslararası ve ulusal standartlarda oluşturulması ve ileri teknolojinin sağladığı imkanlarla donatılmış bilgi sistemi üzerinde kullanıma sunulması zorunluluğu vardır. Tapu ve Kadastro Bilgi Sistem (TAKBİS), böyle bir zorunluluk ve çok yönlü

ihyaıtaçtan dolayı ortaya çıkmıştır. Bu proje ile ülke genelinde Tapu ve Kadastro Bilgi Sisteminin oluşturulması hedeflenmiştir (Mataracı ve İlker, 2002: 541).

Toplum hayatını sosyal ve ekonomik anlamda doğrudan etkileyen taşınmaz mal envanterinin yönetiminde karşılaşılan olumsuzlukların giderilmesi ve ülke kaynaklarının yerinde kullanılmasının temini için, altlık niteliğindeki mülkiyet bilgilerinin önemi giderek artmakta, bu bilgilerin doğru ve güncel olarak üretilmesi gerekmektedir. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, bu görevin bilinciyle, uzun yıllara dayanan araştırma sonuçlarını değerlendirmiş ve sahip olduğu deneyime binaen TAKBİS projesinin hayata geçirilmesine karar vermiştir.

2.6.2.1. TAKBİS'in tanımı

TAKBİS (Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, 2009: 4);

- ✓ Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün tapu ve kadastro tekniği ile ilgili işlemlerini standartlaştırarak Tapu Sicil ve Kadastro Müdürlüklerinde (şeflikler dahil) yürütülen işlemlerin mevzuata uygun bir şekilde ve bilgisayar ortamında yürütülmesini sağlayan;
- ✓ Geliştirilen uygulama yazılımlarına dahil edilen kontrol ve uyarı mekanizmaları ile memurun yaptığı işlemlerle ilgili riskini minimize eden veya ortadan kaldıran;
- ✓ İlgili memura ekranı üzerinden yaptığı işlemlerle ilgili en son mevzuat desteği sağlayan, yapılan işlemlerle ilgili açıklayıcı bilgi sağlayarak kendi ekranı üzerinden bilgisayar destekli eğitim imkanı getiren,
- ✓ üretilen verilerin Genel Müdürlükte kurulacak sisteme akmasıyla entegre bir yapı oluşturan, mevzuat değerikliği yapılması halinde vatandaşın satış benzeri işlemleri Türkiye'nin herhangi bir yerinden yapabilmesini sağlayan;
- ✓ Müdürlüklerin ve müdürlük personelinin performansının st hiyerarşi tarafından izlenebilmesini sağlayan,
- ✓ Memur inisiyatifini ortadan kaldırarak işlemlerin yasal mevzuata uygunluğunu, vatandaşa en kısa sürede ve doğru sonuç sağlayarak, devletle vatandaş arasında zaman içinde yıpranan güven duygusunu geliştiren,
- ✓ Merkezde oluşan bilgileri kullanarak Bölge Müdürlükleri ve Genel Müdürlük merkez birimleri için Karar Destek fonksiyonları ve raporları üreten,
- ✓ Herhangi bir kamu kuruluşu için taşınmaz ile ilgili stratejik konularda anlık istatistiksel sonuçlar üreten,

- ✓ Milli Güvenlik açısından gereken yabancı mülkiyetindeki taşınmazlar ve yabancıların hangi yörelerde taşınmaz hareketinde buldukları, yoğunlaştıkları hususu merkezden ve kolaylıkla izlenebilen,
- ✓ Tarım bilgi sistemine ve Doğrudan Gelir Desteğine esas Çiftçi Kayıt Sistemine doğru ve güncel bilgi altlığı oluşturan,
- ✓ Mali suç araştırmaları ve mal varlığı sorgulamalarını tek bir merkezden yaparak, mali suçlarla ilgili sorgulamaları en kısa sürede sonuçlandırılarak, rüşvet ve yolsuzlukla mücadelede devletin etkin denetimini sağlayan,
- ✓ Geliştirilen Vatandaş Bilgi Sistemi (TAPUNET) uygulamasıyla şeffaf devlet anlayışını, 58. Cumhuriyet Hükümetinin Acil Eylem Planında yer alan Vatandaşın Bilgi Edinmesine yönelik hassasiyetini de karşılayacak şekilde, vatandaşın kendi tasarrufundaki taşınmazlarla ilgili güncel bilgilere erişimini mümkün kılan,
- ✓ Vatandaşın kendi evinden, işyerinden veya internet cafelerden sahip olduğu taşınmazla ilgili en son bilgileri görmelerini, başvuru öncesinde tapu ve kadastro işlemleri ile ilgili bilgi ve belge edinmelerini sağlayan ve tüm bu işlemleri Coğrafi Bilgi Sistemi/Arazi Bilgi Sistemi mantığında gerçekleştiren entegre bir bilgi sistemidir.

2.6.2.2. TAKBİS'i oluşturan unsurlar

Ülkemizde e-devletin en büyük projelerinden biri olan TAKBİS projesini oluşturan en önemli unsurlar, şüphesiz teknolojik altyapı ile birlikte eğitilmiş personel olacaktır. Güçlü yazılım ve donanım altyapısıyla, projenin uygulandığı tüm merkezlere en güncel ve doğru verileri aktarmak TAKBİS'in en önemli hedeflerindedir. Proje hedeflerine ulaşmada ve istenilen verimliliği elde etmede, bu unsurların hayati önemi vardır. Mevcut çalışanlara gerekli eğitimleri vermek ve teknolojik altyapıyı istenilen düzeye getirmek için proje ihalesini kazanan HAVELSAN ile gerekli anlaşmalar yapılmış olup bu çalışmalar devam etmektedir.



Şekil 2.10. TAKBİS'i Oluşturan Unsurlar

2.6.2.3. TAKBİS projesinin amaçları ve hedefleri

TAKBİS projesinin amaçları (Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, 2009: 5);

- ❖ Arazi ve araziye ilişkin her türlü faaliyetler ve karar verici mekanizmalar için gerekli olan, mevcut durumu yansıtan geçerli ve güvenilir arazi bilgilerinin sağlanması, tapu kayıtları ve haritaların güncelleştirilmesi, tüm bilgilerin bilgisayar ortamına aktarılması, bilgilerin güncel olarak bilgisayar ortamında tutulması ve bunların bilgi sistemleri teknolojisi kapsamında yeniden değerlendirilmesi ve kullanıma sunulması,
- ❖ Tapu ve kadastro çalışmalarının ve bilgilerinin çok amaçlı bir arazi bilgi sistemine dönüştürülmesi, bu bilgilerin güvenli ortamda tutulması ve güvenli bir şekilde erişiminin sağlanması,
- ❖ TKGM hizmetlerinin daha sağlıklı, süratli, güvenilir ve etkin bir şekilde planlanması, yönetilmesi ve faaliyete geçirilmesi,
- ❖ Diğer kurum ve kuruluşlara vermekte olduğu verilerin herhangi bir mükerrerliğe sebep vermeyecek şekilde üretilmesi ve güncel, güvenilir mülkiyet verilerinin yaygın bir şekilde kullanımının sağlanması,
- ❖ Tapu Sicil ve Kadastro Müdürlüklerinin çalışma yapısının gözden geçirilmesi, iş analizinin yapılarak uygulamada standart sağlanması, veri girişi ve entegrasyonunu takiben tapu ve kadastro ile ilgili her tür işin

bilgisayar ortamında yapılması, her kademedeki personelin rahatlıkla kullanabileceği uygulamalar geliştirilmesidir.

TAKBİS projesi ile ülke genelinde tapu ve kadastro bilgi sisteminin oluşturulması hedeflenmiş, bu kapsamda ülke genelinde tapu kadastro hizmetlerinin Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS/GIS) ve Arazi Bilgi Sistemi (LIS) mantığı çerçevesinde analiz edilerek, problemlerin belirlenmesi, çözüm yollarının bulunması, tapu ve kadastro hizmetlerinin bu yolla standart ve elektronik olarak yerine getirilmesi, yerel yönetimler, ulaşım, orman, tarım, enerji gibi 50'ye yakın disiplin ve sektöre arazi bilgi sistemi mantığında doğru, güvenilir ve güncel bilgileri sunulması hedeflenmektedir (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2009: 7).

2.6.2.4. Projenin kapsamı ve yapılan çalışmalar

TAKBİS; Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünde, Ankara I. Bölge Müdürlüğünde, Tapu Sicil Müdürlükleri ve Kadastro Müdürlüklerinde yapılan faaliyetlerin analizini, diğer ilişkili kurumlarla bağlantısını, geliştirilecek TAKBİS Modelinin tasarımını, uygulama yazılımlarının GIS/LIS konsepti içerisinde geliştirilmesini, geliştirilen uygulama yazılımlarının test edilmesini, amaca uygun veri sözlüğünün, diğer ilgili teknik ve eğitim dokümanlarının ve kullanım kılavuzlarının hazırlanmasını, personel eğitimini kapsamaktadır (Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, 2009: 6);

Ayrıca verilerin iç ve dış güvenlikleri ile ilgili önlemlerin alınmasını, uygulama alanları içerisinde mevcut tapu sicil ve kadastro verilerinin sisteme aktarılmasını ve amaca uygun veri sözlüğünün diğer ilgili teknik ve eğitim dökümanlarının hazırlanmasını da içermektedir (Mataracı ve İlker, 2002: 543).

TAKBİS projesi sözleşmesi, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü (TKGM) ile bir Türk Silahlı Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı kuruluşu olan HAVELSAN A.Ş. arasında 26 Aralık 2000 tarihinde imzalanarak, yürürlüğe girmiştir. Kurumun organizasyonu, çalışma yöntemleri, kaynakları, geçerli tüm mevzuat incelenmiş, hiyerarşik yapıya uygun olarak tüm tapu-kadastro ve idari-mali iş süreçleri ile bunlara ait belgeler tespit edilmiştir. Bu çerçevede ön tasarımlar tamamlanmış ve kurumun reorganizasyonuna rehber olacak şekilde Envanter Tespit Raporu oluşturulmuştur. Analiz çalışmaları 19 Haziran 2001 tarihinde sonuçlandırılmıştır. Tasarım çalışmalarına 01 Mayıs 2001 tarihinde başlanmış ve 3 aylık yoğun bir çalışma sonucunda bu süreç 23 Ekim 2001 tarihinde tamamlanarak, yazılım

geliştirme sürecine geçilmiştir. TAKBİS Projesi'nin başlangıcından bugüne kadar, 200 tapu sicil müdürlüğü, 3 kadastro müdürlüğü ve 3 kadastro şefliği ile 20 Bölge Müdürlüğünde ve Genel Müdürlük merkez binasında uygulama kapsamına alınmıştır. Yıl sonu itibariyle çoğu il merkezi olmak üzere 234 müdürlüğün otomasyona geçmesi planlanmaktadır. Hedeflenen ise ülke genelinde projeyi yaygınlaştırmaktır (Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, 2009: 5). III.Aşama olan TAKBİS'in ülke genelinde yaygınlaştırması için DPT ile yapılan görüşmeler neticesinde 77 milyon TL bütçesi ile TAKBİS'in yıllara bağlı olarak 81 il ve büyük ilçeleri kapsayan toplam 225 Tapu Sicil Müdürlüğü ile 7 kadastro müdürlüğünde yaygınlaştırma çalışmaları başlatılması kararlaştırılmıştır. Türkiye genelinde hızla çalışmalar başlatılmış, 04.04.2006 tarihinde işleme alınacak müdürlük sayıları revize edilerek 225 Tapu Sicil Müdürlüğü sayısı 232'ye, 7 Kadastro Müdürlüğü sayısı 30'a çıkartılmıştır.

TAKBİS'in veriye bağımlı bir proje olması nedeniyle projenin I. aşamasında ağırlıklı olarak Çankaya I. Tapu Sicil Müdürlüğü sorumluluk alanına giren 8500 parselden oluşan 154 kadastro paftası ve bunlarla bağlantılı 52.000 taşınmaz ve 132.000 malik bilgisi TAKBİS veri modeline uygun olarak sayısallaştırılmış, kontrolleri yapılmış, doğrulanmış ve sisteme entegre edilmiştir. Tasarım sürecini takiben geçilen 9 aylık yazılım geliştirme sürecinde en son yazılım teknolojileri incelenmiş ve uygulamaya konulmuştur. Projede kurumun personel kaynaklarının yetersizliği, mevzuat değişikliği ile Türkiye'nin her yerinden başka bir yerdeki Tapu Sicil Müdürlüğü sorumluluğundaki taşınmazlarla ilgili işlem yapabilmek gereksinimini karşılamak, dış kullanıcılara veri sunabilmek, Vatandaş Bilgi Sistemini (TAPUNET) uygulayabilmek, mali suç araştırmalarını kolaylaştırmak ve MERNİS kişi bilgilerini kullanabilmek için merkezi bir sistem ile buna uygun 3 katmanlı yazılım mimarisi kullanılmıştır.

Yazılım geliştirme çalışmaları 20 Haziran 2002 tarihi itibariyle tamamlanmış olup, yazılımların gerçek ortama kurulumu ve sayısallaştırılan verilerin TAKBİS'e entegrasyonları sağlanmış ve test çalışmalarına başlanmıştır. 2008 yılı sonu itibariyle ülke genelinde yaklaşık 5 milyon tapu işleminin %60'ı TAKBİS sistemi üzerinden yapılmaktadır (TKGM, 2009: 31-35).

2.6.2.5. Projenin getireceği yenilikler

TAKBİS projesi ile çözüme kavuşturulması gereken temel sorun TKGM faaliyetlerinin otomasyonu ile zor, karmaşık ve mali ve hukuki yönden yüksek risk taşıyan tapu ve kadastro işlemlerini akıllı fonksiyonlarla sayısal ortamda yapmak, üretilen standart verilerin taşınmazlarla ilgili doğru, güncel ve güvenilir bilgi ihtiyacı olan kurum ve kuruluşların kullanımına sunmaktır.

TAKBİS Projesinin tam olarak uygulanması ve yaygınlaştırılması ile; (Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, 2009: 8);

- ✓ Tapu ve Kadastro Hizmetinin sunumunda, kalite yönetimi anlayışı getirecek ve bu hizmetlerin sunum standartları ve süreleri, sorumlu olacak görevliler net bir şekilde belirlenmiş olacaktır.
- ✓ TAKBİS projesinin uygulamaya konulması ile öncelikle kurum içindeki faaliyetlerin, geliştirilecek uygulama yazılımları ile standardize edilmesi sağlanacaktır. Böylece; bölge, müdürlük veya personel bazındaki uygulama ve yazılım farklılıkları giderilecek, alışkanlıklara dayanan uygulamalar mevzuata uygun hale getirilecektir.
- ✓ Tapulama ve kadastro çalışmaları yapılmış olan yerlerde, kadastro harici bırakılmış olan devletin hüküm ve tasarrufu altındaki taşınmaz malların, ekonomik değer kazanmış ve şehirlerin gelişme alanlarında yer alan hali arazi, ham toprak, çalılık, taşlık, kayalık gibi olup da, daha sonra imar planları kapsamında ve plan amaçları doğrultusunda tescili gereken taşınmazların, işgalinin ve çarpık yapılaşmanın önlenmesi ve ülke ekonomisine kazandırılması imkanı doğacaktır.
- ✓ Mahkemelerde önemli bir paya sahip mülkiyet davaları, kurulacak olan tapu ve kadastro bilgi sistemi ile daha hızlı bir çözüme kavuşturulabilecektir.
- ✓ Bazen özel ve tüzel kişilere ait mal varlıklarının yetkili makamlarca araştırılma gereği duyulmaktadır. Vergi denetimleri, kara para ile mücadele, haksız kazanç elde edilmesinin önlenmesi, yatırım teşviklerinde yeterlilik araştırılması, proje planlamaları gibi nedenlerle TAKBİS'in sahip olacağı mülkiyete ilişkin bilgilerin sorgulanmasına ihtiyaç duyulduğunda klasik usullerle ülke sathında faaliyet gösteren birimlerimizden yazılı araştırma yapılmakta bu da uzun bir zaman almakta ve bilginin eskimesine yol açmaktadır. TAKBİS ile bu işlem çok kısa zamanda güvenilir ve güncel olarak temin edilebilecektir.

- ✓ TAKBİS ile grafik ve sözel bilgilerin ilişkilendirilmesi sağlanarak tapuda işlem görmekte olan bir taşınmazın tüm bilgileri ilgili tarafından görülebileceği için hileli satışlar ve hataların büyük çoğunluğu engellenmiş olacaktır.
- ✓ Tapu ve Kadastro bilgileri internet ortamında vatandaşın incelemesine sunularak şeffaf devletin oluşumuna önemli katkılar sağlanacaktır. Avrupa topluluğuna giriş sürecinde, böyle bir eksikliğin ileri teknolojiler ile uygulanmasının yaygınlaştırılması, taşınmaz mal yönetiminde çığır açacak, kamu kurumlarının elektronik devlete geçişini kolaylaştıracaktır. Projenin uygulamaya konulması ile kurum içinde ve dışında uygulama ve veri değişim standartları ortaya konacak, veri ve emek kaybı, üretim standartları getirilerek giderilmesi ülke prestijini artıracaktır.
- ✓ TAKBİS'in yaygınlaştırılmasıyla, merkezi yerleşimlerin başta olmak üzere, Türkiye genelinde santimetre hassasiyetinde yerleri, hissedarları, hisse oranları, rayiç bedelleri, anında gayrimenkul hareketlerini (kimlerin satın aldığı, kimlerin sattığı), hazine arazilerinin envanterini, orman alanlarını, tarihi, turistik, sit alanları, mera alanları belirlenmiş olacaktır.
- ✓ TAKBİS verileri ülke güvenliği açısından da büyük önem taşımaktadır. Bazı ülkelerin kendi devlet politikaları gereğince, doğrudan ve dolaylı olarak bazı bölgelerde taşınmaz edinimi yönünde gayretler içinde oldukları bilinmektedir. Alt birimlerde oluşturulan verilerin üst hiyerarşi tarafından her durumda analiz edilmesiyle bu tür hareketler anında izlenebilecek, ilgili makamlara bilgi desteği sağlanacaktır.
- ✓ TAKBİS, Merkezi Nüfus İdaresi Bilgi Sistemi (MERNİS) ile birlikte en temel kamu projelerinden birisidir. Halen içinde yaşadığımız Bilgi Çağının gerçeği ve kaçınılmaz gereği olarak e-devlete geçiş bu iki temel projenin gerçekleştirilmesine, ülke geneline yaygınlaştırılmasına ve hızla veri üretmesine bağlıdır. TAKBİS'in gerçekleştirilmesi ile ülke genelindeki taşınmaz envanteri, geometri ve mülkiyet olarak görünür ve yönetilebilir hale gelecektir.

2.6.2.6. TAKBİS II projesi ve içeriği

Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi Projesinin (TAKBİS) pilot aşaması Çankaya ve Gölbaşı ilçelerinde uygulanarak tamamlanmıştır. TAKBİS sisteminin

geliştirilmesi ve tüm il merkezleri ile büyük ilçe merkezlerini kapsayan 225 tapu sicil müdürlüğü ile 7 kadastro müdürlüğünde yaygınlaştırılması işlerini kapsayan TAKBİS-II projesi Maliye Bakanlığı tarafından 22.07.2005 tarihinde revize edilmiş ve proje fiilen başlatılmıştır. TAKBİS-II projesi, pilot projenin de yüklenicisi olan HAVELSAN A.Ş. tarafından yürütülmektedir. Proje kapsamında;

- Genel müdürlük merkez birimlerinin otomasyon çalışmaları,
- Uygulamaya geçirilecek birimlerdeki verilerin TAKBİS bilgi sistemine aktarılması,
- Birimlerde görevli personelin uygulamalar ile ilgili eğitimleri,
- TAKBİS Yardım Masası hizmetleri,
- Harita Bilgi Bankası oluşturulması,
- Kurumun elektronik imza altyapısının hazırlanması,
- Teknik ve doküman arşiv sistemi otomasyonu,
- Diğer kurumlarla olan veri iletişiminin web servisleri aracılığıyla sağlanması,
- Web-Mail sisteminin oluşturulması çalışmalarının yapılması planlanmıştır.

Projenin tamamlanması ile birlikte e-devlet 'in en önemli altyapısı olan mülkiyete ilişkin bilgilere ulaşım ve bu bilgilerle yapılabilecek analiz ve değerlendirmelerdeki işleyiş hızlanacak ve ülkemizin gelişmesine katkıda bulunmuş olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın amacını gerçekleştirmek için nasıl bir yol izlendiği, çalışmanın genel hipotezi ve tez çalışması boyunca ne gibi kısıtlarla karşılaştığı ele alınmıştır.

3.1. MATERYAL

“E-Devlet ve Kamu Harcamaları Tasarruf Etkisi: VEDOP-MERNİS-TAKBİS Uygulamaları” başlıklı tez çalışması, elektronik devletin ve Türkiye’deki en önemli uygulamaları olan VEDOP, MERNİS ve TAKBİS projelerinin kamu harcamaları ile tasarruf yaratması arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan bir vaka çalışmasıdır. 1980 sonrası küreselleşme hareketleriyle birlikte bilgi ve iletişim teknolojilerine yapılan yatırımlar artmış ve özellikle gelişmiş ülkeler bu yatırımları rekabette üstünlük unsuru olarak kullanmaya başlamıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerine yapılan yatırım kamuda kendisini e-devlet olarak göstermektedir.

Çalışmanın konu seçimi ve ulaşılmak istenilen hedefler belirlendikten sonra genel itibarıyla araştırmanın kuramsal bölümleri, literatür tarama yöntemi ile kaynak araştırması yapılarak araştırma konusunun altyapısı açıklanmıştır. Proje örneklerinde ise ağırlıklı olarak kamu kurumlarıyla ve yetkili birim amirleriyle kişisel görüşmeler, mülakatlar ve kamu çalışanlarının e-devlet projelerini kullanım süreçlerinin gözlemlenmesi yoluyla bilgi alınmaya çalışılmıştır. Yapılan görüşmelerde genel olarak aşağıdaki sorulara cevap arandı;

- Kurumunuzda e-devlete geçiş süreci nasıl olmuştur?
- Niçin bilgi ve iletişim teknolojilerine yatırım gereği duydunuz? E-devlet projelerine niçin yatırım yaptınız?
- E-devlet projesi öncesi ve sonrası kurumunuzda ne gibi değişiklikler görüldü?
- Projeler, çalışan personeliniz üzerinde ne gibi etki yarattı?
- Projelerin vatandaşa bir faydası oldu mu?

- E-devlet projesinin kurumun tüm birimlerinde kullanılmasıyla harcamalarda önemli bir tasarruf yaratıldı mı?
- Projenin uygulanması, kayıtdışı ekonomiye ilişkin ne gibi faydalar yaratmıştır?

Çalışma istatistiki bir çalışma olmayıp genel çerçevesinde Türkiye'nin en büyük, en kapsamlı ve en eski e-devlet projeleri temel alınmıştır. VEDOP, MERNİS ve TAKBİS projeleri seçiminde öncelikle bu noktalar dikkate alınmış ayrıca bu projelerin kamu kurum ve kuruluşları ile diğer e-devlet projelerine veri aktarımı konusunda öncülük etmesi, altyapı oluşturmaya dikkat edilmiştir. Elektronik devletin genel çerçevesi, dünya ve Türkiye örnekleri incelendikten sonra genelde tüm projelerin özelde ise bu üç projenin harcamaları ne kadar kısıtıldığı, kamu ekonomisine ne kadar tasarruf yarattığı ve kamu hizmetlerinde vatandaş ile firmalar bazında ne gibi kolaylıklar sunduğu kurumlarla yapılan görüşmeler, çalışan memurların izlenmesi ve vatandaş ile firmaların bakışı araştırılarak hazırlanmıştır.

Elde edilen rakamlar, veriler ve grafikler özellikle e-devleti kullanan kamu kurumlarına ait birçok kitap, yayın, dergi, faaliyet raporları, stratejik raporlar ve bilançolar incelenerek oluşturulmuş, internetten konu ile ilgili yapılan çalışmalar taranmış ve en önemlisi ise bu kurumların yöneticileri ile e-devlet projelerini yönlendiren sorumlu kişilerle yapılan mülakatlardan meydana gelmiştir.

Çalışma kapsamında VEDOP projesi için Gelir İdaresi Başkanlığı ile çeşitli illerdeki Vergi Daireleri ile görüşülmüş, sorumlu birim amirleri ve çalışanlarından gerekli bilgi ve rakamlar alınmıştır. MERNİS projesi için ise Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Bilgi İşlem Daire Başkanlığı ağırlıkta olmak üzere çeşitli illerdeki Nüfus Müdürlükleri'nden faydalanılmıştır. MERNİS projesinin kapsamlı ve en büyük e-devlet projesi olması dolayısıyla diğer kurumlara sağladığı veri aktarımı sonucu elde edilen faydanın rakamsal boyutunu öğrenmek için ise Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı birçok okul ile e-okul projesi, sağlık sektörüne yarattığı katma değer için birçok hastanenin yönetimi ile akıllı kart projesi, bazı avukat ve adliye çalışanları ile UYAP projesi, Emniyet Müdürlüğü çalışanları ile PolNet Projesi görüşülmüş bu kurumlardan referanslar alınmıştır. TAKBİS projesi için ise Tapu Kadastro XIII. Bölge Müdürlüğü ağırlıklı olmak üzere Tapu-Kadastro çalışanları, bu kurumdan faydalanan vatandaşlar ve tapu işlemlerine aracılık eden komisyoncularla mülakatlar yapılarak birçok veriler elde edilmiş, TAKBİS öncesi ve sonrası durum mukayese edilmiştir.

3.2. Araştırmanın Hipotezi

Çalışmanın ikinci bölümünde ele alınan teorik çerçeve araştırmanın hipotezine temel oluşturacaktır. Buna göre araştırmanın hipotezi aşağıdaki gibidir.

Hipotez: E-devlet projelerinin başlangıç maliyetleri oldukça yüksek olup uzun vadede ise kamu harcamalarını kısıtıcı etkisi vardır. Bu projeler, kamu ekonomisi ile vatandaşlar ve firmalara önemli tasarruflar yaratmaktadır.

3.3. Kısıtlar

Bu çalışma değerlendirilirken en önemli kısıt kamu kurumları ile yapılan görüşmeler sonrası bilgi alış verişinde yaşanan sorunlar olmuştur. Gerek yönetici gerekse en alt memur seviyesinde çalışan kamu personelinin, hukuki statüleri gereği e-devlet projeleri sonrası ve öncesi durumları hakkında rakamsal olarak veri aktarımında sıkıntılar yaşanmıştır. Fakat çalışmada elde edilen rakamlar ağırlıklı olarak, Ankara merkezli ve proje yöneticileri ile uygulayıcıları tarafından gerçekleştirilen mülakatlar sonrası elde edildiği için bu kısıt minimize edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmadaki diğer kısıt ise literatür taramasında proje bazlı kaynaklardaki yetersizlik ve tasarruf rakamlarına ulaşmadaki sıkıntı olmuştur. Ayrıca e-devletin kamu harcamaları üzerindeki etkisi incelenirken ağırlıklı olarak üç proje baz alınmıştır. Fakat bu projelerin Türkiye'deki kapsamı, kullanılabilirliği ve büyüklüğü düşünüldüğü önemli birer referans olduğu bilinmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA VE BULGULAR

4.1. TÜRKİYE'DE E-DEVLET SÜRECİ

Sanayi Devrimlerinin kazanımlarını arkalarına alan ülkeler, 21. yüzyıldaki hedeflerini bilgi toplumu olmak ideali çerçevesinde biçimlendirmektedir. Bilgi toplumu olabilmenin yolu, bilgiyi üretecek beyinler yetiştirmekten ve üretilen bilginin toplumsal ve ekonomik gelişimi için kullanılmasını sağlayacak mekanizmalarını oluşturmaktan geçmektedir. Bu bağlamda Türkiye açısından bilgi toplumuna giden yolda yapılması gerekenler neler olmalıdır? Sanayi devrimine geçiş sürecinde yapılan hatalardan ötürü, küresel rekabette ekonomik büyüklük açısından Türkiye'den çok küçük olan ülkelerin gerisinde kalınmıştır. Bilgi çağı ve bilgi ekonomisi olarak nitelendirilecek bu dönemde de benzer hataların yapılması, Türkiye'yi telafisi zor süreçlere sokabilmektedir. Yıllardır gelişmekte olan ülkeler statüsünden gelişmiş ülkeler kategorisine geçemeyen, gelir dağılımı adaletsizliği, işsizlik, kamu borçları, enflasyon gibi makro ekonomik sorunlarla boğuşan bir ülkenin bilgi ve iletişim teknolojilerine yatırım yapması ve bilgi çağını yaşaması büyük bir kabuk değişimini gerektirmektedir.

Bilgi teknolojileri, bilgi kaynakları, bilgi sistemleri ve bilgi hizmetlerinin etkin ve verimli bir biçimde yönetimiyle ilgili stratejileri içeren bir ulusal bilgi politikamız henüz yeteri kadar bulunmamaktadır. Türkiye'de 1925 yılından bu yana bazı ulusal bilgi politikası geliştirme girişimlerine rastlanmaktaysa da, bütüncüllükten yoksun ve eksik olan bu girişimlerin devamı getirilememiştir. Ulusal düzeyde bilgi üretimi, yönetimi ve örgütlenmesinden sorumlu olan üniversiteler, kamu ve özel sektördeki araştırma-geliştirme (Ar-Ge) kuruluşları, TÜBİTAK, Türk Patent Enstitüsü, Türk Standartları Enstitüsü, Milli Kütüphane, üniversite, kurum arşivleri, bilgi merkezleri ve müzeler arasında işbirliği ve eşgüdüm henüz yeterince sağlanamamıştır.

Türkiye’deki e-devlet hareketine ivme kazandırabilecek bir gelişme, Avrupa Birliği (AB) tarafından yürürlüğe konulan “e-Avrupa” girişimi olmuştur. Avrupa Birliği ülkeleri 1998 yılında başladıkları e-Avrupa girişimini 2000 yılında tamamlamıştır. "e-Avrupa" kavramı, bilgi toplumunun yapı taşları olan ucuz haberleşmenin sağlanması ve gerekli düzenlemenin yapılması, daha ucuz, daha hızlı ve daha güvenli internet (e-ticaret ve e-imza vb.) hizmetlerinin sunulması, bilgiye dayalı ekonomi için gerekli insan gücünün temini amacıyla eğitim verilmesi, internet kullanımının yaygınlaştırılması şeklinde özetlenebilir.

Her bireyi, evi, okulu, işyerini ve devlet dairesini internete taşımayı amaç edinen bu girişim, kolay, ucuz ve güvenilir internet hizmeti sunmak, insan kaynağına yatırım yapmak ve internet kullanımını teşvik etmek ana amaçlarını gütmektedir. AB, e-Avrupa girişimini, e-Avrupa+ adı altında Türkiye de dahil tüm aday ülkeler için genişletmiş ve bu girişimin yukarıda özetlenen amaçlarına varılması için belirli sürelerde hedef koymuştur.

Türkiye’de e-devlet sürecini dünya devletleriyle de karşılaştırmak gerekir. Dünya Ekonomik Forumu 2001 yılından bu yana Küresel Bilgi Teknolojisi raporları hazırlayarak, ülkelerin bilgi toplumuna geçişteki hazırlıkları ve bu konudaki çeşitli göstergeleri dikkate alınarak bir sıralama yapmaktadır. Dünya Ekonomik Forumu tarafından “Ülkelerin Bilgi Toplumuna Hazır Olma Durumu” tablosu aşağıdaki gibidir (Dünya Ekonomik Forumu, 2009);

Tablo 4. 1. Ülkelerin Bilgi Toplumuna Hazır Olma Durumu

2007 – 2008			2008 - 2009		
SIRA	ÜLKE	PUAN	SIRA	ÜLKE	PUAN
1	Danimarka	5.78	1	Danimarka	5.85
2	İsveç	5.72	2	İsveç	5.84
3	İsviçre	5.53	3	ABD	5.68
4	ABD	5.49	4	Singapur	5.67
5	Singapur	5.49	5	İsviçre	5.58
6	Finlandiya	5.47	6	Finlandiya	5.53
7	Hollanda	5.44	7	İzlanda	5.50
8	İzlanda	5.44	8	Norveç	5.49
9	Güney Kore	5.43	9	Hollanda	5.48
10	Norveç	5.38	10	Kanada	5.41
...	
55	TÜRKİYE	3,96	61	TÜRKİYE	3,91
Toplam 127 Ülke			Toplam 134 ülke		

Dünya Ekonomik Forumu'nun hazırlamış olduğu yıllar itibariyle Türkiye'nin bilgi toplumuna hazır olma durumu, değerlendirilen ülke sayılarıyla birlikte aşağıdaki gibidir;

Tablo 4.2. Türkiye'nin Bilgi Toplumuna Hazır Olma Durumu

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Değerlendirilen Ülke Sayısı	80	102	104	115	122	127	134
E-Hazırlık Sırası - Türkiye	50	56	52	48	52	55	61

Görüldüğü üzere Türkiye'nin bilgi ve iletişim teknolojilerine olan ilgisi ve yatırımları son yıllarda hızlanarak artmasına rağmen, dünya ülkeleri sıralamasında yıllar itibariyle genelde gerilemektedir. Buradan şu sonuç çıkarılabilir; e-devlet projelerine ülke ekonomisine ve bütçesine göre geçmiş yıllardan daha büyük pay ayrılmasına rağmen küresel dünyada diğer ülkelerin yapmış olduğu yatırımlar Türkiye'den çok daha fazla olup daha büyük oranlarda artış göstermektedir. Ülke kaynaklarının bu yönde kullanılmasının yanı sıra dijital uçurum dediğimiz bilgi ve iletişim teknolojilerine herkesin eşit oranda faydalanmasının sağlanması da Türkiye'de önemli bir sorundur. Alışkanlıklar ve bilinç eksikliği de e-devlete geçiş sürecinde, rakip ülkelerin gerisinde kalınmasının başka bir nedeni olarak gösterilebilir.

4.2. E-DÖNÜŞÜM YOLUNDA TÜRKİYE'DE YAPILABİLECEKLER

E- Dönüşüm yolunda Türkiye'nin planladığı eylemleri gerçekleştirebilmesi ve başarıyı sürekli kılabilmesi için uzun dönemli finansal kaynağa ihtiyacı vardır. Devlet bütçesinde, yalnızca bilgi teknolojileri yatırımlarında kullanılmak üzere ayrılan ödeneklere yer verilmesi çözüme katkı sağlamaktadır. Böyle bir uygulama, e-devlet çalışmalarının önemini vurgulamakta, kaynak yokluğu nedeniyle başlatılmayan çalışmaları harekete geçirmektedir. Bilindiği üzere, Türkiye'nin önündeki en önemli sorunlardan bir diğeri “dijital uçurum” sorunudur. Türkiye'de toplumun her kesimi teknolojiye ve e-devlet uygulamalarından eşit şartlarda yararlanamamaktadır. Bireylerin eşit erişim olanağına sahip olmaması, eğitimsizlik nedeniyle sahip olduğu teknolojiyi kullanamaması gibi nedenlerle ülkede var olan sosyal, ekonomik, kültürel farklılıklar belirginleşmektedir. E-devlet uygulamalarının hayata geçirilmesiyle demokratikleşme ve düzenli bir politikanın yokluğu ile

ayrıcalıklı olan kesimin konumu daha da sağlamlaşmakta, daha çok söz sahibi olması ile aradaki uçurum daha da açılmaktadır (Özcan, 2006: 107-109).

Türkiye’de son yıllarda gerçekleştirilen projeler, e-devlet konusunda oldukça ileri aşamaya geçildiğini göstermektedir. Ancak bu çalışmalar henüz istenen boyuta ulaşmamış olup, yönetimin kararlılığını sürdürerek ve topluma bilişim teknolojileri kullanımı bilincini yayarak çalışmalarına devam etmesi gerekmektedir. Ayrıca küresel rekabette dünyadaki gelişmelerin de takip edilerek gerekli finansal kaynağın sağlanması ve bilgi toplumu olma yolunda dünya ülkeleriyle rekabet edebilecek hale gelmesi sağlanmalıdır.

Kamu sektöründe verimliliğin artırılması ve e-devlet projelerinde istenilen seviyeye gelinerek daha başarılı olunabilmesi için (Çetiner, 2003: 75-79);

- Yazılım sahasındaki standartların oluşturulması ve kullanılmasına önem verilmesi,
- Yazılım projelerinin proje yönetim tekniklerine uygun olarak yönetilmesi,
- Her kurumda geliştirilen projelerde belgelendirme standartları, yazılım geliştirme standartları, proje yönetimi standartlarının belirlenen ulusal/uluslararası standartlara uygunluğunu test edecek birimlerin oluşturulmasını sağlayacak yasal düzenlemelerin hazırlanması ve tüm bilgi teknolojileri faaliyetlerini izlemekten ve düzenlemekten sorumlu bir yapılanmanın oluşturularak yürütme yetkisi ile donatılması ,
- Geliştirilen kamu projelerinden standartlara uygun olanların teşvik edilmesi, tanıtımı ve desteklenmesi gerekmektedir.

Özellikle 2000’li yıllardan sonra siyasi iktidarların ve birçok kamu kurum ve kuruluşlar ile özel sektörün, yapılması gereken adımları hızlı bir şekilde gerçekleştirdiği görülmektedir. Uygulamaya geçirilen projelerle hem vatandaşlar hem de kamu kurumları önemli miktarlarda fırsatlar yakalamıştır. Çalışmanın sonraki kısımlarında da ayrıntılı bir şekilde incelendiği üzere, başta kamu gelirlerini etkileyen ve Maliye Bakanlığı gözetiminde gerçekleşen VEDOP projesi ile birlikte birçok e-devlet projesine altyapı oluşturan, öncülük eden ve veri sağlayan MERNİS ve önemli bir arşiv programlama ve kayıt projesi olan TAKBİS projeleri sayesinde, verimli çalışma koşulları, kayıtdışı ekonomi, tasarruf, kamu harcamaları gibi alanlarda olumlu sonuçlar elde edilmiştir.

4.3. E-DEVLETİN KAMU HARCAMALARINA TASARRUF ETKİSİ ve ARAŞTIRMA BULGULARI

Çalışmanın üçüncü bölümü olan materyal ve yöntem bölümünde de belirtildiği üzere; bu çalışma Türkiye ve dünyadaki elektronik devlet süreci ile birlikte Türkiye’de uygulanan en önemli ve en büyük e-devlet projeleri olan VEDOP, MERNİS ve TAKBİS uygulamalarının kamu harcamaları ile tasarruf ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır.

4.3.1. VEDOP Projesinin Kamu Harcamalarına Tasarruf Etkisi

Tüm e-devlet projelerinde olduğu gibi VEDOP projesinin de temel hedefi kamu harcamalarında istenilen tasarrufu yaratmak ve verimli iş süreçlerini tüm kamu sektörüne uyarlamaktır. Gelir İdaresi Başkanlığı’nın yürütmüş olduğu VEDOP ile kayıtdışı ekonomiden cari harcamalara, vergi toplama maliyetlerinden bireysel ve kurumsal mükellefin harcamalarına kadar tüm alanlarda büyük tasarruflar yaratılmaktadır.

4.3.1.1. Kayıtdışı ekonomiyi önlemede etkisi

Gelir İdaresi Başkanlığı, VEDOP projesi ile birlikte teknoloji altyapısını geliştirerek istediği bir mükellefin vergi numarasını girerek, o mükellefe ait tüm parasal hareketleri görebilmekte ve müdahale edebilmektedir. Yani tüm mükelleflerin tek bir tuşla izlenebilmesi artık hayal olmaktan çıkmaktadır. Böylelikle bilgi-iletişim teknolojilerinin gelişmesi sonucu e-devlet projeleri ile birlikte vergi kaçakları en aza indirilmiş, hem zamandan hem personelden hem de cari harcamalardan büyük tasarruflar sağlanmıştır.

VEDOP ile birlikte vergi tabanı genişletilerek kayıtdışı ekonomi ve vergi kaçakçılığının azaltılması, vergi sisteminin basitleştirilmesi ile sürekli ve etkin vergi denetimi yapılanması hedeflenmiştir. Her iki çalışandan birinin kayıtdışı çalıştığı Türkiye’de 2002 yılında kayıtdışılık oranı %33,7 iken 2005 yılında bu oran VEDOP ile birlikte 25,5’e düştüğü belirlenmiştir (Maliye Bakanlığı, 2006: 4-5). Ayrıca 362 Sıra No’lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile mükelleflerden internetten çift taraflı Ba ve Bs Formu alınmaktadır. *Veri Ambarı* projesi çerçevesinde, banka hesap hareketleri, Ba-Bs formları ve kredi kartıyla yapılan satışlara ilişkin incelemelerle sahte fatura kullananlara ilişkin faaliyetler zaman geçirilmeksizin elektronik ortamda tespit edilebilmektedir. Veri ambarı yoluyla artık

mükelleflerin cirosuyla beyannamesinin, banka hesabının ve kredi kartı kullanımının uyumlu olup olmadığına bakılmaktadır. Tutarsızlıklar ve sahte beyanda bulunan ilgili mükelleflere elektronik ortamda mektup ulaştırılıp, gerekli düzeltmeleri yapmaları istenmektedir. Aksi takdirde gerekli incelemeler başlatılmaktadır (Vergi Denetmenleri Derneği, 2006: 2).

Oluşturulan veri ambarı ile vergi denetmenleri, şirketleri on-line olarak da izleyebilmektedir. Örneğin bir şirket zarar gösteriyor ama aynı zamanda aldığı lüks araç için taşıtlar vergisi ödüyor ise denetmenlere dağıtılan ve sisteme bağlı laptoplar ile bu işlemi anında görüp üzerine gidilme imkanı vardır. Maliye Bakanlığı'nın mükellefleri yakından izleyerek kaçakları engelleme imkanı bulacağı bu sistem ile kayıtdışı ekonomi tamamen bitirilemese de kayıtdışılığın önlenmesini sağlayacak araçlar sağlanmıştır. Sistem ile maliyenin meslek gruplarındaki karlılıkları yakından izlenebilmekte ve adil bir vergilendirmenin sağlanması yolunda ciddi adımlar atılmaktadır. Mobil imzanın da yaygınlaşması ile yaklaşık 50 milyar TL tasarruf beklentisi bulunmakta olup, e-imzanın artmasıyla kayıtdışı ekonomi de kayıt içine alınacaktır. (M. Çağan, görüşme. 22 Ağustos, 2008).

4.3.1.2. Vergi gelirlerinin artışında ve vergi toplama maliyetindeki etkisi

Gelir İdaresi Başkanlığı, e-devlet projeleri arasında en kapsamlı ve kamu gelirlerini en çok ilgilendiren VEDOP projesi ile öncelikli olarak kurum içi otomasyonunu tamamlayarak e-kurum olma yolunda önemli bir süreci aşmış bulunmaktadır. VEDOP ile birlikte bilgi iletişim teknolojileri modern yapıya kavuşmuş, kullanıcıya, yöneticiye ve mükellefe hizmet kolaylıkları sağlayan uygulamalar devreye girmiştir. Personelin eğitimi ile birlikte etkin ve bilinçli çalışmalar neticesinde her seviyede kullanıcının gerekli bilgi ve raporlara erişmesi ve bilgilenmesi sağlanmıştır.

VEDOP projesinin birçok kurum ve kuruluşlar ve bireysel mükelleflere katkısı olduğu gibi en önemli faydası da vergi gelirlerinin artışı ve vergi toplama maliyetlerinde azalmayla birlikte oluşan tasarruf ile kamu maliyesine olmaktadır. Etkin vergi denetiminde özellikle Vergi Denetmenleri Otomasyonu Sistemi (VEDOS) sayesinde vergi denetmenlerinin performansında ve çalışma koşullarında iyileştirmeler sağlanmış, tüm mükellef ve istihbarat bilgilerine online erişim ile hızlı ve etkin denetim sağlanmış, verimsiz işlerle zaman kayıpları önlenmiştir.

Kayıtdışı ekonominin ciddi oranlarda azaltılması ve denetim sürecindeki ciddi iyileştirmelerle birlikte vergi gelirlerinde önemli artışlar sağlanmaktadır. VEDOP öncesi vergi daireleri aracılığıyla yapılan vergi toplama işlemlerinde, işlem başına maliyetin 2 dolar olmasına karşılık, elektronik vergi uygulaması sayesinde 35 cent'e inmiştir. Haciz işlemlerinden ise e-haciz uygulamaları sayesinde yaklaşık 10 milyon TL tasarruf edilmiştir (A.Yıldırım, görüşme. 10 Temmuz, 2008).

Vergi toplama maliyetlerinin dışında VEDOP sayesinde denetim mekanizmaları da güçlendirildiği için kamu açıklarının en fazla görüldüğü sosyal güvenlik alanında da önemli tasarruflar yaratılmıştır. Sosyal güvenlik alanında veri tabanlarının iyileşmesi ile 80 bini aşkın haksız yere emekli maaşı alan kişi tespit edilerek Sosyal Güvenlik Kurumu'na 352 milyon TL tasarruf sağlanmış ve böylece kamu harcamaları azaltılmıştır (Türkiye Bilişim Vakfı, 2008: 2-3).

4.3.1.3. Cari harcamalar ile personel tasarrufu ve verimliliğine etkisi

VEDOP projesi, vergi hizmetlerini elektronik ortama taşıyarak bu alanda pek çok fayda sağlamaktadır. Kamu sektöründeki atıl durumda olan veya asıl uzmanlık alanları dışında çalışan pek çok personel içinde verimli çalışma koşulları yaratarak personel tasarrufu yaratmakta, kırtasiye masrafları ve tüm cari harcamaları minimuma indirmektedir.

Elektronik Muhasebe Kayıt Arşiv Sistemi'nin gerçekleştirilmesi ile yıllık yaklaşık 19.000 ton kâğıt (355.000 ağaç) tasarruf yapılacaktır. Bu tasarrufun ekonomik değeri yaklaşık yıllık 8,7 milyon dolardır (Ay, 2006: 739). EMKAS ile özellikle faturaların ikinci kopyalarının basılması yerine elektronik ortamda kopyalarının Gelir İdaresi Başkanlığı'na gönderilmesi ve saklanması sağlanmıştır.

E-Beyannamelere ilişkin tahakkuklar otomatik olarak üretilerek mükelleflerin hesaplarına işlenmekte, tahsilatları banka aracılığı ile gerçekleştirilen mükellefler için vergi dairesine gelme zorunluluğu tamamen ortadan kalkmakta, daha önceleri sayfalar ile ifade edilen beyanname bilgilerinin manyetik ortamda taşınması rahatlıkla mümkün olmaktadır. Vergi dairelerinde beyanname kabul ve tahakkuk işlemlerinin otomatik yapılması sonucunda yılda 20.590 adam-ay boyutunda bir personel gücü tasarruf edilmekte ve böylece operasyonel işlem yükü üzerinden kalkan vergi daireleri idari etkinlik için ihtisas gerektiren “back office” işlemler üzerinde yoğunlaşabilmektedir. Bu işgücü tasarrufunun parasal boyutu yılda 4,2 Milyon \$ olarak hesaplanmaktadır. Ayrıca Maliye Bakanlığı için yıllık

75.000.000 beyannamenin internet ortamına alınması sağlanmakta, her yıl banka ödenişlerine ait 40 milyon senedin vergi ödeyicilerin hesaplarına otomatik işlenmesi ile 4.000 adam-ay'lık işgücü kazancı hedeflenmektedir (Yaranlı, 2007: 8). Maliye Bakanlığı'nın yıllardır hedeflediği ve sonunda yasal zorunluluk haline getirdiği beyanname ve dilekçelerin internet üzerinden alımı için teknolojik ve eğitim yatırımları büyük oranlarda tamamlanmıştır. Bunların neticesinde kaynak ve zaman israfının rakamlarla belirtilmesi için Gelir İdaresi Başkanlığı'ndan alınan ana mükellef grupları üzerinden yapılan hesaplama aşağıdaki gibidir (E.Zülfikaroğlu, görüşme. 11 Şubat, 2008);

Tablo 4.3. Mükellef Gruplarına Göre E-Beyannameler

Mükellef Grubu	Mükellef Sayısı	Beyanname Adedi	Toplam Beyanname Sayısı
Gelir Vergisi	1.718.837	5	8.594.185
Gelir Stopaj Vergisi	2.339.832	12	28.077.984
GMSİ	749.786	1	749.786
Kurumlar Vergisi	641.851	5	3.209.255
KDV	2.281.968	12	27.383.616
Basit Usül	820.248	1	820.248
BA-BS Formları	1.500.000	24	36.000.000
İnternet Üzerinden Verilecek Toplam Beyanname Sayısı			104.835.074

Her beyanname için beş sayfa kağıt tasarruf edildiği düşünülecek olursa toplam (104.835.074x5) 524.175.370 adet A4 sayfasından tasarruf edilmekte ve kağıtların toplam ağırlığı ise 2.600 tonu bulmaktadır.

VEDOP'un teknolojik altyapısı diğer kurum ve kuruluşlardaki sistemlerle birlikte çalışabilme imkanı da sağlamaktadır. Örneğin Gümrükler Müsteşarlığı Bağlantı Sistemi (GÜMBS) ile hazırlanan iç genelgelerle, vergi dairelerinin merkezi gümrük sorgulamalarına resmi evrak statüsü kazandırılmış, böylece vergi daireleri ile gümrük idareleri arasında yıllık ortalama 1 milyon yazışma gerekliliği ortadan kaldırılmıştır. Böylece mükelleflerin vergi dairelerindeki hizmet süreleri çok önemli ölçüde azaltılmış, işlemlere hız ve güvenlik kazandırılmıştır.

EBTİS ile otomasyona geçen vergi dairelerinde her yıl yaklaşık 34 milyon banka makbuzunun tekrar el ile girilmesi ve bu aşamada oluşacak hata payları ile zaman kayıpları ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca EBTİS ile makbuz bilgilerinin elle girişinin önlenmesi neticesinde vergi dairelerinde her yıl yaklaşık 2.000 adam-ay'lık bir iş gücü tasarrufu sağlanmıştır. Böylece işlemler daha doğru ve çabuk yapılmaya başlanmış, idare de önemli ölçüde ekonomik kazanım sağlamıştır (Yaranlı, 2007: 7-8).

4.3.1.4. Bireysel ve kurumsal mükellefin tasarrufu

Vergi kimlik numarası ile tek sicilde vergileri birleştirerek vatandaşlara daha çabuk ve kaliteli bir şekilde hizmet sunulmuş ve mükelleflerin vergi sistemine olan güveninin artırılması sağlanmıştır. Mükelleflerin vergi dairesine gitmeden, vergi dairesinde harcadıkları zamanı en aza indirerek kendilerine ilişkin bilgileri kolaylıkla izleyebilmeleri sağlanmış, daha önce vergi dairesinde dahi güçlüklerle erişebilecekleri bilgiler mükelleflere sunulmuştur. Aynı zamanda mükellefler de vergi dairesinde adlarına yapılan işlemleri saydamlıkla izleyebilme ve denetleyebilme imkanına kavuşmuşlardır.

Sistemin e-beyanname uygulaması ile yaklaşık 2,5 milyon kullanıcıya hizmet veren Türkiye'nin en büyük portallarından biri olması hedeflenmiştir. Bir vergi mükellefinin yılda 30 ile 50 arası beyanname ve bildirim vermekle yükümlü olduğu göz önüne alındığında, 2,5 milyon kullanıcı ile e-beyanname sistemi her yıl yaklaşık 6.000 ton kağıt tasarrufu sağlayacaktır ki ekonomik değerinin (3 milyon \$/Yıl) yanı sıra bu yılda yaklaşık 117.000 ağacın yaşaması demektir (DPT, 2005: 79).

VEDOP projesinin vergi mükellefleri ve kamu sektörü yanında iş dünyasından birçok kurum ve kuruluşlara da faydası vardır. İşverenleri, muhasebecileri ve mali müşavirleri yakından ilgilendiren VEDOP projesi ile işgücü ve zamandan ciddi anlamda tasarruflar yaratılmaktadır. Kırtasiye masraflarının da düşmesi ile birlikte çalışma koşullarında verimlilik ön plana çıkmaktadır. Her kurumsal mükellefin şirketlerinde, vergi işlemleri için görevlendirmiş olduğu en az bir personel bulunmaktadır. VEDOP ile birlikte kurumsal mükelleflerin çalışanları vergi idaresine ilişkin işlemlerini teknolojik altyapısını oluşturarak şirket içinde yapabilmektedir. Böylece personelin zamanından tasarruf sağlanmakta ve verimli iş koşulları yaratılmaktadır.

İş verimliliği sağlamanın ve gereksiz işlem maliyetlerinden kurtulmanın en önemli unsurlarından biri teknolojilerin doğru yerlerde kullanılmasıdır. Elektronik fatura (e-fatura) ve e-imza gibi uygulamalardan oluşan kağıtsız muhasebe sistemleri, işletmelere sadece tasarruf sağlamakla kalmamakta aynı zamanda insan gücünün daha verimli alanlarda kullanımına da fırsat tanımaktadır. Gelir İdaresi Grup Başkanı Sayın Arif Yıldırım ile gerçekleştirilen görüşmede; kayıtdışılığı önlemede önemli bir katkı sağlayacak olan e-fatura sisteminin Şubat 2008'den bu yana 6 firmada pilot olarak devam ettiğini ve bu uygulama sayesinde şirketlerin 719 milyon adet fatura basımından tasarruf ettiğini, parasal büyüklük olarak ise yaklaşık 3 milyon dolar tasarruf sağlandığını öğrenilmiştir. Türkiye'de 150 bin bakkalın faturalarını kağıda bastığı ve bu fatura sayısının 135 milyon olduğu düşünüldüğünde, e-faturanın yaygınlaşmasının ülke ekonomisi ile kurumsal vergi mükelleflerine ne kadar büyük katkı sağladığı görülmektedir. Şubat 2008'de faaliyete geçen e-fatura ile düzenlenmesi gereken her bir fatura için en az iki sayfa kağıdın (faturalar en az bir asıl ve bir suret olarak bastırılmak zorundadır) tasarruf edilmesine imkan sağlanmıştır. 15 Ocak 2009 tarihi itibarıyla e-fatura sistemine geçmiş altı firmanın ikinci nüshasını basmadığı fatura adedi 408.897.136 adettir. Yani 408 milyon kağıt tasarrufu bir yılın sonunda ulaşılan rakamdır. Elektronik ortamda fatura düzenlenebilmesine imkan veren uygulama sonucunda halihazırda 6 firmanın kağıt kullanmaksızın düzenlediği fatura adedi/yıl 980 milyon adede ulaşmış olup tasarruf edilen kağıtların ortalama ağırlığı 4.860 tondur (<http://www.efatura.gov.tr>).

Vergi beyanlarının internet üzerinden verilmesi ve faturaların elektronik ortamda düzenlenebilmesine olanak sağlayan yasal düzenlemeler ve teknolojik yatırımlar neticesinde sadece A4 sayfası olarak toplam 1,5 milyara yakın adet, başka bir ifadeyle yaklaşık 7.500 ton kağıt tasarruf edilmiştir. 1 ton kağıt elde edebilmek için kesilmesi gereken yetişmiş ağaç sayısı 17 adettir. Bu durumda tasarruf edilen toplam ağaç sayısı 127.500 sayısına tekabül etmektedir. Bununla beraber 1 ton atık kağıt sayesinde 2,3 m² ormandan 31.787 litre sudan ve 4.100 kilowatt elektrikten tasarruf sağlanmıştır.

Çalışmada görüldüğü üzere Türkiye'de uygulanan ve birçok projeye de veri altyapısı oluşturan VEDOP projesi, hem harcamalar boyutunda hem de kayıtdışı ve denetim boyutunda, kamu maliyesine önemli katkılar sunmaktadır. Her türlü serbest meslek erbabının, örneğin avukat, eczacı, muhasebeci gibi çalışanların gelirlerinin beyanında denetim mekanizmaları çok kolaylaştırılmıştır. Avukatların UYAP

projesiyle birlikte ortak veri kullanım altyapısı sayesinde girmiş olduğu tüm davalar, sonuçları ve elde ettikleri gelir görünmektedir. Bu sayede eksik veya yanlış gelir bildirim sistemiyle takip edilmekte ve yüksek cezalar verilebilmektedir. VEDOP projesi ile birlikte Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi’de (MERNİS) tüm vatandaşlara ait nüfus ve kayıt bilgilerini kapsadığı ve geniş bir ağ altyapısı ile birçok kurum ile bu bilgiler paylaşıldığı için zaman, cari harcamalar ve kamu personeli anlamında çok büyük tasarruflar yaratmaktadır.

Yukarıda ayrıntılarıyla incelenen VEDOP projesi ve aşamalarına ilişkin önemli rakamlar aşağıdaki tabloda görülmektedir;

Tablo 4.4. Rakamlarla VEDOP Projesi Aşamaları

PROJE İSMİ	VEDOP I	VEDOP II	VEDOP III
PROJE MALİYETİ	75 milyon \$	64 milyon \$	99 milyon \$
PROJE SÜRESİ	2 yıl	15 ay	2 yıl
PROJENİN KULLANIM ALANI	22 il, 10 ilçedeki 153 vergi dairesi, 5 defterdarlık	81 ildeki tüm vergi daireleri ve defterdarlıklar	Türkiye genelindeki 448 vergi dairesi ve 585 mal müdürlüğü
PROJENİN TASARRUF BOYUTU ve BAZI RAKAMLAR	<ul style="list-style-type: none"> * Türkiye’nin tahakkuk ve tahsilat gelirinin %85’i takip edilmekte. * Yılda 500 bin sayfa doküman tasarruf edilmektedir. * 8000 personele 100 bin saat eğitim verilmekte *200 sunucu, 9.000 işlemci, 10.000 kullanıcı yönetimi, 1.3 Terabyte ilişkisel veritabanı yönetimi 	<ul style="list-style-type: none"> * 14 bin adam/ay iş yükü tasarrufu (4,2 milyon \$) * 6 bin ton kağıt tasarrufu, (117 bin ağaç, 3 milyon \$) * Yıllık 75 milyon beyannamenin on-line alınması * Çağrı Merkezi uygulaması * Her yıl 40 milyon senedin hesaplara otomatik işlenmesi sonucu 4 bin adam/ay iş gücü kazancı * 15 bin kullanıcının eğitimi sağlanmıştır. * 12 Terabyte büyüklüğünde veri ambarı 	<ul style="list-style-type: none"> * 13.465 PC bilgisayarın, 6 bin 204 yazıcının dağıtım ve montajı, * EMKAS sistemi ile yıllık 19 bin ton kağıt, 355 bin ağaç ve ekonomik değeri 8,7 milyon \$ tasarruf * Diğer kurumlarla yazışmalarda azalma olmuş, örn. Gümrük idareleri ile yıllık ortalama 1 milyon yazışma ortadan kalkmıştır * Makbuz bilgilerinin elle girilmemesinden dolayı yıllık 2 bin adam/ay işgücü tasarrufu

4.3.2. MERNİS Projesinin Kamu Harcamalarına Tasarruf Etkisi

İçişleri Bakanlığı'na bağlı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yönetilen ve en eski e-devlet projesi olan MERNİS ile birçok kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektörde ciddi anlamda tasarruflar yaratılmaktadır. Adli işlerden sağlığa, eğitimden güvenliğe kadar tüm alanlarda merkezi nüfus idaresi sistemi kullanılmakta olup, e-devlet ana kapısı projesi ile bu iletişim ortak bir çatı altında birleştirilmekte ve maliyetlerden de büyük kazanımlar yaratılmaktadır.

4.3.2.1. Cari harcamalardaki tasarruf boyutu

MERNİS ile en büyük tasarruf kırtasiye, bürokrasi ve personel maliyetleri alanında gerçekleşmiştir. Vatandaşların kamu kurum ve kuruluşlarından hizmet alırken gerçekleşen bilgi ve belge işlemleri ciddi oranda azalmıştır. Kamu hizmetlerinin sunumunda uygulanacak usul ve esaslara ilişkin yönetmelik ile 421 değişik belge ve işlemde MERNİS uygulamaları neticesinde vazgeçilmiş, 215 hizmette noter onayı kaldırılmış ve 86 yerde ise vatandaşın sabıka kaydı talebinin sona ermesi çalışmaları başlatılmıştır. Sadece bu işlemlerden 1 milyar 13 milyon 45 bin TL tasarruf edilmiştir. Türkiye'deki birçok kamu kurum ve kuruluşta yaşanan bürokrasi sorunu yüzünden hem zamandan hem paradan kayıplar yaşanmakta olup sadece sağlık karnesinin ilk sayfasının fotokopisinin işlemlerden kaldırılmasıyla 50 milyon liranın vatandaşın cebinden çıkması önlenmektedir. Türkiye'de yılda 38 milyon nüfus cüzdanı, 15 milyon sabıka kaydı, 40 milyon ikametgah, 300 bin sağlık kurulu raporu istenmektedir. Bunun gibi 6 belgenin işlemlerden kaldırılmasıyla 733 bin ton kağıt tasarruf edilmekte ve 12.499 ağaç ise kesilmekten kurtulmaktadır. Ayrıca 10.968 yıl zamandan da tasarruf sağlanmaktadır. Tüm bu işlemlerden gerçekleşen tasarrufla 350km otoban, 700km bölünmüş yol, 350 adet 16 derslikli okul yapılabilmektedir (Ö. Dinçer, görüşme. 30 Temmuz, 2009).

MERNİS, sağladığı veriler aracılığıyla desteklediği diğer projelerde de cari harcamaları kısmaktadır. Ulusal Yargı Ağı Projesi(UYAP), Kaçakçılık, İstihbarat ve Harekat Merkezi (KİHBİ), POL-NET projeleri ve PTT gibi kurumlarla sağladığı entegrasyon sayesinde sabıka, nüfus, ehliyet kayıtları, döviz kurları, posta tebligatları, Yargıtay temyiz dosyalarının takibi elektronik ortamda yapılmaktadır. Adalet Bakanlığı tarafından yapılan hesaplamalara göre kırtasiye, posta masrafı, işgücü ve zaman açısından, UYAP ile bütünleşme sayesinde MERNİS'ten yapılan nüfus kaydı sorgulamalarından 34 milyon, Yargıtay uyumundan 22 milyon, adli sicil

sisteminden 10 milyon, POL-NET'ten 4 milyon 370 bin, KİHBİ'den 3 milyon 800 bin, SMS bilgi sistemi ile 1 milyon 98 bin liralık tasarruf elde edilmiştir (Adalet Bakanlığı, 2009b: 1-3).

4.3.2.2. Demokrasiye katkısı ve yönetsel tasarruf boyutu

E-devlet projelerinin yönetsel anlamda demokrasinin gelişmesine ciddi katkıları olmaktadır. Seçme ve seçilme hakkının pratik uygulamasında ve şeffaf devlet olgusunun yerleşmesinde MERNİS projesi önemli ayrıcalıklar yaratmaktadır. Her seçim döneminde tartışılan mükerrer oy kullanımı artık MERNİS ile tarihe karışacak ve kimlik numaralarıyla oy kullanılabilmesi için parmakların boyanmasına da gerek kalmayacaktır. Parmak boyanmasının ekonomik boyutu incelendiğinde; 3 Kasım 2002 milletvekili seçimleri için Hindistan'dan alınan 188 bin seçim boyasına 2 milyon 400 bin TL ödenmiştir. Yeni sistem ile birlikte öncelikle bu maliyetten tasarruf edilecektir. Ayrıca MERNİS ile uyumlu bir şekilde çalışabilen Seçim Sistemi Otomasyonu Projesi (SEÇSİS) ile seçim sonuçları hızlı ve güvenli bir şekilde duyurulabilecektir. Daha önceki sisteme göre seçim sonrası sandıklardan çıkan oy sonuçlarının ilçe seçim kurullarından merkeze ulaşması ayları bulmaktaydı ve seçim resmi sonuçları ise aylar sonra açıklanmaktaydı. MERNİS ve SEÇSİS ile bu sistem kısaltılmıştır. HAVELSAN'ın üstlendiği SEÇSİS projesinin maliyeti ise 980 bin TL'dir (Yüksek Seçim Kurulu, 2008: 2-12).

MERNİS veri altyapısı ile çalışan SEÇSİS projesi ile demokrasiye katkıda bulunulmuştur. SEÇSİS projesiyle birlikte, Ankara ile 733 ilçe arasında evrak alışverişi biteceği için para ve zaman tasarrufu da sağlanmaktadır. MERNİS'le irtibatlı çalışabilen sistem sayesinde seçmen kütükleri sürekli olarak kendiliğinden güncellenmekte, ölümlere oy pusulası gönderilmesinin önüne geçildiği gibi merkezi seçmen veri tabanının kopyası internet üzerinden sorgulamaya açılabilir. Böylelikle seçmenler kimlik numaralarıyla nerede oy kullanacaklarını görebilmektedirler.

4.3.2.3. Bireysel tasarruflara ve vatandaşlara etkisi

E-Devlet projelerinin en eskisi ve en kapsamlısı olan MERNİS projesinin yönetsel anlamda kamu sektörüne katkıları olduğu gibi vatandaşlara da önemli kolaylıklar sunmaktadır. Öncelikle MERNİS verileri on-line olarak birçok kamu kurum ve kuruluşlarında kullanılabilmesi için sadece nüfus işlemlerinde değil tüm

kamusal işlemlerde bu projeden faydalanılmaktadır. Şüphesiz en önemli faydası zaman tasarrufudur. 3-4 kamu dairesinde işi olan bir vatandaşın, istediği belgeyi, bilgiyi ve işlemi teknolojik altyapısı hazır olduğu sürece, bilgisayarının başında kısa sürede yapabilmekte ve bu sayede zaman anlamında ciddi bir kazanımı olmaktadır.

MERNİS'in maddi anlamdaki tasarruf unsurlarını da düşünürsek, özellikle diğer kamu kurumlarında istenilen belgeler için talep edilen ücretler ortadan kalkmakta, sadece nüfus işlemleri değil tüm verilerde MERNİS bilgilerine başvurulmaktadır. Küçük bir örnek vermek gerekirse muhtarlıklardan alınan ikametgah belgesi, İçişleri Bakanlığı'nca hazırlanan yönetmelik gereği, tüm mühürlü ve kaşeli belgelerden alınan 3TL'lik ücrete tabidir. Fakat MERNİS ile birlikte ikametgah belgesi çok daha kısa bir sürede ve ücretsiz olarak alınabilmektedir (O.Yıldırım, kişisel görüşme. 18 Ağustos, 2009). Tüm vatandaşların Türkiye'de yıl içerisinde 40 milyon ikametgah belgesini kullandığını düşündüğümüzde 120 milyon TL kadar vatandaş tarafında tasarruf yaratıldığı söylenebilir.

4.3.2.4. Diğer kamu kurum ve kuruluşlara etkisi ve ekonomik tasarruf boyutu

Diğer bölümlerde de belirtildiği üzere MERNİS'in en büyük getirisi tüm e-devlet projeleri içerisinde çatı görevi alarak tüm kamu kurum ve kuruluşlarına veri aktarmakta, güncel data girişleri sağlayarak tüm işlemlerde kolaylıklar yaratmaktadır. ÖSYM'den Sağlık Bakanlığı'na Adalet Hizmetleri'nden Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda ve birçok kurumda MERNİS veritabanlı çalışan sistemler sayesinde devlet bütçesinde önemli tasarruflar yaratılmaktadır.

MERNİS veri tabanını kullanarak oluşturulan Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) uygulamaya koyduğu elektronik karne (e-karne) projesi, eğitim sisteminde yepyeni bir dönem açmıştır. Bilgisayar çıktısı olarak öğrencilere verilen karnelerin en önemli yararı, velilerden alınan karne parasının önüne geçilmekte, böylece milyarlarca liralık karne parası çıkmazı bir anda ortadan kalkmaktadır. Ayrıca haylaz öğrencilerin notlarını değiştirmesi de engellenmiştir. Veliler artık okullardan aldıkları şifre ve vatandaşlık numarası ile MEB'in internet sitesinden çocuklarının notlarını kontrol edebilmektedir. Hatta bu sistemle velilerin karne gününü beklemesine gerek kalmamaktadır. Çünkü sistem; öğrencinin notlarını, devamsızlık durumunu, okuduğu kitapları, okul idaresi ve öğretmenin yaptığı duyuruları da içermektedir. E-okul projesi MEB'e 3 milyon dolar tasarruf getirirken okulların yaptığı harcamaların da azalmasıyla devlete yıllık, 50 milyon TL tasarruf getirmiştir (TKBB, 2008: 1-4).

E-devlet çalışmalarıyla dikkat çeken bir diğer kurum ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığıdır. Bakanlığın 2004'te hazırladığı e-bildirge çalışması devlete en fazla tasarruf getiren projeler arasında yer almaktadır. E-bildirge, sigorta müdürlüklerinde ay sonunda meydana gelen kuyruklarının önlenmesi ve iş kayıplarının giderilmesi için bildirimlerin elektronik ortamda verilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. E-bildirgenin dört yılda devlete katkısı 4 milyar dolardır. Sistem, SGK tahakkuk, vezne veya banka kuyruklarındaki beklemleri ortadan kaldırdığı için köklü bir değişim niteliğindedir. Projenin uygulamaya konmasıyla birçok personel de boşa çıkmıştır. Örneğin e-bildirgenin devreye girmesiyle 1.500 elemana ihtiyacı olan kurumda bine yakın kişi de boşa çıkmış olup bu ise devletin bir yılda personel harcamaları açısından 75 milyon TL tasarrufu demektir. Projenin başlangıcından itibaren 3 yıl içinde e-bildirgeyi kullanan işyeri sayısı 986 bindir. Daha önceleri her iş yerinin bir elemanını SGK'ya belge almak için gönderdiği düşünüldüğünde bu durum yüz binlerce işgününün kazanılması anlamına gelmektedir. Sistemden önce hizmet belgelerinin kağıt üzerinden yapıldığı dikkate alındığında bunun da devlete karı yaklaşık yılda 400 bin ton kağıt tasarrufudur. Bu sistem sayesinde her yıl 50 bin metrekarelik arşiv alanı ihtiyacı yok olurken, dört yılda 1.600 ton kağıt israfının önüne geçilmiştir. E-bildirgenin diğer bir faydası da kayıt dışının önüne geçilmesidir (TKBB, 2008: 1-4).

Ayrıca günde 42 bin sağlık karnesi veren SSK'nın da hazırlamış olduğu akıllı kart uygulamasıyla, gerek kişisel hataların önüne geçilmekte gerekse yolsuzlukların önü kesilmektedir. Akıllı kart, MERNİS veri tabanlı olarak çalışarak nüfus ve sosyal güvenlik kartı görevi de görebilmektedir. İstenildiği takdirde Emniyet Genel Müdürlüğü de bu karttan yararlanabilmektedir. Sistemde doktor ve eczacılara da kendi parmak izleri ve tıbbi yeterlilikleri ile bilgilerin saklandığı kartlar verilecektir. Bu sayede sadece belli ilaçları o işin uzman doktoru yazabilmekte böylece uzman doktorların kaşesini kullanarak yapılan usulsüzlükler de ortadan kalkmaktadır. Akıllı kartlar ayrıca reçete olarak da kullanılabilir. Doktorun yazdığı ilaçlar kartın içinde olacağından listeye dışarıdan herhangi bir ekleme yapılamayacaktır. Bununla ilaç yolsuzluğu ve sahte reçetelerini önüne geçilmektedir. Türkiye'nin yılda 30 milyar dolara yakın sağlık harcaması yaptığını düşünülürse, projeye % 3'lük tasarruf gerçekleşmektedir (TKBB, 2008: 1-4). Bu rakam ise yılda 1 milyar dolara yakın kayıp ve kaçığın önüne geçmek anlamına gelmektedir. İlk etapta kart Sağlık Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından

kullanılmaktadır. Ancak birçok kurumun kullanmaya başlamasıyla karttan milyarlarca dolar tasarruf sağlanacaktır. Sistemin maliyeti 100-150 milyon dolar olup kartın sahtesini ise üretmek ise mümkün değildir.

Tablo 4.5. Türkiye’de MERNİS Tabanlı Çalışan Bazı E-Devlet Projeleri ve Faydaları

E-Devlet Projesi - Kurum	Sağladığı Fayda	Kullanım Oranı	Tasarruf Miktarı
E-Karne - Milli Eğitim Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> * Karne parası ortadan kalkmıştır. * Notların öğrenci tarafından değiştirilmesi önlenmiştir. * Devamsızlık durumu, duyurular, öğrenci notları gibi bilgiler öğrenilmektedir. 	<ul style="list-style-type: none"> * Tüm okullarda kullanılmakta olup ocak ayında 2,5 milyon kez ziyaret edilmiştir. 	<ul style="list-style-type: none"> * Milli Eğitim Bakanlığı’na 3 milyon \$ tasarruf getirmiştir. * Devlete ise okul harcamalarını azalttığı için <i>50 milyon TL</i> tasarruf getirmiştir.
E-Bildirge - Çal. ve Sosyal Güv. Bak.	<ul style="list-style-type: none"> * Kuyrukların ve iş kayıplarının önüne geçilmiştir. * İşyerlerinde ve kamu kurumlarında işgücü tasarrufu yaratmıştır. * Kırtasiye masraflarını azaltmıştır. * Kayıdıışı ekonominin önüne geçmiştir. 	<ul style="list-style-type: none"> * 3 yıl içinde e-bildirgeyi kullanan işyeri sayısı 986 bindir. 	<ul style="list-style-type: none"> * Dört yılda devlete katkısı <i>4 milyar \$</i>. * Personel harcamalarında devlete <i>75 milyon TL</i> tasarruf yaratmıştır. * Her işyerinde <i>1 kişilik</i> işgücü tasarrufu getirmiştir. * <i>1.600 ton</i> kağıt israfı önlenmiştir.
Akıllı Kart - SSK	<ul style="list-style-type: none"> * Kişisel hatalar ve yolsuzlukların önüne geçilir. * Nüfus ve sosyal güvenlik kartı görevi de görmektedir. * İlaç yolsuzlukları ve sahte reçeteler engellenmektedir. 	<ul style="list-style-type: none"> * Günde yaklaşık 42 bin sağlık karnesi veren SSK’nın genelinde kullanılmaktadır. 	<ul style="list-style-type: none"> * Yılda 30 milyar \$ sağlık harcaması yapan SSK’da <i>%3’lük</i> tasarruf yaratmaktadır. * Sağlık Bakanlığı ile birlikte diğer kamu kurum ve kuruluşlarla birlikte milyarlarca dolar tasarruf sağlamaktadır.

4.3.3. TAKBİS Projesinin Kamu Harcamalarına Tasarruf Etkisi

Toplumu sosyo-ekonomik açıdan doğrudan etkileyen taşınmaz mal envanterinin yönetiminde karşılaşılan olumsuzlukların giderilmesi, ülke kaynaklarının optimum seviyede kullanılabilmesi ve TKGM'nin hizmetlerinde daha sağlıklı, süratli, güvenilir ve etkin bir şekilde çalışabilmesi için oluşturulmuş TAKBİS projesinin, cari harcamalardan çalışan memurların performansına, zamandan diğer kamu ve özel kuruluşlara aktarılan verilerden sağlanan faydaya kadar birçok alanda önemli tasarruflar yaratmaktadır.

4.3.3.1. Cari harcamalarda gerçekleşen tasarruf ve gelir boyutu

TAKBİS projesi, MERNİS Projesiyle birlikte elektronik devletin omurgasını oluşturmaktadır. Geliştirilen yazılımlar ve bunların sağladığı yararlar sonucunda, standart dışı çalışma ve veri üretimi tekrarından kaynaklanan kayıplar önlenmektedir. Karşılıklı bilgi paylaşımı için devam etmekte olan ve son aşamaya getirilmiş kamu kurum ve kuruluşları ile entegrasyon çalışmaları sayesinde mükerrer veri üretimi ortadan kaldırılmakta, kurumlar tarafından mükerrer çalışmaların önüne geçilip kamu harcamalarında önemli tasarruflar sağlanmaktadır.

TAKBİS'in ülke geneline yaygınlaştırılması durumunda, yerel yönetimler kent bilgi sistemini kurma çalışmalarında, TAKBİS bilgilerinden temel bilgi olarak yararlanmakta ve kent bilgi sistemleri bu temel bilgiler üzerine veri tekrarına düşülmeden kurulabilmektedir. Ayrıca belediye gelirlerinin önemli bir bölümünü oluşturan, bina, arsa, arazi vergileri sağlıklı olarak toplanamadığından, önemli miktara ulaşan gelir kayıpları önlenmekte ve bu vergilerin eksiksiz belirlenerek tahsili sağlanabilmektedir.

Tapu kadastro işlemlerinde maliyet boyutu ve piyasa şartları düşünülerek 2003 yılından sonra yaklaşım değişikliğine gidilmiş, atıl durumdaki personelden yararlanılmaya ve özel sektörden hizmet satın alınmaya başlanmıştır. Bu kapsamda ilk kez özel sektörden de hizmet satın alınmak suretiyle; 2003 yılında 391 köy/mah, 2004 yılında 1200 köy/mah., 2005 yılında 4032 köy/mah., 2006 yılında 3535 köy/mah., 2007 yılında 2 397 köy/mahallede (09 Kasım 2007 itibariyle) gerçekleşme sağlanmıştır. Böylece 2007 sonu itibariyle ülke genelinde, kadastro yapımı açısından sorunsuz olan tüm birimlerde kadastro çalışmaları bitirilmiştir. Bu güne kadar mevcut 52.637 birimden (köy/ mah.'den) 44.619 adedinde kadastro çalışmaları tamamen bitmiş, 4.197 adedinde tamamlanma aşamasına gelmiş, 3.821 adedinde

ise (1.389 birim sorunlu) ihale planlamaları yapılarak çalışmalar başlatılmıştır. Yeni yöntem ile üretimde parsel maliyeti 44 dolardan 30 dolara düşürülmüş, 3 yılda kadastro yapımından dolayı yaklaşık 112 milyon dolar tasarruf sağlanmıştır (Tapu Kadastro Bilgi Sistemi, 2007).

TAKBİS projesi ile hazine arazilerinin doğru envanteri oluşacak ve bunların satışı doğru zamanda ve gerçek fiyatı üzerinden yapılabileceğinden, önemli miktarda gelir sağlanabilecektir. TAKBİS projesi kapsamında bölge tapu müdürlüklerindeki işlemlere ve sağlanan faydaya baktığımızda, 1.ve 2. Bölge Tapu Sicil Müdürlükleri olarak 2007 yılı sonu itibariyle 31.110 işlem yapılmış olup, bu işlemlerden 5 milyon 764 bin 842 TL tapu harcı, 1 milyon 397 bin 900 TL döner sermaye gelirleri olmak üzere toplam 7 milyon 163 bin 742 TL tahsil edilerek milli ekonomiye katkı sağlanmıştır. 2007 yılı içerisinde yapılan hizmetler karşılığında yaklaşık 22 milyon TL tapu ve kadastro harçları olarak devlet bütçesinde gelir kaydedilmiştir. Ayrıca, bu üretim artışından dolayı, devlete yıllık ortalama 100 milyon dolar harç ve vergi geliri sağlanmıştır (Alkan. ve Can, 2009: 3; TKGM, 2009: 36).

4.3.3.2. Diğer kamu ve özel kuruluşlara aktarılan verilerden sağlanan fayda

Türkiye’de gerçekleştirilen birçok e-devlet projesinde olduğu gibi TAKBİS projesinin gerçekleşmesinde de yüksek maliyetlere katlanılmıştır. E-devlet ana kapısı projesi tam anlamıyla gerçekleşmediği sürece, her bir projenin tek başına istenilen faydayı sağlayamadığı gözlenmiştir. Çünkü her bir projenin birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğu ve birlikte çalıştığı bilinmektedir. VEDOP, UYAP, MERNİS, TAKBİS gibi projelerin ve tüm bakanlıkların çalışmalarında karşılıklı iletişim ve uyum sağlanması gerekmektedir.

TAKBİS projesi de mülkiyete ait sözel bilgiler ve mülkiyet sınırlarını içerdiği için diğer e-devlet projeleri gibi birçok kuruma inanılmaz faydalar sağlamaktadır. Aşağıda belirtilen kurumlar ile Tapu ve Kadastro Müdürlüklerinin arasında veri alışverişi gerçekleştirilerek, kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde birçok kolaylıklar sağlanmakta ve güncel verilerin kullanılması ile yapılan birçok hatada önlenmektedir (Mataracı ve İlker, 2002: 547).

- Adalet Bakanlığı: Yargıya yönelik çalışmalarda,
- Maliye Bakanlığı: Hazine arazilerinin belirlenmesi, vergi takipleri vb. çalışmalarda
- Belediyeler: Kent Bilgi Sistemi çalışmalarda,

- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı: Tarıma yönelik planlamalar, Çiftçi Kayıt Sistemi ve toprak reformu çalışmalarında,
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı: Bayındırlık çalışmalarında altlık bilgi olarak,
- Ulaştırma Bakanlığı: Karayolları, demiryollar vb. yol güzergahların belirlenmesi ve kamulaştırma çalışmalarında,
- Orman Bakanlığı: Orman kadastrolarına yönelik hizmetlerde,
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı: Sanayi ve ticarete yönelik planlama faaliyetlerinde,
- Kültür ve Turizm Bakanlığı: Kültür ve turizme yönelik çalışmalarda,
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı: Baraj yerleri, enerji nakil hatları vb. çalışmalarda,
- Çevre Bakanlığı: Çevre faaliyetlerinde,
- Harita Hizmet Sektörü: Çeşitli amaçlar için hazırlanan haritalama çalışmalarının altyapı bilgisi olarak.

Tapu kadastro işlemlerinin %10-15'inin mali suçlar oluşturmaktadır İcra Müdürlükleri ile sağlanan TAKBİS bağlantısı sonucunda, gerçekleşen yazışmalardan ve personelden önemli tasarruflar yaratılmaktadır. İcra Müdürlüğü'nce gerçekleştirilecek bir haciz işlemi için Tapu Kadastro XIII. Bölge Müdürlüğü olarak dört birime yazı yazılması gerekirken, artık İcra Müdürlüğü TAKBİS ile istenen haciz işlemi için talep edilen bilginin hangi birime yazılacağını önceden bilerek gereksiz yazışmaları ortadan kaldırmaktadır. Bu şekilde sadece Tapu Kadastro XIII. Bölge Müdürlüğü olarak bu işlemlerle uğraşan personel sayısı 8'den 2'ye düşürülmüştür (C.Yıldırım, görüşme, 02 Eylül , 2009).

TAKBİS projesinin kamu kurumlarına olan katkılarının dışında bireylere de veri altyapıları sayesinde ciddi faydalar yaratmaktadır. Bunların başında özellikle ülkemizde sık sık gerçekleşen ve bazıları ölümle sonuçlanan miras kavgaları, teknoloji sayesinde artık sona ermektedir. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü , yurtiçi ve yurtdışındaki zabıt-kayıt defterleri, tapu tahrir defterleri, köy ve yayla sınır kayıtları ile mera tahsis kararlarını ana bilgisayara toplamaktadır. Tapu Kadastro Bilgi Sistemi Projesi (TAKBİS) ile vatandaş tapu müdürlüğüne giderek gayrimenkulünü satabileceği gibi miras işlemlerini de halledebilmektedir. Hemen ardından hayata geçirilen Tapu Arşiv Otomasyonu (TARBİS) ile de gereksiz posta işlemleri sona ermektedir.

4.3.3.3. Çalışan memurların performansından sağlanan fayda

Kuşkusuz tapu kadastro işlemlerinin bir diğer faydası da TKGM bünyesinde çalışan binlerce personelin performansında görülmektedir. Sık sık değişen mevzuatların takibinde, gayrimenkul alım-satım işlemlerinin gerçekleştirilmesinde, sicil işlemlerinin yapılmasında teknolojik altyapıdan faydalanılarak hem zamandan ciddi tasarruflar yaratılmakta hem de çalışan memurun hata yapma riskini tamamen ortadan kaldırmaktadır.

Geçmiş sistemlerde gayrimenkul alım-satımı ve sicil işlemleri birçok bürokratik işleme maruz kalırken, yeni sistemin hayata geçirilmesi ile tapular 10-15 dakika içerisinde vatandaşa hazır hale getirilebilmektedir. Tapu sorgulamaları daha önce bütün müdürlüklere yazı yazılması sonucu yapılırken, yeni sistemle vatandaş Tapu Sicil Müdürlükleri'nde ilk olarak başvuru numarası olarak bu numara ile servislerde işlemlerini hızlı bir şekilde gerçekleştirmektedir. İleriki süreçlerde MERNİS projesi gibi diğer e-devlet projeleri de tam anlamıyla bütünleşmenin sağlanması ile malvarlığı, usulsüzlük ve kaçakçılık araştırmalarının da büyük ivme sağlanacaktır.

4.3.3.4. TKGM hizmetlerinin güvenli şekilde sunulmasında sağlanan fayda

TKGM bünyesinde gerçekleştirilen tapu ve kadastro çalışmalarının ve bilgilerinin çok amaçlı bir arazi bilgi sistemine dönüştürülmesi ve bu bilgilerin güvenli ortamda tutulması ile TKGM hizmetlerinin daha sağlıklı, süratli, güvenilir ve etkin bir şekilde planlanması, yönetilmesi çok büyük önem arz etmektedir.

Tapu ve kadastro bilgileri, internet ortamında halkın incelemesine sunularak şeffaf devlet anlayışının oluşmasına da önemli katkılar sağlamaktadır. Tapu ve kadastro ile ilgili yapılan her işlem adım adım ilgili birimin sorumlusu kişi tarafından kendi bilgisayarından takip edilebilmektedir. TAKBİS ile çalışan memurun hangi işlemi ne kadar sürede ve ne şekilde yaptığı şeffaf bir şekilde izlenebilmekte, böylece personelin de performansı rahatça takip edilebilmektedir. (C.Yıldırım, görüşme, 02 Eylül,2009). AB normlarına uyum sürecinde, ileri teknolojilerle taşınmaz mal yönetiminde uygulanan projeler sayesinde, kamu kurumlarının elektronik devlete geçişi kolaylaşmaktadır. Veri ve emek kaybının önüne geçilmesi ile üretim standartları getirilmekte ve ülke prestiji arttırılmaktadır.

TAKBİS projesi sonucu oluşan veriler, ülke güvenliği açısından da büyük önem teşkil etmektedir. Türkiye'nin jeo-politik konumu nedeniyle bazı ülkelerin

devlet politikaları gereği doğrudan ve dolaylı olarak bazı bölgelerde taşınmaz edinimi yönünde çalışmalar yürüttüğü bilinmektedir. TAKBİS ile milli güvenlik açısından, yabancı mülkiyetindeki taşınmazlar ve yabancıların hangi yörelerde gayrimenkul satın aldığı ve yoğunlaştıkları merkezden kolaylıkla izlenebilecek, ilgili makamlara bilgi desteği sağlanabilecektir.

4.3.3.5. Bireysel tasarruflara ve vatandaşlara sağlanan fayda

Tüm e-devlet projelerinde olduğu gibi TAKBİS projesinde de vatandaşlara ve bireysel tasarruflara gerekli altyapı ve bilinç eksikliği sorunları giderildiğinde istenilen faydalar ve tasarruflar sağlanabilmektedir.

TAKBİS projesinin vatandaşlara en büyük getirisi, her türlü tapu ve kadastro işlemlerine dönük yapılan faaliyetlerdeki aracı hizmetlerini ortadan kaldırarak vatandaşın harcama maliyetlerini düşürmektedir. Türkiye’de ağırlıklı olarak emlakçılar ve simsarlar tarafından gerçekleşen ve yapılacak işleme göre 300-500TL arası değişen tapu işlemi artık ortadan kalkmaktadır. Zaman konusunda ise tapu müdürlüklerinde gerçekleşen bir satış işlemi ortalama olarak 2-3 saat sürerken TAKBİS ile bu süre 3-4 dakikaya inmektedir. Zaman konusunda gerçekleşen bu fayda, TAKBİS projesinin Türkiye’nin tümüne yayılması ile birlikte uzun kuyukları ortadan kaldıracak ve çalışan personeline performansını olumlu etkileyecektir (C.Yıldırım, görüşme. 02 Eylül, 2009).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kamu kurum ve kuruluşlarında hizmetlerin gerçekleştirilmesinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasıyla, yeni bir devlet ve yönetim anlayışı ortaya çıkmıştır. Elektronik devlet (e-devlet) olarak bilinen bu yeni devlet anlayışı, tüm kamusal hizmetlerde kaliteyi ve verimliliği arttırmış, tasarrufu teşvik etmiş ve internet ortamında işlemlerin gerçekleştirilmesini sağlamış olup ekonomik gelişmeyi hızlandırarak kayıtdışı ekonomi ile mücadele de önemli başarılar sağlamıştır. Tüm bu gelişmelerin sağlanması için e-devlet beraberinde e-kurum, e-belediye, e-birey, e-memur, e-ticaret, e-kayıt, e-Türkiye...vb kavramları yani “e” olgusunu getirmektedir. E-devlete geçişte yasal altyapının oluşturulması ve bilgi-iletim teknolojileri ihtiyaçlarının tam olarak sağlanarak en önemli unsur olan insana yatırım yapılması gerekmektedir. Çalışma boyunca görüşülen kamu kurum ve kuruluşlarında birçok müdür, yönetici, şef veya memur düzeyindeki kişilerin odalarındaki bilgisayar bulunduğu halde optimum seviyede kullanılmadığı tespit edilmiştir. E-memur, e-lider, e-yönetim kavramlarının, bu sorunlar çözülmeden geçerlilik sağlayamayacağı aşikardır.

Bilişim teknolojilerinde yaşanan hızlı değişim ve gelişim, ülkelerin yönetim anlayışlarıyla birlikte ekonomik, sosyal ve kültürel hayatı da etkilemektedir. Bu çok yönlü değişim, çağdaş yönetim anlayışları çerçevesinde bilginin önemini de arttırmıştır. Bu değişim sürecinin en önemli unsuru olan e-devlet anlayışı, sadece kamu hizmetlerinin elektronik kanallara taşınması anlamına gelmemekte, ayrıca verimli iş süreçlerine, kurumlararası işbirliği yeteneğine ve ortak vizyona sahip, bilgiye dayalı kamu yönetimi anlayışını da ifade etmektedir.

Türkiye’deki e-devlet uygulamalarına baktığımızda son yıllarda önemli projelerin gerçekleşmesine ve önemli bütçelerin ayrılmasına rağmen henüz yeterli adımların atılmadığını görmekteyiz. Çalışma boyunca yapılan araştırma ve görüşmelerde, Türkiye’de e-devlet uygulamaları, başta teknik ve hukuki altyapı eksiklikleri olmak üzere, vatandaşlar ve kamu kurum ve kuruluşlarındaki bürokrasi

tarafından kullanım amacı tam olarak anlaşılmadığı, e-devlet kültürünün henüz arzulan noktaya ulaşamadığı görülmüştür.

E-devlete geçiş süreci tüm dünya ülkelerinde oldukça sancılı ve zor olmuştur. Dünya ülkeleri ile karşılaştırıldığında Türkiye’de e-devlete geçiş sürecinde istenilen seviyeye gelmesi için yapılması gerekenler şu şekilde sıralanabilir;

- ✓ E-devlet projelerinin hayata geçirilmesi ve başarılı sonuçlar alınması güçlü bir siyasi iradeye bağlıdır. Güçlü siyasi program ve kararlı çalışmalar neticesinde e-devlet projelerinden beklenen fayda sağlanacaktır.
- ✓ Başarılı e-devlet uygulamaları için öncelikle tüm kamu kurum ve kuruluşları arasında bir işbirliği sağlanarak, eğitim düzeyinin yükseltilmesi gerekmektedir. Özellikle bilişim teknolojileri alanında eğitilmiş insan gücü açığının en kısa sürede doldurulması ve siyasi iradenin bu konuda politika üreterek hizmet içi eğitim modelleri ortaya koymaları şarttır. E-devlet projelerine, birçok kamu çalışanı, işlerini kaybetme gibi özel çıkarları nedeniyle karşı çıkmaktadır. Bu engelin aşılması için hizmet içi eğitim programları fayda sağlayacaktır.
- ✓ Tüm bilgi ve iletişim teknolojilerinde olduğu gibi e-devlet projelerinde de ilk yatırım maliyetleri yüksektir. Az gelişmiş ve gelişmeğe olan ülke ekonomilerinde, bu projelere ayrılan yatırım tutarları dikkatle planlanmalı ve en verimli şekilde uygulanmalıdır. Unutulmamalıdır ki, e-devlet projelerinde istenilen fayda uzun dönemde görülecektir. İstenilen fayda seviyesine gelindiğinde bu maliyetlerin çok üstünde tasarruflar sağlanacaktır.
- ✓ Türkiye’de uygulanan e-devlet projeleri genellikle birbirinden bağımsız ve kopuk, koordinasyon yönünden oldukça eksiktir. E-devlet ana kapısı projesi bu sorunu bir nebze çözmüş gibi görünmektedir. Fakat halen ülkemizde bilgi ve iletişim stratejileri oluşturacak ve bu alandaki uygulamaları koordine edecek tek yetkili bir birim yoktur. Tüm e-devlet projelerini ve bilgi-iletişim teknolojilerini yönetecek, geniş katılımlı ve alanından uzman kişiler tarafından oluşturulacak böyle bir birim oluşturulmalı, tüm dünya piyasaları takip edilerek, bizlere fayda sağlayacak yeniliklere öncülük edilmelidir.
- ✓ Çalışmada belirtildiği üzere, Türkiye henüz bilgisayar ve internet kullanımı açısından dünya sıralamasında oldukça gerilerdedir. Gerek internet kullanım maliyetlerinin yüksekliği ve haberleşme altyapısının yetersizliği gerekse de

dijital uçurum sorunlarının çözümlenerek, tüm ülke coğrafyasında eşit seviyede, ucuz internet ile bilgisayar kullanımının sağlanması şarttır.

- ✓ E-devletin yaygınlaşması ve projelerden istenilen faydanın sağlanması için e-yaşam, e-kültür gibi kavramların da oluşması gerekmektedir. Bu noktada e-kültürün yaygınlaştırılması için top yekün eğitim seferberliği başlatılmalı, hatta ilköğretim seviyesinde dersler verilerek bu durumun önemi öğretilmeli, toplumun tüm katmanları eğitilmeli ve bilgilendirilmelidir.
- ✓ Bilgi ve iletişim teknolojileri altyapısı ne kadar önemliyse, e-devlet projelerinin gerektirdiği hukuksal değişiklikler de aynı derece de önem arz etmektedir. Yasal altyapı oluşturularak e-devlet projeleri; tüm işletmeler, vatandaşlar ve sivil toplum kuruluşlarına teşvik edilmelidir.
- ✓ E-devlet projelerinin kullanımını etkileyen bir diğer faktör ise güvenlidir. Halkın güncel ve işlevsel portallarda güvenli bir şekilde işlem yapmasını sağlamak, e-devlet uygulamalarının kullanımını arttıracaktır.

Çalışmada e-devlete ilişkin teorik bölümlerin ardından, Türkiye’de e-devlet uygulamalarına öncülük etmiş ve kapsamı ile maliyeti en geniş olan projelerden VEDOP, MERNİS ve TAKBİS uygulamaları ele alınmıştır. Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yürütülen VEDOP projesi ile; gelir politikasını adalet ve tarafsızlık içinde uygulamak, vergi ve diğer gelirleri en az maliyetle toplamak, mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunu sağlamak, mükellef haklarını gözeterek yüksek kalitede hizmet sunmak suretiyle yükümlülüklerini kolayca yerine getirmeleri için gerekli tedbirleri almak, saydamlık, hesap verebilirlik, katılımcılık, verimlilik, etkililik ve mükellef odaklılık temel ilkelerine göre görev yapmak üzere kurulan GİB, bu hedeflerine ulaşabilmek için e-devlet projelerine yapılması gereken yatırımların gerekliliğine inanmış ve VEDOP projesine hatırı sayılır bir finansman ayırmıştır. VEDOP I-II-III aşamaları ile tüm vergi dairelerinde ve mal müdürlüklerinde kullanılabilir hale gelen proje sayesinde, vergi denetimleri ve kayıt dışı ekonomide önemli ilerlemeler sağlanmış, vergi toplama maliyetleri ile tüm kamu harcamalarında ciddi tasarruflar yaratılmıştır. Çalışmada belirtildiği üzere VEDOP ile birlikte kayıtdışı ekonomi 2002-2005 yılları arasında %33,7’den %25,5’e düşürülmüş, vergi toplama maliyetleri işlem başına 2\$’dan 0,35\$’a inmiş ve sadece e-haciz yoluyla yaklaşık 10 milyon TL tasarruf edilmiştir. Tabii ki rakamları ve tasarruf kalemlerini arttırmak mümkündür. Bu rakamlar ile görülmektedir ki çalışmanın asıl nedeni olan e-devlet projelerinin kamu harcamalarına etkisi anlamında önemli tasarruflar yaratılmış ve kullanımı geliştirildikçe bu tasarruflar

artacaktır. Yapılan tüm e-devlet projelerine dönük öneriler tabiki VEDOP içinde geçerlidir. Beklenen tasarruf kalemlerinin ve rakamlarının artması için projenin kullanımı yaygınlaştırılmalı, başta kamu çalışanları olmak üzere şirketler ve vatandaş bazında önemi, verilecek eğitimler aracılığıyla öğretilmelidir.

Türkiye'nin e-devlete geçiş sürecinde ki ilk projelerinden olan ve dünyanın da en eski e-devlet projelerinden MERNİS projesi, çalışmada tüm ayrıntılarıyla incelenmiş olup, tüm nüfus müdürlüklerinin çevrimiçi olarak birbirine bağlanmasının nasıl faydalar yarattığı belirtilmiştir. Proje ile bilgilerin güvenli paylaşımı, bilgilerin hızlı güncellenmesi ve vatandaşa verilen hizmetteki hızın ve verimin de artması amaçlanmaktadır. MERNİS projesi sayesinde veri paylaşımına gidilerek birçok e-devlet projesine destek sağlanmıştır. Yani MERNİS, diğer e-devlet projeleri arasında çatı görevi görmekte olup, Nüfus İdaresi'nin dışında bir çok kamu kurum ve kuruluşların harcamalarında önemli tasarruflar yaratmaktadır. Nüfus işlerinde kullanılan ikametgah, sabıka belgesi gibi 6 belgenin işleminden kaldırılmasıyla 733 bin ton kağıt tasarruf edilmiş, UYAP, Pol-Net, Yargıtay gibi farklı kurumlarla uyumlu şekilde çalışarak veri aktarımı sonucu 6,15 milyon TL tasarruf yaratılmış, vatandaşlarda ise yılda 40 milyon ikametgah belgesinin çıkartılmasına gerek duyulmamıştır.

MERNİS en eski e-devlet projesi olmasına rağmen, e-devlet ana kapısı projesindeki gecikmeler ve eksiklikler yüzünden, halen istenilen verimlilikte çalışmamaktadır. Kurumların teknolojik altyapılarında görülen aksaklıklar ve çalışanlarda görülen eğitim eksikliğinden dolayı, veri paylaşımından alınması gereken fayda sağlanamamaktadır. Çünkü gerekli eğitim ve altyapı sorunu çözüldüğünde, askerlikten eğitime, sağlıktan sosyal güvenliğe kadar tüm birimler MERNİS veri tabanlı çalışabilecek, özellikle denetimlerde ve kamu harcamalarında yüksek oranlarda tasarruflar sağlanabilecektir.

MERNİS'in cari harcamalarda ve bireysel vatandaşlarda yaratmış olduğu tasarrufların dışında ayrıca demokrasinin gelişmesine de katkıda bulunarak yönetsel anlamda da faydalar yarattığı görülmüştür. Seçim Sistemi Otomasyonu Projesi (SEÇSİS) ile birlikte çalışarak, seçim sonuçlarının daha hızlı ve güvenli şekilde duyurulmasını sağlamıştır. E-demokrasi kültürünün yerleşmesinde de önemli katkılar sunmuştur.

Çalışmada son olarak ele alınan e-devlet projesi TAKBİS'dir. Tapu Kadastro Bilgi Sistemi Projesi (TAKBİS) ile Tapu ve Kadastro Müdürlüklerindeki işlemlerin büyük çoğunluğu on-line olarak görülmekte ve bu sayede başta rüşvet olmak üzere denetime ilişkin tüm veriler daha kolay elde edilmektedir. Kamu

harcamalarından ziyade kamu gelirlerinin verimliliği açısından önemli bir arşiv-kayıt sistemi olarak görülen bu projenin tamamlanması ile Türkiye'deki kadastro çalışmaları dijital ortama aktarılacak ve Tapu Dairelerindeki hata oranları minimize edilerek, verimli çalışma koşulları yaratılacaktır. Çalışan personele önemli kolaylıklar sunan TAKBİS projesi ile sürekli değişen yönetmelik ve uygulamalardan memurlar anında haberdar olabilecek ve bu yüzden yapılan hatalar anında önlenebilecektir. Bu proje ile üretimde parsel maliyeti 44 dolardan 30 dolara düşürülmüş, 3 yılda kadastro yapımından dolayı yaklaşık 112 milyon dolar tasarruf sağlanmıştır. Mali suçlara ilişkin çalışan tapu çalışanlarından da bölge müdürlüğü bazından memur sayısı 8'den 2'ye düşürülmüştür. Ayrıca memurlarında iş verimliliği artmış olup vatandaşların talep ettiği tapu çıkarma işlemi ortalama 10-15dk'da hazır hale getirilmiştir.

Kamu gelirleri açısından üretime katılmamış alanların belirlenmesi, kamu ve hazine taşınmazlarının envanterinin çıkartılması, kentsel alan ve arazi düzenlenmesi, arsa ve arazi kullanımının denetlenmesi, toprağa bağlı kredi piyasasının geliştirilmesi ile önemli oranda kayıtdışılık önenecek ve bu uygulamalar sayesinde ekonomik büyüme hızlanacaktır. Çünkü TAKBİS ile toprağa bağlı ihtilaflar araştırılacak, rasyonel yatırım planlamaları yapılacak, adil vergilendirme, vergi kaybının önlenmesi, taşınmaz işlemlerinden kaynaklanan devlet gelirleri artırılabilecek, adil ve hızlı kamulaştırma yapılabilecek, turizm planlaması, kıyı kullanımı, mülki ve idari sınırların belirlenmesi konularında uygun çözümler bulunacaktır.

Görüldüğü gibi yapılan araştırma boyunca elde edilen rakamlar ışığında, e-devlet projelerinden önemli tasarruflar yaratılmaktadır. Çalışmanın hipotezinde belirtildiği üzere e-devlet projeleri teknolojik yatırımlar gerektirdiği için başlangıç maliyetleri oldukça yüksektir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde uygulanan projeler düşünüldüğünde bu maliyetler genel bütçeyi oldukça zorlamaktadır. Çalışmada Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkede uygulan en önemli e-devlet projeleri üzerinde vaka çalışması yapılmış olup, incelenen projelerin tasarruf boyutları sınanmıştır. Kurumların faaliyet raporları ve bilançolarının incelenmesi, proje yöneticileri ve uygulayıcıları ile gerçekleşen mülakatlar sonucunda yukarıda da belirtilen tasarruf rakamlarından görüldüğü üzere e-devlet projeleri öncelikle kamu ekonomisine daha sonra ise vatandaşlara ve firmalara önemli tasarruflar yaratmaktadır. Fakat belirtildiği gibi e-devlet kullanımı açısından henüz dünya

sıralamasında oldukça geride olmamıza rağmen, kararlılıkla önemli yatırımlar gerçekleştirilgi sürece, Türkiye küresel rekabette hep varolabilecektir. Güçlü siyasi irade, altyapı ve eğitim sorunları başta olmak üzere gerekli iyileştirmeler yapıldığında VEDOP, MERNİS ve TAKBİS projelerinde görüldüğü üzere, büyük fırsatlar yaratılmaktadır. Bu fırsatlar ise Türkiye'yi gelişmiş medeniyetler seviyesine taşıyacak ve küresel rekabette hep güçlü olmamızı sağlayacaktır. GSMH'sı trilyon dolarları bulan ABD'de e-devlet projeleri sayesinde yılda %3'lük tasarruf yaratıldığı düşünüldüğünde; krizlerle boğuşan, işsizlik oranı %10'ların çok üzerinde olan, iç ve dış borçlarda yıllardır büyük sıkıntı yaşayan Türkiye'de, e-devlet projeleri sayesinde gerçekleşen tasarrufların ülke ekonomisinin gelişmişliğine ne kadar büyük bir katkı yaratacağı kesindir.

Çalışmadaki temel hipotezimiz olan e-devlet projeleri öncesi ve sonrası kamu harcamalarındaki değişim ve tasarruf boyutu, incelenen projelerde olumlu sonuçlar yarattığı tespit edilmiştir. Üç projenin de kullanım alanı genişledikçe ve vatandaşlar ile kamu çalışanları arasındaki uyumlu bir çalışma oldukça belirtilen tasarruf rakamları daha da artabilecek ve verimli çalışma koşulları elde edilecektir.

KAYNAKÇA

- Adalet Bakanlığı. (2009a). Ulusal Yargı Ağı Projesi.
<http://www.uyap.gov.tr/genelbilgi/genel.html>. (20.11.2009).
- Adalet Bakanlığı. (2009b). Adalet Bakanlığı dijitale geçince 500 milyon liralık tasarruf sağlandı. <http://www.kamudan.com/Haber/adalet-bakanl%C4%B1-dijitale-geçince-500-milyon-liral%C4%B1k-tasarruf-sagland%C4%B1/152841>. (20.11.2009)
- Akar, E. ve Kayahan, C. (2007). *Elektronik Ticaret ve Elektronik İş*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- Akdemir, N. (2008). *E-Devlet Uygulamaları Kapsamında VEDOP Projesi Eğirdir Vergi Dairesinde E-VDO Uygulamasının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Aktan, C.C. ve Tunç, M. (2008). Bilgi Toplumu ve Özellikleri.
<http://www.canaktan.org/yenitrendler/yeni-ekonomi/bilgi-toplumu-ozellikleri.htm> (17.09.2008).
- Akurgal, A. (2001). E-Türkiye Raporu.
<http://www.edevlet.net/raporveyayinlar/eTurkiyeRaporu.pdf>. (10.01.2009).
- Alkan, M. ve Can, E. (2009). Tapu ve Kadastro Bilgi Sisteminin Geçmişi ve Gelişim Sürecinin Dünya Perspektifi Bazında İrdelenmesi, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı Bildiriler Kitabı, Ankara.
- Arifoğlu, A. vd. (2002). E-Devlet Yolunda Türkiye (Der.). Kamu Bilgi İşlem Yöneticileri Derneği Yayınları, Ankara.
- Ay, H.M. (2006). Türkiye’de Kayıtdışı Ekonomiyi Önlemede Bilgi Ekonomisinin Etkinliği ve Gelir İdaresinin Rolü, Kocaeli Üniversitesi 5. Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, Cilt I. Kocaeli.
- Aydın, T. (1997). *Bilgi Toplumu ve Demokrasi*. Eser Ofset, Trabzon.

- Backus, M. (2001). E-Governance and Developing Countries. International Institute for Communication and Development Research. Report No:3.
<http://www.ftpiicd.org/files/research/reports/report3.pdf>. (25.04.2009).
- Başbakanlık Genelgesi. (2003). E- Dönüşüm Projesi Kısa Dönem Eylem Planı 2003/48 Sayılı Başbakanlık Genelgesi.
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı. (2009). Kadastro Tamamlanması Projesi.
<http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/dosya/faaliyet/Tapu/proje.htm>.
 (20.05.2009).
- Çağan, M. (2008). Kişisel görüşme, Siemens Business Service Türkiye Genel Müdürü. (22.08.2008).
- Çetin, H., Aydoğan, O., Ertuğrul, Z. (t.y.) E-Türkiye Durum Analizi ve Çözüm Önerileri. http://www.tk.gov.tr/doc/telekominikasyon_kurumu_e-turkiye.doc
 (18.03.2009).
- Çetiner, M. (2003). *E-Devlet ve İstanbul Valiliği, Emniyet Müdürlüğü Örnek Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çoban, H. (2003). Bilgi Toplumuna Planlı Geçiş.
<http://www.dpt.gov.tr/dptweb/ekutup96/cobanh/biltop.html> (18.05.2008).
- Çoban, G. (2006). *E-Devlet ve İstanbul Valiliği Uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Çütcü, İ. (2009). E-Demokrasi: E-Devlet ile İlişkisi ve Kamu Harcamalarına Etkisi, Pegem Yayınevi, I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaş Eğitim Sempozyumu Bildirileri Poster Sunumu, Uşak.
- Deconti, L. (2002). Information Systems for Public Sector Management.
http://www.idpm.man.ac.uk/publications/wp/igov/igov_wp02.pdf.(18.03.2009).
- Demirel, D. (2009). E-Devlet ve Dünya Örnekleri. Sayıştay Dergisi, 61.
- Devlet Nedir? (2008). <http://www.atamizindeyiz.com/03/ata03.htm> (14.04.2008).
- Dinçer, Ö. (Temmuz 2009). Ömer Dinçer ile görüşme. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı. Cihan Haber Ajansı.
- DPT. (2003). E-Dönüşüm ve Türkiye. <http://212.175.33/edtr.asp>. (18.02.2009).
- DPT. (2004). *E-Devlet Proje ve Uygulamaları*. DPT Bilgi Toplumu Dairesi Yayını. Türkiye İktisat Kongresi, İzmir.
- DPT. (2005). *E-Dönüşüm Türkiye Projesi 2005 Eylem Planı*. DPT Bilgi Toplumu Dairesi Yayını, Ankara.

- Dura, C. ve Atik, H. (2002). *Bilgi Toplumu, Bilgi Ekonomisi ve Türkiye*. Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Dünya Ekonomik Forumu. (2009). E-Dönüşüm Türkiye Projesi.
<http://www.bilgitoplumu.gov.tr/Portal.aspx?value=UE9SVEFMSUQ9MSZQd dFSUQ9MiZQQUdFVkvVSU0IPTj0tMSZNT0RFPVBVQkx JU0hFRF9U90>.
 (21.12.2009).
- E-Devlet Kapısı Nedir? (2009).
<http://www.turkiye.gov.tr/portal/dt?channel=bilgilendirme&bilgilendirmeTipi=sikcaSorulanlar>. (24.03.2009).
- E-Dönüşümle Milyar Dolarlık Tasarruf Sağlanacak (2008).
[http://www.moralhaber.net/34707_E-donusumle-milyar-\\$-lik-tasarruf-olacak](http://www.moralhaber.net/34707_E-donusumle-milyar-$-lik-tasarruf-olacak).
 (22.06.2008).
- Elektrik Mühendisleri Odası Dergisi. (2008). Hedefler Yarı Yarıya Bile Gerçekleşmiyor. Elektrik Mühendisleri Odası Dergisi, 432.
- Elektrik Mühendisleri Odası (EMO). (2008). E-Türkiye Proje Aşamaları.
http://www.emo.org.tr/ekler/24c3e4ada4a529_ek.pdf?dergi. (18.03.2009).
- Erdal, M. (2004). *Elektronik Devlet E-Türkiye ve Kurumsal Dönüşüm*. Filiz Kitapevi, İstanbul.
- Erdal, M. (2007). E-Belediye Kavramı ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Uygulaması. http://www.bilgiyonetimi.org/cm/yon/mkl_list.php?sfar_Erdal&Cat=-1. (24.05.2008).
- Erkan, H. (1992). *Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Eroğlu, H.T. (2006). E-Devlet uygulamaları çerçevesinde MERNİS projesi ve beklentiler. Sayıştay Dergisi, 63.
- European Union InfoSociety. (t.y.). E-Government-Electronic Government.
<http://www.euractiv.com/en/infosociety/government-electronic-government/article-117473>. (21.04.2009).
- Evren, A. (2004). E-Devletin Amaçları.
<http://www.nvi.gov.tr/attached/NVI/makale.doc/e-Devlet-genel-cerceve.doc>.
 (21.04.2009).
- Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB). (2004). *Gelir İdaresi Başkanlığı 2004 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara.

- Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB). (2006). *Gelir İdaresi Başkanlığı 2006 Yılı Faaliyet Raporu*, Ankara
- Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB). (2007). *Gelir İdaresi Başkanlığı 2009 Yılı Stratejik Plan*, Ankara.
- Gökçe, O. Ve Örselli, E. (2008). E-Demokrasi: Kavramının Anlamı ve Kapsamı, *E-Devlet: Gerçek yada Hayal*, (Ed.Marquardt, K. ve Gökçe, O.), Çizgi Kitapevi Yayınları:193 Konya.
- Gümrük Müşterşarlığı. (2008). Elektronik Veri Değişimi EDİ.
<http://www.customs-edi.gov.tr/icerik.aspx?id=edinedir>. (18.03.2009).
- Hanelerde Bilgisayar Kullanımı ve İnternet Erişimi. (2008).
[http://www.ttnet.com.tr/web/243-1223-1-1/tur/destek/destek_bilgi_bankasi_bunlari_biliyor_musunuz_/hanelerde Bilgisayar kullanimi ve internet erisimi](http://www.ttnet.com.tr/web/243-1223-1-1/tur/destek/destek_bilgi_bankasi_bunlari_biliyor_musunuz_/hanelerde%20Bilgisayar%20kullanimi%20ve%20internet%20erisimi). (19.12.2009).
- Heeks, R. (2004). What' Is e-Government?. <http://www.egov4dev.org/egovdefn.htm> (12.05.2008).
- Irmak, İ. (2002). *Toplumlar Tarihi*. Varyos Yayıncılık, İstanbul.
- İnce, N.M. (2001) Elektronik Devlet: Kamu Hizmetlerinin Sunulmasında Yeni İmkanlar. [http://ekutup.dpt.gov.tr/bilisim/incem/e_Devlet .pdf](http://ekutup.dpt.gov.tr/bilisim/incem/e_Devlet.pdf). (10.01.2009).
- İnternet Üzerinde Çalışan Devlet, E-Devlet. (2006).
<http://inet-tr.org.tr/inetconf7/Bildiriler/69.doc>. (22.04.2009).
- İTO (İstanbul Ticaret Odası). (2009). TUİK 2009 Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması Sonuçları. İTO e-Bülteni, Ekim Sayısı.
- Karkın, N. (2003). *Kamu Hizmetlerinin Sunumunda E-Devlet Uygulamaları ve DenizliBelediyesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Kırçova, İ. (2003). E-Devlet Uygulamaları ve Ekonomiye Etkileri. İTO Yayınları, İstanbul.
- Kocabal, A. (2008). E-Türkiye'nin Büyük Ödüllü Projesi. PolNet.
http://www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/37/web/makaleler/Ahmet_Kocabal.htm.(19.03.2009).
- Koç, O., Şen, A. (2008). Bilgi Toplumunun Taşıdığı Risk Unsurları.
http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt-197 (20.05.2008).
- Kuran, H. (2005). *Türkiye İçin E-Devlet Modeli Analiz ve Model Önerisi*. Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

- Maliye Bakanlığı. (2006). *2008-2012 Stratejik Hedefler*, Ankara.
- Marquardt, K. ve Gökçe, O. (2008). E-Devlet: Kavramın Anlamı ve Kapsamı, *E-Devlet: Gerçek yada Hayal*, (Ed.Marquardt, K. ve Gökçe, O.), Çizgi Kitapevi Yayınları:193 Konya.
- Mataracı, O. ve İlker, M. (2002). TAKBİS - Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi, Selçuk Üniversitesi Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisliği Öğretiminde 30. Yıl Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Konya.
- Mutioglu, H. (2002). Küreselleşme ve E(tik) Devlet. K.Ü. İ.İ.B.F. Yayını, 1. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildirileri, İzmit.
- Nain, Z. ve Anvar, M.K. (2009). IT Strategies in Malaysia: The Multimedia Super Corridor. <http://www.unrised.org/infotech/conferen/msc1.htm> (10.01.2009).
- NVİ (Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü). (2008a). MERNİS Projesinin Tarihçesi. http://www.nvi.gov.tr/Hakkimizda/Projeler,Mernis_Dundenbugune.html. (21.07.2009).
- NVİ (Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü). (2008b). Genel olarak MERNİS http://www.nvi.gov.tr/Hakkimizda/Projeler,Mernis_Genel.html. (21.07.2009).
- NVİ. (Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü). (2008c). MERNİS Süreci. http://www.nvi.gov.tr/Hakkimizda/Projeler,Mernis_Genel.html?pageindex=1. (21.07.2009).
- Nüfus Kanunu, (2006), Md. 1587
- OECD. (2001). Knowledge Work Organisation and Economic Growth Labour Market and Social Policy Occasional Papers. <http://www.oecd.org> (25.04.2009).
- Orhan, O. (2006). *E-Devlet*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özbek, M. (2007). *E-Devlet ve Türkiye Uygulamaları Kapsamında VEDOP Projesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Özcan, S. (2006). *Türkiye’de E-Devlet Çalışmaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özsağır, A. (2007). *Bilgi Ekonomisi*. Nobel Yayınevi, Ankara.
- Özsağır, A. ve Küllük, M. (2002). E-Devlet Yatırımlarının Geri Dönüşümü ve Ekonomik Büyümeye Etkisi, Kocaeli Üniversitesi İİBF Yayını, *II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Tebliğleri Bildiriler Kitabı*, İzmit.

- Pamukoğlu, K. (2008). Bilişim Teknolojilerinin Devletin Etkinliğindeki Rolü ve İnternet Üzerinden Satış Uygulaması, *E-Devlet: Gerçek yada Hayal*, (Ed.Marquardt, K. ve Gökçe, O.), Çizgi Kitapevi Yayınları:193 Konya.
- Pehlivan, O. (2000). *Kamu Maliyesi*. Derya Kitapevi, Trabzon.
- Seçimde parmak boyamak tarihe karışıyor, Zaman. (15 Ekim, 2006).
- Siemens. (2007). Türkiye'nin En Büyük Kamu Bilgi Teknolojileri 99 Milyon Dolara Siemens'e Emanet. http://www.siemens.com.tr/web/231,1511/siemens_tr/microsite_itsolutions_andservices/haberler/turkiyenin_en_buyuk_kamu_bilgi_teknolojileri_projesi_99_milyon_dolara_siemens_emanet. (22.04.2009).
- Singapore Government Homepage. <http://www.ecitizen.gov.sg>. (19.02.2009).
- şahin, A. (2008). E-Devlet ve Yönetime Güven, *E-Devlet:Gerçek yada Hayal*, (Ed. Marquardt, K. ve Gökçe, O.), Çizgi Kitapevi Yayınları:193. Konya.
- Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü. (2009). TAKBİS Projesi. (2009). <http://www.tkgm.gov.tr/ana.php?Sayfa=projedetail&ID=4>. (02.07.2008).
- Tapu Kadastro Bilgi Sistemi. (2007). http://www.cbs2007.ktu.edu.tr/sunu/meshur_tkgm.pdf. (19.05.2009).
- Taylor Nelson Sofres'ın The Government Online-Go Araştırması.(2006). <http://www.ntvmsnbc.com/news/11/335.asp?cp=1>. (25.02.2009).
- Taylor Nelson Sofres. (2001). E-Devlet Technologies. http://bilisimsurasi.org.tr/cg/egitim/kutuphane/TNS_Turkiye.pdf. (19.02.2009).
- Taylor Nelson Sofres. (2002). Government Online:A National Perspective, Annual Country Report. <http://www.edevlet.net/raporveyayinlar/gostudy2002.Turkey>. (19.02.2009).
- Türkiye Bilişim Vakfı. (2008). Telekomünikasyon sektörü 15.5 milyar dolara ulaşacak. <http://www.yorumla.net/ekonomi-borsa/368689-telekomunikasyon-sektoru-15-5-milyar-dolara-ulasacak.html>. (21.12.2009).
- TKBB (Türkiye Katılım Bankaları Birliği). (2008). E-Dönüşüm Tasarrufu. http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=581&Itemid=846. (27.12.2009).
- TKGM (Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü).(2009).*Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü 2008 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara.
- TÜBİTAK. (2008). ULAKBİM 2008 Yılı Faaliyet Raporu. Ankara.

- TUİK. (2009). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.
<http://www.tuik.gov.tr/jsp/duyuru/adnks/dosya/aciklama/yeniSistem.doc>.
 (27.12.2009).
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (2008). Md. 10.
- Türkiye Bilişim Derneği (TBD). (2005). E-Devlet Yolunda Kamu Kurumları Uygulamaları. E-Devlet Uygulamaları Konferansı ve Sergisi Kitapçığı, Ankara.
- TÜSİAD. (2001). AB Yolunda Bilgi Toplumu ve eTürkiye.
<http://www.kutuphane.tbmm.gov.tr.8088/2002/200200953.pdf>. (11.12.20089).
- Uçkan, Ö. (2003). *E-Devlet, E-Demokrasi ve Türkiye*. Literatür Yayınlar, İstanbul.
- Uçkun, S., Uçkun, G., Latif, H. (2002). Bilgi Toplumu ve Türkiye.
http://www.ceterisparibus.net/kongre/kocaeli_1.htm (10.06.2008).
- Ulusal Program. (2001). Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Yayınları Cilt II, Ankara.
- Ulusoy, A., Karakurt, B. (2002). Türkiye'nin E-Devlete Geçiş Zorunluluğu. Kocaeli Kitabı, Üniversitesi İİBF Yayını, I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Tebliğleri Bildiriler İzmit.
- Vergi Denetmenleri Derneği. (2006). Bizi gören mükellef artık 'oh' diyor.
http://eski.vdd.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=1179&Itemid=48. (25.11.2009).
- Yaranlı, İ. O. (2007). E-Devlete Doğru Ödüllü Bir Proje:VEDOP İnternet Vergi Dairesi. <http://inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/138.doc>. (17.06.2009).
- Yıldırım, A. (2005) E-Beyanname yada Vedop Etkin Bir Gelir İdaresi İçin Yeterlimi. *Vergi Dünyası Dergisi*, 281.
- Yıldırım, A. (2009). Kişisel görüşme, Gelir İdaresi Başkanlığı Grup Başkanı. (10.07.2009).
- Yıldırım, C. (2009). Kişisel görüşme, Tapu ve Kadastro XIII. Bölge Müdürü (02.09.2009).
- Yıldırım, O. (2009). Kişisel görüşme, Adıyaman İl Nüfus Müdürlüğü Şefi. (18.08.2009).
- Yücel, İ.H. (2002). Bilim-Teknoloji Politikaları, 21.Yüzyıl ve Türkiye. *Planlama Dergisi*. 44. yıl Özel Sayısı.
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK). (2008). SEÇSİS Projesi.
<http://www.yzk.gov.tr/ysk/docs/secsiseTR5.htm>. (24.12.2009).
- Waseda Üniversitesi. (2008). E-Devlet Kullanım Oranları.
<http://www.tumgazeteler.com/?a=4435962>

West, D.M. (2000). Assessing E-Government: The Internet Democracy and Service Delivery by State and Federal Governments.

<http://www.insidepolitics.org/egovtreport00.html>.(18.11.2008).

Zülfikaroğlu, E. (2008). Kişisel görüşme, Suburcu Vergi Dairesi Müdürü.

(11.02.2008)

2001 Yılı Ulusal Programı. (2001). <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=195&l=1>.

(20.02.2009).

2006/10316 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı. Resmi Gazete. (20 Nisan, 2006).

İnternet Kaynakları

www.cs.com.tr (18.08.2009)

www.efatura.gov.tr

www.e.finland.fi (21.07.2008)

www.gib.gov.tr (11.08.2008)

<http://www.liste.bilisimsurasi.org.tr>

www.nvi.gov.tr (27.10.2009)

www.siemens.com.tr (21.09.2009)

ÖZGEÇMİŞ

İbrahim Çütçü, 1980 yılında Hatay doğdu. Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat bölümünden 2003 yılında mezun oldu. Lisans eğitimi sonrası askerlik hizmetini gerçekleştirdikten sonra Gaziantep'te Tekerekoğlu Tekstil'de 3 yıl kadar çalışarak Dış Ticaret Müdür Yardımcılığı'na yükseldi. Daha sonra Coca-Cola Güneydoğu Anadolu Bölge Müdürlüğü'nde 1 yıl kadar Lokal Market Pazar Sorumlusu olarak çalıştı. 2008 yılında memuriyet hayatına başlayan Çütçü, Uşak Üniversitesi'nde 1 yıllık Protokol, Basın ve Halkla İlişkiler Bölümünde görev aldı. İbrahim Çütçü'nün Sosyal Bilimler Araştırmaları Derneği'nin YEBKO Konferansları'nda "E-Devlet ve Tasarruf Etkisi Kapsamında VEDOP Projesi" adlı makalesi yayınlanmış olup ayrıca İzmir Ekonomi Kongresi'nde "İhracatçı Büyüme ve Rantiyeci Enflasyon" adlı çalışması ile özel ödüle layık görülmüştür. Halen Adıyaman Üniversitesi Besni Meslek Yüksekokulu'nda Öğretim Görevlisi olarak çalışmakta olan İbrahim Çütçü, İngilizce bilmekte olup, evli ve bir çocuk babasıdır.

VITAE

Mr. Ibrahim Cutcu was born in Hatay in 1980. He graduated from the Department of Economy, Faculty of Economics at Karadeniz Technical University in 2003. Following his service at the Military Services, he commenced working at the Tekeroglu Textile Company in the city of Gaziantep for three years and become the Assistant Manager in the Export Department. He then worked for the Coca Cola Company in the South Eastern Area as a Local Market coordinator. In 2008 he started his officer career with a year in Protocol, Media and Public Relations in the Usak University. His article "E-Government and The Effect of Saving In The Scope of VEDOP Project" was published in the YEBKO Conferences of the Social Sciences Research Association. His work on "Exportal Growth and the Unearned Income Inflation" won a special prize in the Izmir Economy Congress. He is currently teaching at the Besni Vocational College, University of Adiyaman. Mr. Cutcu speaks English, he is married and father of one child.

